

ЯК ФАЛЬСИФІКУВАТИМУТЬ МІСЦЕВІ
ВИБОРИ: ОПЕРАЦІЯ «ТВК»

КУДИ ПОДІЛИСЯ МІЛЬЯРДИ,
ПОЗИЧЕНІ УРЯДОМ

ДОНЕЦЬК,
ЯКОГО МИ НЕ ЗНАЄМО

Тиждень
український www.ut.net.ua

ГРИГОРІЙ ГЛАДІЙ
ПРО ВТРАТИ
УКРАЇНСЬКОГО
КІНО

№ 41 (154) 8-14 ЖОВТНЯ 2010 р.

КАПКАН ДЛЯ ЦАРЯ

Історія з Кучмою так нічого і не навчила владу.
Авторитарні повноваження Януковича і невиконані обіцянки
завершаться політичною утилізацією регіоналів

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

41 >

6:30, 8:30, 9:30, 18:30, 20:30, 22:30

ДЕНЬ СІТІ

НОВИНИ ТВОГО МІСТА

Ліцензія: НР № 0900-м від 19.05.2005

Юрій
Макаров
про
комплекси
влади

6

Фото
тижня
Червоне
лихо

8

Право сильного
Віднині в Україні
діє тільки один
закон – право
сильного

10

Проти диктатури
Більшість громадян
не підтримують ініціативи
влади щодо скасування
політреформи 2004 року

12

Віктор Мусіяка:
рішення
Конституційного
Суду – це гірше,
ніж помилка

14

Все обнулилося
Якими будуть наслідки
конституційного
перевороту

16

ВПРИТУЛ

Тарас
Березовець
про час
донецького
права

22

Стежте за руками
Якими можуть бути
схеми фальсифікацій
на місцевих виборах

24

«Спасибо партии
за наше счастливое
детство»
Холопство не має
меж. Як його
заручниками
стають діти

26

Борг недоречний
Чому зовнішній
борг України
зростає шаленими
темпами

28

Перша хвиля
Чому європейські
профспілки
не зупинять політику
суворої економії
в країнах ЄС

32

Вейко
Сполітік
про поразку
проросійсь-
ких сил
у Латвії

34

МИ

Загасити
червоний ліхтар
Чому спроби влади
Нідерландів обмежити
легальну проституцію
не поліпшать моралі
суспільства

36

Людина солідарності
Депутат польського
Сейму, один із засновників
руху «Солідарність»
Богдан Ліс про різницю
між тоталітаризмом
і демократією

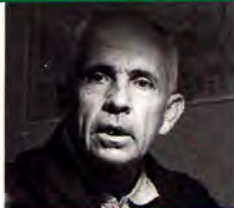
38

Шляхетність і сила
Ким були січові стрільці –
перша українська армія
модерного зразка

42

НАВІГАТОР

Лікар ундервудів
Тижень знайшов,
мабуть, останнього
в українській столиці
майстра, що ремонтує
друкарські машинки

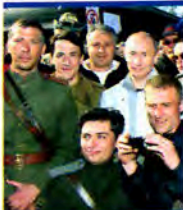

46

Мистецька ізоляція
Використовуючи іноземний досвід
постіндустріальних трансформа-
цій, Донецьк прагне позбутися
іміджу регіону, що перебуває у
культурному вакуумі

50

Великий Німий, Великий
Сліпий, Великий Глухий
Росія вступила в нову фазу
відносин між державою
і мистецтвом: ми тобі – гроші,
ти нам – патріотизм у маси

54

Нескорений романтик
Актор і режисер Григорій
Гладій про свої незіграні
ролі, алхімію кіно, роботу
над фільмом про УПА
та втрати української
кіношколи

56

Відгуки/анонси
Вистави, фільми,
виставки, книжки,
записи

60

Годинник на дереві
У Південній Кореї академічні
лекції читають із кафедр-
комп'ютерів, а фізкультурні
тренажери встановлені
просто неба

62

Кілька слів
від
журналістів
Тижня

66

Обкладинка

Колаж:
Андрій
Єрмоленко

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Миття
має сенс!

ПЕРЕДПЛАТИТЬ ТА ОТРИМУЙТЕ
ЩОП'ЯТНИЦІ
передплатний індекс – 99319

Кухарчині діти

Автор:
Юрій
Макаров

Історична довідка: до революції в Російській імперії так називали представників «нижчих» верств, які не були обтяжені шляхетним походженням. Наприкінці XIX століття навіть увели ганебні обмеження щодо вступу таких дітей до навчальних закладів. Давно це було...

Хочу попередити, що жодним чином не маю на меті образити представників гордої професії кухарів, тим більше що останнім часом цей фах нарешті здобув гідне визнання. Шеф закладу з трьома мішленівськими зірками нині є героєм світської хроніки, має шестизначну платню й славу нарівні з провідними дизайнерами та представниками шоу-бізнесу. Навпаки, з аристократами на більшості нашої території остаточно розібралися роки 90 тому (на Заході України на 20–30 років пізніше, але теж остаточно). Тож тут радше йдеться не про генеалогію, а про специфічний тип плебейської свідомості, тим більше що є ганебні ситуації, коли снобізм – єдина рятівна реакція.

У чому сенс останніх операцій влади: повернення до Великої сталінської... пардон, кучмівської Конституції, зміни регламенту Верховної Ради, майбутнього нового закону про Кабмін тощо? Навіщо так незграбно й брутально брати під контроль Конституційний Суд, ліквідувати позицію як парламентську інституцію, готувати низку подальших вельми сумнівних кроків? Вони не додають жодних практичних переваг, натомість викликають незадоволення світової громадської думки, яка до останнього толерувала вибрики президентської команди. Чекайте, прем'єр свій? Свій. Прокурор свій? Свій. У парламенті більшість? Більшість. На місцях свої? Майже скрізь, а після майбутніх взірцевих виборів і поготів буде вельми любо поглянути. Чи є бодай одне якесь рішення, важливе чи дрібне, масштабне чи локальне, дороге чи дешеве, яке навіть теоретично не вдалося б провести за п'ять хвилин цим настирним хлопцям? Здавалося б, не буди лихо... Ні, бачите, знадобилася легітимність!

Ну що таке легітимність? За формою це відповідність складним і зрозумілим лише фахівцеві нормам права, за суттю – впевненість основних політичних сил, серед яких, власне, у справжніх демократіях не останнє місце належить виборцям, що влада поза будь-якими сумнівами має підстави для здійснення своїх повноважень. Ось

де ключове слово: нинішня наша влада приховує свою глибоку невпевненість у собі, у праві розпоряджатися Україною. Свої – назвімо речі своїми іменами – комплекси. Парадокс? Ось ці – фундаментальні, блискучі, засмагли, відгодовані, у своїх бріоні та лексусах господарі життя – комплексу-ють? Авжеж!

Можливо, це не їхня провина: важке дитинство, дерев'яні іграшки. Важке сходження до Олімпу, «із грази в князі», що вимагало готовності стиснути зуби, терпіти приниження, крутитися, приймати ризиковані рішення, йти ва-банк і, головне, зневажати всіх тих, хто волею долі опинився нижче. Ось вона, компенсація, винагорода: солодка влада, необмежені можливості, ріки грошей, підлабузливі підлегли, які ловлять твій погляд. А на дні свідомості – жалюгідна хата у слобідці, страшний побут, украй прості звичаї, злидні, бруд. З такого тіста ліплять однаково прапорщиків і диктаторів.

Із цим, даруйте, бекграундом – не в крісло на Банковій, а на диван до психоаналітика. Печерські пацієнти навіть не здогадуються, наскільки вони вразливі й смішні, коли виставляють на позір свою жагу до підтвердження соціального статусу, впливу, заможності. Плебейські звички не приховати ані нібито аристократичним гольфом (оскільки справді аристократична опера їм не по зубах), ані батальйонами охорони, вони просві-

**НИНІШНЯ НАША ВЛАДА
ПРИХОВУЄ СВОЇ
КОМПЛЕКСИ – ГЛИБОКУ
НЕВПЕВНЕНІСТЬ У СОБІ,
У ПРАВІ РОЗПОРЯДЖАТИСЯ
УКРАЇНОЮ**

чують у кожному кроці, кожному жесті. Особливо коли йдеться про владу: таку бажану, таку солодку, таку сексуальну. Плебейське нутро (ще й ще раз підкреслюю, йдеться не про походження, а про ментальність) приховує в собі страх. Первісний, дитячий, тваринний. Ось звідки такі намагання

убезпечити себе від будь-яких загроз, а формальні атрибути демократії тут лише інструменти.

Просте запитання: нам тут що робити? Завдання «перехамити хама» безнадійне за своєю суттю. Продемонструвати силу – єдиний аргумент, із яким здатен рахуватися переляканий плебей, – найближчим часом навряд чи вдасться, ну не зберуть українці нового Майдану.

Я напевне знаю принаймні одну річ, якої страшенно боїться плебей. Сміх. Ми звикли демонізувати можновладця. Тож, може, варто його показувати таким, яким він насправді є? Голим. Тим більше що він аж ніяк не король. Так собі, кухарча. ■

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

УВАГА! РОЗПОЧИНАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА НА 2011 рік

на 2011 рік	на 2010 рік
1 місяць – 30 грн;	1 місяць – 20 грн;
6 місяців – 180 грн;	2 місяці – 40 грн
12 місяців – 360 грн	

- Оформити передплату на 2011 рік Ви можете:
1. У редакції*
  2. У будь-якому відділенні зв'язку "Укрпошта". Передплатний індекс – 99319.
  3. У передплатних агенціях (Див. на сайті: www.ut.net.ua в Розділі «Передплата»)
  4. В он-лайн режимі на сайті www.portmone.com.

За детальною інформацією звертайтеся за тел. (044) 351-13-00.
 Менеджер з передплати Семяновська Каріна
K.sem@ut.net.ua

повідомлення	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	26007026823721	35392656
			поточний рахунок отримувача	код отримувача
	назва установи банку	Печерське відділення ПАТ «УКРСОЦБАНК»		322012
				МФО банку
	Прізвище, ім'я та по батькові платника			
	Адреса платника, телефон			
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»			
касир	період:			
				сума, грн
	платник (підпис)			

квитанція	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	26007026823721	35392656
			поточний рахунок отримувача	код отримувача
	назва установи банку	Печерське відділення ПАТ «УКРСОЦБАНК»		322012
				МФО банку
	Прізвище, ім'я та по батькові платника			
	Адреса платника, телефон			
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»			
касир	період:			
				сума, грн
	платник (підпис)			

НОВИНИ
 з Тетяною Тереховою
ВАЖЛИВА ЯКІСНА ІНФОРМАЦІЯ

ПО БУДНЯХ

ПН ВТ СР ЧТ ПТ

Олег

Двужычыце в развитых демократических странах очень не похоже на наше украинское. У них высокая толерантность, у нас ее нет совсем. Вести второй государственный – и уже завтра регионы аля Донецк или Крым будут вонять, что зачем учить украинский, если государственных два. Эти регионы и при одном государственном украинский не учат, а так хотят просто узаконить свое незнание украинского официально. В любом случае нужно референдум по языковому вопросу, но там и до референдума по территориальной целостности недалеко совсем, при такой-то «одаренной» власти.

Змії

Держава існує для людини, а не навпаки. Проте демократія демократією, а про повагу до своєї країни теж не слід забувати. Тут я маю на увазі тих плебеїв, які під правом вибору мови вбачають право ігнорувати все, що є українським. А це вже неприпустимо.

Ashabad

Закон о языке никак не меняет статус украинского языка, он только повышает статус русского до официального. Если повышение статуса русского языка воспринимается как угроза государству, то

Найбільш дискусійні матеріали № 40 (153), 1–7 жовтня 2010 року

Неофіційно державна

Микола Козюбра про загрозу мовних ініціатив влади конституційному ладу країни

Пейзаж після битки

Юрій Макаров про висловлювання антипатій за допомогою битки

Грузинський фронт кремлівських провокаторів

В'ячеслав Лихачов про наймає Кремлем ізраїльських «борців із фашизмом»

Відрижка епохи

«Гайдамака» Олександр Ярмола дивується маргінальності провокацій влади

это национализм. Ибо ставит задачу дискриминации по национальному признаку. Закон, который снимает языковой вопрос из политики, что не позволит использовать его (языковой вопрос) в политических целях, может считаться как раскалывающий страну только теми, кто считает, что разговорный язык есть мерило гражданственности и патриотизма. Т.е. националистами.

Киянка

Комуністична пропаганда в минулому постійно ретранслювала лозунг «націоналізм – последнее убежище негодяев», для того щоб нав'язати комплекс меншовартості всім неросійськомовним громадянам колишнього СРСР. Треба визнати, що такий лозунг підкріплений репресіями, опанував свідомість багатьох колишніх радянських. Вважаю, що в сьгоднішній Україні націоналізм = патріотизм і чим більше буде таких «негодяев», до яких належать моя сім'я і багато моїх друзів, тим більшими будуть шанси України не відкотитися на маргінес у своєму розвитку.

Сергій (Борис-піль)

Тепер вповні розумію, чому Леся Українка казала, що якби не народилась українкою, воліла би народитись грузинкою. [...] за справжніх друзів можна щиро порадіти, що в них є великий шанс прорватися до

європейського світу, до ЄС, НАТО, поважних міжнародних інституцій, котрі забезпечують своїм громадянам гармонійний розвиток права і свободи, добробут, безпеку. Грузинів, найгостиннішу націю в світі, важко звинуватити у відсутності гнучості, а росіян можна тільки пожаліти з їхньою деспотичною владою, котра забезпечує своєму народу лише вічні злидні. Перефразовуючи класика: Геть від «Русского мира»!

Гром

Бла-бла-бла-бла-бла. Хто Росію ненавидить, той і без цієї статті продовжуватиме її ненавидіти. Хто її поважає, той і надалі її поважатиме, хоч вийде мільйон подібних статей. Кожний вже давно визначився зі своїм ставленням до Росії.

Наум Анастасія, 16 р., м. КИЇВ

Кремль має своїх агентів не тільки на пострадянському просторі, а й по усьому світу. Просто у країнах СНД діють вони найактивніше. Так би мовити, необхідно розширювати простір дії Кремля. Й поки це непогано у них виходить. А щодо інших країн, то зазвичай їх викривають, але то особливою розголосу, просто Кремль усім набрид. І якби в нас була СБУ, що піклувалася про інтереси людей (усіх людей, а не людей Януковича), то, мабуть, діяли б вони набагато ефективніше. Але так просто нічого не буває. СБУ явно заграє з Росією, якщо не тупо їх потурає. Ну не вигідно СБУ чинити політику, яка є в інтересах народу, й що тут скажеш?

Свої зауваги та коментарі до статей ви можете залишати в блозі Тижня – ut-magazine. livejournal.com та на нашому сайті www.ut.net.ua

Тижень

№41 (154) 8–14.10.2010
Засновник ЕСЕМ Медіа ГМХ
Видавець ТОВ «Український Тижень»
Головний редактор Сергій Литвиненко
Оглядчак Юрій Макаров
Редактори Анатолій Астаф'єв, Жанна Безп'ячук, Вікторія Герасимчук, Дмитро Губенко, В'ячеслав Дарніянц, Роман Кабачій, Ігор Кручик, Андрій Лазрик, Наталія Петринська
Журналісти Богдан Буткевич, Інна Загорродня, Валентина Кузик, Аліна Пастухова, Олена Чекан

Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Андрій Ермоленко
Дизайнери Ганна Ермакова, Тимофій Молодчиков
Художник Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чеменюв, Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Літературні редактори Олександр Григор'єв, Лариса Мінченко
Коректори Марина Петрова, Ірина Павленко
Контент-редактор сайту Тая Овчар
Генеральний директор Микола Шейко

Фінансовий директор Андрій Решетник
Директор з бізнесу Олександр Грищенко
В.о. директора з реклами Олена Андреева
e-mail: andreeva@ut.net.ua
тел.: 067 407-10-89
Відділ промо та маркетингу Ганна Кашейда
Голова редакційної ради Роман Цуприк
Видається з 2.11.2007 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с №2
Адреса редакції та видавця 03067, Київ, Машинобудівна, 37

E-mail: office@ut.net.ua.
Тел.: (044) 351-13-00
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 106118
Наклад 31100
Номер підписано до друку 6.10.2010 р.
Виходить щоп'ятниці.
Розповсюджується в роздрібній торгівлі та за передплатою.
Ціна договірна. Передплатний індекс 99319

© Український тижень. Редакція залишає за собою право на літредування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються і не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе

Матеріали, позначені літерою «Р», під рубрикою «Трибуна» та на сірому тлі, публікуються на комерційній основі

Матеріали № 40 (153) які найбільше сподобалися читачам www.ut.net.ua станом на 6 жовтня

Пейзаж після битки
(-2, +78)

Відрижка епохи
(-1, +36)

Грузинський фронт кремлівських провокаторів
(-2, +33)

Пригоди іноземців у Києві
Журналісти **Тижня** дослідили ступінь «мовної» готовності столиці до Євро-2012 (+25) *

* «-» не сподобалося
«+» сподобалося

Ірпінський

Від початку 2010 року в Україні було продано 2 бейсбольні рукавиці, 15 бейсбольних м'ячиків і 12 268 бейсбольних биток.

Непосида

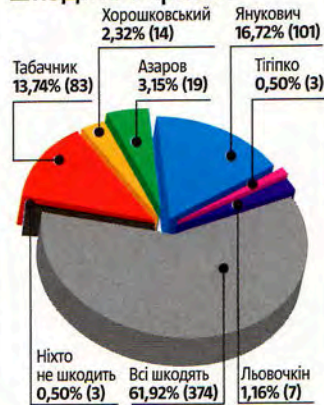
Хм... а як інакше? Нова влада – новий порядок. ЛЮБОЙ капріз за ваші... Міліція особисто в мене асоціюється лише з розпиванням алкогольних напоїв у громадських місцях та перевіркою багажу на вокзалах. При «оформленні» пива на площі Ринок у немолодого чоловіка міліціонер нервово курив. Відчуття вседозволеності чи службовий обов'язок?!

Орфографія дописувачів зберігається

ОПИТУВАННЯ ТИЖНЯ UT.NET.UA

Хто найбільше з влади шкодить Україні?

Ліцензія Національної Ради України з питань телебачення і радіомовлення НР №0494-М від 14.12.04 р. ТОВ «ТГК-1» ТРС.

ЖИТТЯ П'ЯТНИЦЯ 22:00 неділя 18:00

ШУКАЙТЕ ТЕЛЕКАНАЛ ТВІ У ЕФІРІ, В КАБЕЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА У ВІЛЬНОМУ ДОСТУПІ НА СУПУТНИКУ АМОС

НА ЧАС | ФОТО ТИЖНЯ

Червоне лихо

В Угорщині – масштабна екологічна катастрофа. Вилив токсичних відходів стався на заводі з виробництва глинозему в районі міста Айка. Понад 700 тис. м³ червоного шламу залили три поселення. Ця червона рідина є сумішшю води, оксиду заліза і висококонцентрованого лугу. Контактуючи зі шкірою, вона спричиняє опіки, потрапивши у ґрунт, отруєє воду. Внаслідок лиха загинуло щонайменше чотири людини, близько 120 перебуває в лікарнях з опіками та іншими травмами, ще шістьох вважають зниклими безвісти.

У трьох областях Угорщини оголосили надзвичайний стан. Усіх мешканців населених пунктів, розташованих у зоні лиха, евакуювали вертольотами. Рух залізничною гілкою Будапешт – Сомбатхей перекрито, також пошкоджено газопровід високого тиску. Угорська влада заявила, що країні потрібні рік і десятки мільйонів доларів для ліквідації наслідків катастрофи. Також треба виплатити компенсації та забезпечити новим житлом близько 7 тис. потерпілих.

За словами міністра охорони навколишнього середовища Угорщини Золтана Іллеша, токсичні відходи можуть потрапити в три річки країни, зокрема й Дунай. Якщо це станеться, червоний шлам може зачепити й Україну: отрута потрапить у річку Тиса, і тоді населені пункти поблизу Мукачєвого та Чопа доведеться евакуювати, застерігають екологи.

Фото: AP, REUTERS

30 вересня

Президент України зустрівся з польським колегою Броніславом Коморовським

1 жовтня

В Еквадорі поліція вчинила заколот. Правоохоронців приборкувала армія

2 жовтня

1,5 тис. міліціонерів і рятувальників шукали в лісі під Києвом п'ятирічного хлопчика, що загубився

Право сильного

Автор: Дмитро Вовнянко

Конституційний Суд визнав неконституційним закон № 2222-IV від 8 грудня 2004 року, яким було внесено зміни до Основного Закону, і зобов'язав усі органи влади привести свої рішення у відповідність до Конституції в редакції 1996 року. Інакше кажучи, політреформу-2004 в Україні скасовано, країна знову стає президентською республікою. Угода між владою та опозицією, за якою главу держави обирає народ на виборах, а прем'єр-міністра – парламентська коаліція, віднині більше не працює. Україна повернулася до часів кучмізму. Додаткові повноваження потрібні президентові для якіснішого проведення реформ, виправдують рішення КС представники влади. Складається враження, що зараз в Україні все проводиться для здійснення реформ. Приміром, дороги у Києві перекриваються для комфортного проїзду гаранта, бо «якщо стоїть президент, стоїть уся країна» (Г. Герман). Вочевидь, і Межигір'я було захоплено виключно для кращого проведення реформ – аби головному реформаторові мислилося краще. Насправді ж ідеться про банальне продовження терміну реальної влади президента Януковича. Опозиція не може змінити ситуацію, навіть вигравши парламентські вибори. Прем'єра й уряд призначатиме президент, тож уся влада залишатиметься в руках гаранта. Опозиція зможе лише саботувати законодавчий процес, а отже, наражатися на звинувачення у зриві «реформ». Вибори президента апріорі мають перетворитися на останній бій у старій фортеці, після якого переможець здобуде все, а переможений усе втратить.

Скасування політреформи Конституційним Судом, у якому лише троє з 18 членів мають стосунок до конституційного права і з якого за останній місяць «пішли» четверо суддів (причому двоє відверто заявили про тиск із боку влади), означає, що віднині всі закони України включно з Конституцією для правлячої Партії регіонів поділяються на дві категорії: зручні для себе і неправильні. Закони другої категорії, якщо їх не скасовано (змінено) вже зараз, буде скасовано (змінено) найближчим часом. Опозиція не спроможна зірвати ухвалення шкідливих для країни законів – у парламенті обговорення відбувається не у вигляді дискусій, а «стінка на стінку». В Україні залишилося тільки одне право – право сильного. Друзям – усе, ворогам – закон.

Тиждень в історії

8 жовтня 1970 року

Александр Солженіцину, російському дисидентові та в'язневі ГУЛАГу, присуджено Нобелівську премію

9 жовтня 1940 року

Народився Джон Леннон, британський рок-музикант, композитор, поет, художник, соліст гурту «Бітлз»

10 жовтня 1990 року

Київські студенти оголосили голодування з низкою вимог до уряду УРСР. Початок революції на граніті

3 ЖОВТНЯ

Голландський футбольний клуб «Ейндховен» подав скаргу на автомобільні затори в Харкові

4 ЖОВТНЯ

УЄФА офіційно затвердила Київ місцем проведення фіналу Євро-2012

5 ЖОВТНЯ

ПАРЄ в резолюції щодо України висловила жорстку позицію щодо політики української влади

6 ЖОВТНЯ

ВР не підтримала постанови про подання заявки на членство України в ЄС

Європа уповноважена застерегти

Стурбованість «зростанням кількості звинувачень та достовірних повідомлень про те, що демократичні свободи й права, такі як право на зібрання, право на свободу висловлювання та свободу медіа, останнім часом перебувають під тиском» висловила Парламентська Асамблея Ради Європи. Про це йдеться у схваленій 5 жовтня на сесії ПАРЄ резолюції «Функціонування демократичних інституцій в Україні». У відверто різкій резолюції щодо України ПАРЄ назвала неприпустимим для демократичного суспільства втручання СБУ і правоохоронних органів у роботу журналістів та ЗМІ, закликавши владу утриматися від спроб прямо чи непрямо контролювати зміст повідомлень у ЗМІ. Крім того, документ також містить заклик до влади уникати призначення на керівні посади людей, якщо це може привести до конфлікту інтересів (прозорий натяк на Хорошковського). Серед інших зауважень євродепутатів – недопущення монополізації влади єдиною політичною силою; забезпечення умов для проведення чесних місцевих виборів; схвалення закону про мирні зібрання тощо.

ПАРЄ також висловила стурбованість тим, як в Україні проводяться реформи, вважаючи, що це може негативно вплинути на якість самих реформ. Депутати, зокрема, рекомендували Верховній Раді якомога швидше схвалити новий закон про прокуратуру, оскільки повноваження нинішньої «значно перевищують необхідні в демократичній країні».

Українські дипломати, однак, вдали, що не помітили європейської критики, крім того, дивовижним чином побачили в документі схвалення дій влади. «Остання резолюція ПАРЄ вітає появу політичної стабільності в Україні, а також консолідацію влади як необхідну умову здійснення демократичних та економічних реформ», – йдеться в коментарі МЗС.

ФОТО: РПЛ, УНАН, Андрій ЛОМАКІН

Регіонали, здається, знавці футболу?! Нехай самі скажуть, чи багато шансів виграти чемпіонат, якщо судді трактуватимуть правила гри тільки на користь однієї команди?

Віднині в Україні діє тільки один закон – право сильного. І правоту визначає не закон – сила й тільки сила. Гру без правил суспільству запропонувала влада. Суспільство прийняло виклик. Без правил – значить без правил. У цю гру теж можна пограти. Тож владі віднині треба бути обережнішими утрічі. Згвалтоване суспільство може зіграти за їхніми ж правилами і перемогти. Історія знає такі випадки. ■

Продовження теми на стор. 12–23

11 жовтня 1865 року

Народився український композитор Денис Січинський, автор музики до пісні «Чом, чом земле моя»

12 жовтня 2002 року

У центрі Москви, на Дубровці, під час звільнення заручників загинуло 128 осіб

13 жовтня 1900 року

Вийшла основна книжка Зіґмунда Фрейда «Тлумачення снів»

14 жовтня 1970 року

У Гаазі прийнято Міжнародну конвенцію про боротьбу з незаконним захопленням літаків

500 млн

хоче витратити уряд на підготовку до Олімпійських ігор-2022 у Карпатах вже 2011-го. Це при тому, що грошей ледь вистачає на Євро-2012

690 млн грн

мусить виплатити, згідно з рішенням судів, холдинг «Індустріальний союз Донбасу» Сергія Тарути компанії «Метінвест» Ріната Ахметова

у 40 млн грн

обійшлася платникам податків нова партія автовок для МВС. Причому за деякі машини сплачено більше, ніж вони коштують в автосалонах

5 ОБЛИЧ

ВІКТОР ЯНУКОВИЧ
запровадив темники?

Виявляється, на конференції YES у Ялті українському президентові іноземні експерти ставили раніше узгоджені запитання, на які йому завчасно підготували відповіді.

ВЛАДІМІР ПУТІН
незадоволений Азаровим

Він проти планів українського уряду і далі залучати кредити МВФ, водночас знижуючи доходи від податків: «Україна є великим позичальником МВФ, а ми даємо туди гроші».

ФРАНСІСКО СІЛВА
подався в депутати

Цей клоун пройшов у Нижню палату парламенту Бразилії: за нього проголосували 1,3 млн виборців. В Україні ж клоуни у владі – звичайна справа.

МИХАЙЛО БРОДСЬКИЙ
обіцяє скасувати

«Як він мене вивів із себе, цей Вася! – кинув голова Держкомпідприємництва вслід нардепу від ПР Василю Грицаку, лобістові консорціуму ЄДАПС. – Я йому все скакую!»

ОЛЕГ КИРИЛОВ
отримав вирок

Винуватця автокатастрофи, що сталася в травні торік і забрала життя відомого телеведучого Ігоря Пелиха, засудили до дев'яти років ув'язнення.

ОПИТУВАННЯ

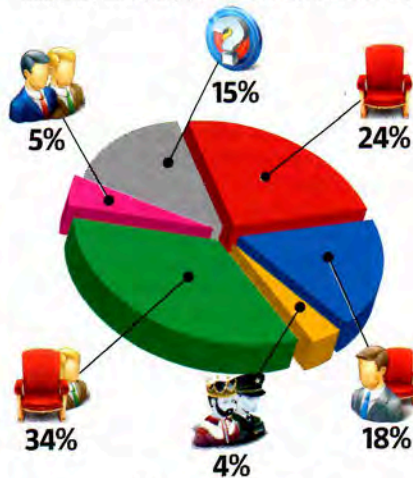
Проти диктатури

Більшість громадян не підтримують скасування політреформи 2004 року

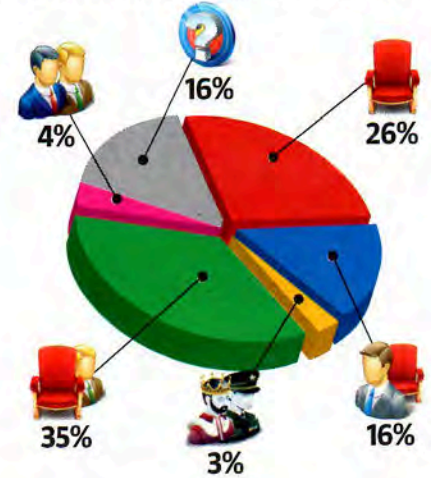
Як свідчать соціологічні опитування, все менше українців хочуть жити в авторитарній країні, де все вирішує одна особа. Близькою для них є модель стримувань та противаг, притаманна більшості країн Європи, де і президент, і парламент мають рівні можливості контролю над виконавчою владою, що перешкоджає узурпації влади однією зі сторін. Порівняно з квітнем 2010 року підтримка президентської форми правління зменшилась у півтора раза, натомість підтримка парламентсько-президентської форми правління зросла з 16 до 23%.

ЯКОЮ Є НАЙОПТИМАЛЬНІША ФОРМА ПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ (динаміка)

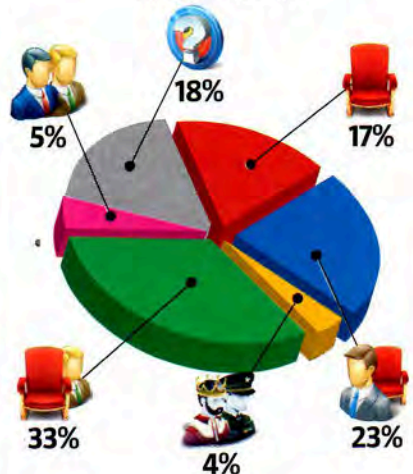
Жовтень 2009 року (до президентських виборів)

Квітень 2010 року (після президентських виборів)

Вересень 2010 року

- Президентська
- Парламентсько-президентська
- Диктатура
- Президентсько-парламентська
- Парламентська
- Важко відповісти

Опитування проведено Соціологічною групою «Рейтинг» 9–16 вересня 2010 року. Опитано 2 тис. респондентів віком від 18 років. Похибка не перевищує 3%.

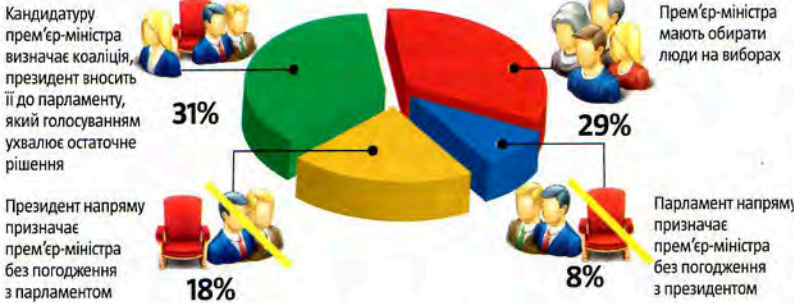
2,7 млн грн

виділив Кабінет Міністрів на утримання колишніх суддів Конституційного Суду України, які пішли у відставку цього року

20,5 грн

коштуватиме півлітра найдешевшої горілки після підвищення мінімальних цін на спиртне. **Тризірковий коньяк** потягне на **30,47 грн**

ОПТИМАЛЬНИЙ СПОСІБ ПРИЗНАЧЕННЯ ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА

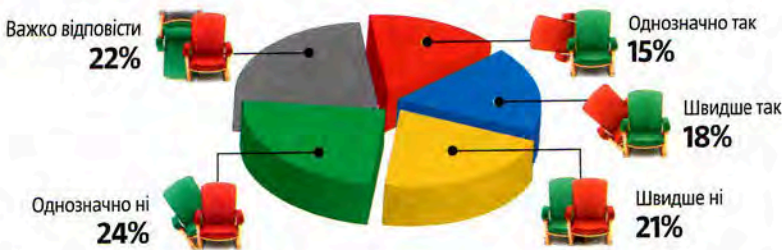

СТАВЛЕННЯ ДО СКАСУВАННЯ ПОЛІТРЕФОРМИ-2004

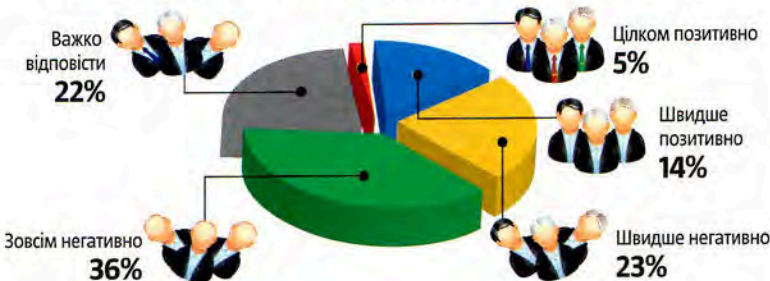
(у разі ухвалення такого рішення президент матиме більші повноваження, ніж тепер)

ЧИ ПОТРІБНО У РАЗІ ЗМІНИ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕЗИДЕНТА ПРОВОДИТИ ПЕРЕВИБОРИ ГЛАВИ ДЕРЖАВИ?

ЯК ВИ СТАВИТЕСЯ ДО ІНІЦІАТИВИ ПРОДОВЖЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ НИНІШЬОГО СКЛАДУ ВЕРХОВНОЇ РАДИ ДО 2015 РОКУ?

КОРОТКО

Уряд вчить вдягатися

Дрес-код для працівників секретаріату уряду та відвідувачів увів міністр Кабінету Міністрів Анатолій Толстоухов, регламентувавши стиль одягу держслужбовців. Відтепер чоловіки мають вдягатися у класичний діловий костюм, світлу сорочку з довгими рукавами, обов'язково носити краватку, шкарпетки без візерунків і взуття без зайвих блискучих деталей. Жінкам заборонили яскравий макіяж, міні-спідниці, глибокі декольте, сукні, що надто облягають фігуру, одяг, який повністю відкриває руки. Причому колір панчіх має відповідати кольору шкіри жінки. Незрозуміло тільки, хто і як перевірятиме дрес-код, особливо на відповідність йому шкарпеток та панчіх.

«Донецькі» відбили Київміськбуд

Київська влада повернула під свій контроль Київміськбуд – найбільший будівельний холдинг у країні. Незважаючи на спроби продати компанію, 80% її акцій залишаються у власності міста. Нові чільники столиці цілковито змінили керівний склад холдингу. Водночас СБУ вилучила документи в офісі экс-реєстратора Київміськбуду компанії ТОВ «Адрем», яку пов'язують із зятем мера Києва Леоніда Черновецького Вячеславом Супрунечком.

Журналістів штрафують

20 тис. грн відсудив народний депутат Юрій Бут у журналістки «5 каналу» Ольги Снісарчук за те, що вона назвала його у своєму сюжеті відщепенцем. Рішення на його користь ухвалив Апеляційний суд Києва. Пан Бут, щоправда, хотів отримати 100 тис. грн, бо у позовній заяві скаржився, що через сюжет журналістки «...був змушений посилено піклуватися про стан свого здоров'я, намагаючись вийти із шокового стану та повернутися до нормального життя і роботи, почав вживати медичні препарати, стабілізуючи нервову систему та психіку». Рішення суду безпрецедентне, адже, як зазначила сама Снісарчук, журналіст має право на оціночне судження згідно із законом про інформацію і статтею 10 Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини. Виходить, тепер в Україні журналісти не мають права виконувати свою роботу, адже завжди можна знайти привід для покарання за написане чи сказане. Юрій Бут – один із перших депутатів-«тушок».

Хакери ховалися в Україні

П'ятьох кіберзлочинців арештували в Україні на вимогу Федерального бюро розслідувань США. Їх підозрюють у причетності до міжнародної хакерської мережі, учасники якої викрали \$70 млн із рахунків американських підприємств, муніципальних структур, церков та інших установ. Злочинці використовували комп'ютерний вірус Zeus Botnet, щоб здобути доступ до номерів рахунків і паролів. Викрадені гроші переказували до Гонконгу, Сінгапуру та Кіпру.

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ЧЕКАМЕНЬОВ, АНДРІЙ ПОМАХІН, ПРОФРАЙВКА, ПАВЛО НІЛ

Це гірше, ніж помилка

Автор:
Віктор
Мусяка

Абстрагуючись від оцінок абсурдних мотивів Конституційного Суду щодо неконституційності Закону № 2222-IV, зосереджуся на деяких наслідках прийнятого рішення.

Отже, суд вирішив: 1) визнати Закон № 2222-IV про внесення змін до Конституції України таким, що не відповідає Основному Закону (є неконституційним); 2) як наслідок – визнаний неконституційним Закон № 2222-IV проголошено таким, що втратив чинність із дня ухвалення КСУ рішення; 3) органи державної влади зобов'язали невідкладно привести нормативно-правові акти у відповідність до Конституції від 28 червня 1996 року в редакції, що була до внесення до неї змін Законом № 2222-IV; 4) КСУ нагадав, що його рішення є обов'язковим, остаточним і не може бути оскарженим.

Чи не здається дивним той факт, що у своєму рішенні КСУ навіть не згадав Конституції в редакції змін, внесених Законом № 2222-IV? Звісно, багато хто зрозумів, що визнання неконституційним Закону № 2222-IV мало тягнути за собою якісь наслідки і для тексту Конституції. Орієнтуючись на зміст мотивувальної частини рішення, можна було очікувати щонайменше одного з двох висновків КСУ. Перший: Суд міг взяти на себе явно невдячну роботу з визнання неконституційною тієї частини тексту змін до Конституції, в якій були відтворені слова і звуки, що не отримали додаткового висно-

вкву КС 2004 року. Другий: запропонований Судом у пп.1 і 2 постановляючої частини. Але КСУ так і не виклав у резолюції деяких норм (або всього тексту) Закону № 2222-IV, що визнані неконституційними. Як могло так статися? Найімовірніше, причина в тому, що, перелічивши неконституційні положення Закону № 2222-IV, Суд мав, безумовно, викласти в резолютивній частині рішення перелік (постатейний!) положень Конституції в редакції від 8 грудня 2004 року, що втратили чинність. Після цього він мав зобов'язати парламент «залатати те провалля» (за визначенням регіонала Сергія Головатого) в тексті Конституції, яке спричинило б його рішення. Але це означає проголосити частину Конституції неконституційною. Навіть у цього складу Конституційного Суду не стало духу проголосити цю крамолу. Вирішили зробити те саме, але «мовчки»: цілком проігнорували Конституцію в редакції 2004 року й зосередившись тільки на Законі № 2222-IV без офіційного проголошення факту явочного повернення до тексту Конституції в редакції від 28 червня 1996 року, Конституційний Суд зобов'язав «усіх і вся» привести у відповідність до неї всі нормативно-правові акти.

Уся ця неправова еквілібристика остаточно завела КСУ і всю владу в ситуацію, з якої важко вислизнути без подальших політико-правових втрат. Проголошенням Закону № 2222-IV неконституційним Суд увімкнув механізм подолання нечинності Кон-

ституції, що передбачає внесення до неї в конституційний спосіб необхідних змін. Коли ж Суд проігнорував Конституцію в редакції 2004 року, не проголосивши повернення до Конституції в редакції від 28 червня 1996-го, але зобов'язуючи органи влади привести нормативно-правові акти до її вимог, Конституційний Суд увів режим нікчемності (втрати чинності) всього тексту чинної Конституції, що, своєю чергою, створило підстави вважати Конституцію в редакції від 2004 року недійсною з моменту ухвалення змін до неї. Наслідок цього – все, що було ухвалено на її основі, всі призначення, вибори тощо, має сприйматися як таке, чого не було в природі. Є правові системи, що допускають такі наслідки рішення органів конституційного нагляду, але не наша, не українська система.

Назву для прикладу лише одну проблему, породжену рішенням Конституційного Суду, яка сьогодні турбує парламентаріїв: коли чергові парламентські вибори? Є пропозиція швиденько внести зміни до «перехідних положень» відродженого тексту Конституції, передбачивши парламентські вибори восени 2012-го, президентські – навесні 2015-го (згідно з Конституцією 1996 року вибори до Верховної Ради мали б відбутися вже в березні 2011-го, президента – в жовтні 2014-го). Враховуючи роль (особливо сьогодні!) цих суб'єктів у багаторічному захисті конституційного ладу в державі, їхнє

прагнення отримати такий бонус є зрозумілим. Але можуть виникнути непереборні перешкоди, пов'язані з подальшими наслідками рішення Конституційного Суду. Посилання на те, що нинішній склад парламенту обирався на конституційних підставах, які передбачали п'ятирічний

**ВСЕ, ЩО БУЛО УХВАЛЕНО
НА ОСНОВІ КОНСТИТУЦІЇ,
ВСІ ПРИЗНАЧЕННЯ,
ВИБОРИ ТОЩО, МАЄ
СПРИЙМАТИСЯ ЯК ТАКЕ,
ЧОГО НЕ БУЛО В ПРИРОДІ**

термін повноважень, нівелюється тим, що ці підстави Суд визнав нікчемними. Якби КСУ зобов'язав парламент відновити Конституцію («залатати в ній прогалину»), це відповідало б конституційному механізму подолання наслідків неконституційності акта (чого він, звісно, не міг собі дозволити, щоб прямим текстом не зганьбити Основного Закону і себе), Верховна Рада могла б дозволити собі не забути себе і гаранта Конституції. Крім того, якщо справді з 1 жовтня 2010 року влада вкотре почала жити за Конституцією, запропоновані зміни до «перехідних положень» порушать встановлені Основним Законом терміни виборів парламенту і президента. Зокрема, вибори до ВР восени 2012-го скоротили б термін повноважень наступного парламенту більше ніж на півроку, а це теж неконституційно, на жаль.

Вдавати, що все «о'кей», зосередитися на нових реаліях – справа звична. А що далі? Якщо не дати спочатку належної оцінки тому, що сталося, не оцінити реалій, ходитимемо по колу, можливо, по спіралі вниз. Сьогодні ж ми стоїмо на тому, у що вляпалися. ■

К Н И Г А Р Н Я

З 8 по 15 жовтня чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

◆ У Києві (вул. Лисенка, 3):

- 8 жовтня, 18.00** – презентація книжки Петра Масляка «День Незалежності».
- 12 жовтня, 19.00** – презентація журналу «Коза».
- 13 жовтня, 18.00** – презентація книжки Максима Кідрука «Подорож на Пуп Землі» (видавництво «Нора-Друк»)
- 14 жовтня, 18.00** – презентація 16 (5) числа журналу «Україна модерна».
- 15 жовтня, 15.00** – Польський Інститут у Києві та Книгарня «Є» презентують дискусію «СОЛІДАРНІСТЬ Є: польський та український досвід суспільних рухів опору». Учасники: Богдан Ліс (PL), Єжи Боровчак (PL), Євген Сверстюк (UA), Мирослав Маринович (UA). Модерує Вахтанг Кіпіані

◆ В Івано-Франківську (вул. Незалежності, 31, 4-й поверх):

- 11 жовтня, 18.00** – майстер-клас з аргентинського танго для дорослих (вартість – 30 грн, перші півгодини – безкоштовно).
- 12 жовтня, 18.00** – презентація книжки Станіслава Дземана «Свободу не дарує доля».
- 13 жовтня, 16.00** – засідання міської ради учнівського самоврядування.
- 14 жовтня, 15.00** – відкриття Другого літературного фестивалю імені Тараса Мельничука «Покрова».
- 14 жовтня, 16.00** – читання-марафон «Несімо любов Планеті»
- 14 жовтня, 20.00** – вечір інтелектуальної музики. Мар'яна Яремак, DeLaуF.
- 15 жовтня, 16.00** – читання-марафон «Проводи Андрія Олексюка в армію».
- 15 жовтня, 20.00** – концерт гурту «Межа мрій».
- 17 жовтня, 18.00** – концерт гурту «Дарк Патрік».

◆ У Львові (пр-т Свободи, 7):

- 9 жовтня, 14.00** – презентація «Християнської абетки» (видавництво «Свічадо»).
- 12 жовтня, 18.00** – «Каменярівський вівторок»: презентація новинок видавництва «Каменярь», літературні читання.
- 13 жовтня, 18.00** – вечір молоді лвівської поезії.
- 14 жовтня, 18.00** – презентація книжок Христини Лукашук «Фреска» та «Експортерка».
- 15 жовтня, 18.00** – лекція-тренінг для активної молоді від ВГО «Фундація регіональних ініціатив» на тему «Командотворення»

◆ У Харкові (вул. Сумська, 3):

- 9 жовтня, 18.00** – мистецький фестиваль «БОЧКА». Вечір сучасної прози та відеопрози. Микола Леонович, Олена Рибка, Ігор Зарудко, Олег Коцарев, Оксана Бойко.
- 11 жовтня, 18.30** – практична економія від молодіжної громадської організації «Пульс». Як добре відпочивати та подорожувати з мінімальними витратами, системи дисконтних знижок для сучасної молоді.
- 13 жовтня, 18.30** – лекція на тему «Зима в українських звичаях». Лектор – Олександр Ткаченко. Лекція відбувається у межах проекту «Українська Слобожанщина».
- 14 жовтня, 18.30** – проект нестандартної соціальної реклами Do disturb. Нагородження переможців конкурсу на найкращий лозунг. Спеціальний гість Ніко Ланге (керівник Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні).
- 15 жовтня, 13.00** – презентація книжки «ОУН: бандерівці. Фрагменти діяльності та боротьби» Святослава Липовецького. Гурт «Дельтора» (м. Полтава)

Інформаційний партнер

Тиждень
КНИЖКАМ

Із повним переліком заходів та його можливими змінами Ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Все обнулилося

Історії властиво повторюватися. Але якщо перший раз сучасники стають очевидцями драми, то вдруге спостерігають фарс

Автор:
Ростислав Павленко

Саме такі закономірності простежуються в поході влади за повноваженнями Кучми. Те, що Конституційний Суд скасує політреформу, стало зрозуміло наприкінці вересня. Віктор Янукович заявив, що «виконає рішення Конституційного Суду». Минулого разу він оголосив щось таке, і КС невдовзі ухвалив своє знамените рішення: регламент Верховної Ради – це практично як Конституція, а отже, коаліція «тушок» легітимна.

Щоправда, речники Банкової й Кабміну натякають на продовження конституційної реформи, зокрема говорять про місцеве самоврядування, запровадження російської як другої державної, подвійне громадянство. В будь-якому разі подальше внесення змін до Конституції передбачає потребу зібрати 300 голосів і красно їм подякувати. Для реалізації цієї мети, вочевидь, і виникла ідея продовжити повноваження парламенту до 2015 року: це може виявитися вагомим аргументом для тих, хто сумнівається.

ЩО НЕ ТАК?

Ситуація зі скасуванням політреформи дивує. Тільки-но депутати-регіонали спрямували відповідне подання до КС, у суспільстві почали обговорювати сценарії того, що буде після її скасування, нібито це вже факт, що відбувся. Виглядає так, що навіть не розглядалися інші варіанти. Наприклад, що КС пошлеться на свою ж позицію в одній зі справ і відмовиться розглядати конституційність змін до Основного Закону, які вже набрали чинності. Або відфутболить подання назад політикам, спираючись на передбачений порядок внесення змін до Конституції. Мовляв, хочете більше

повноважень – майте сміливість змінити Конституцію самі через парламент.

Та, схоже, у суспільстві вже сформувалася думка про нинішній склад Суду: від нього очікували слухняного виконання забаганок виконавчої влади. Що він і зробив. Це перше серйозне застереження, яке може зробити перемогу нинішньої влади над Конституцією Пірровою. З кожним рішенням КС, ухваленим на угоду можновладцям, авторитет і повага до цього органу знижуватимуться. Це означає, що в країні не буде незалежного арбітра, спроможного справедливо вирішити суперечки найвищого рівня і мати достатній авторитет, щоби з його рішенням погодилися всі сторони. У майбутньому це означає, що конфлікти вирішуватимуться в позасудовий спосіб, – і добре, якщо традиційним для України шляхом переговорів. Бо така традиція – це те, від чого нинішня влада прагне відмовитись.

Показова поведінка партнерів Партії регіонів по коаліції. Особливо спікера Литвина і його Народної партії. В 2004 році Литвин зав'язав проstownухував зміни до Конституції, а потім упродовж п'яти років каденції Віктора Ющенка «принципово» стояв на їх сторожі. А ще зовсім недавно він наполегливо виступав за зміну Конституції саме у Верховній Раді. Але останнім часом його позиція різко змінилася – став чи не найактивнішим прибічником скасування політреформи й торгується лише за одне: аби не зменшили до чотирьох років термін повноважень парламенту (і відповідно його), як це передбачено в редакції Конституції від 1996 року. У театрі абсурду, на який дедалі більше перетворюється українська політика, сприймаються мало не нормою чутки про те, що така зміна по-

зиції відбулася під впливом інформації про можливу роль Литвина в справі Гонгадзе. У демократичній країні посадовець, стосовно якого виникають щонайменші підозри такого ґатунку, мав би подати у відставку. Але в Україні це з розряду фантастики. І нікого, здається, не дивує.

Як нікому не спадає на думку інший поворот сюжету. Оскільки КС визнав, що політреформа-2004 відбулася з порушенням Конституції, то Литвин, який скріпив це рішення своїм підписом, винний у посадовому злочині. І співучасником його стає тодішній президент Кучма, який також завізував цей документ. Однак в Україні такі висновки на відповідному рівні зробити нікому.

Зрештою, скасування політреформи спотворює вибір, зроблений громадянами. Адже обиралися посадові особи з певними повноваженнями, за певної системи політико-правових відносин. Їх зміна у такий брутальний спосіб межує з узурпацією влади. Закономірними в цій ситуації були б дострокові вибори президента й парламенту, що вимагає опозиція (яка знову почала об'єдну-

ПЕРШІ НАСЛІДКИ

ПР, КПУ та Блок Литвина підписали угоду про формування парламентської більшості «Стабільність і реформи»

У парламенті почалася міграція «тушок». До фракції ПР приєдналися сім депутатів, один увійшов до фракції Блоку Литвина

Опозиція вимагає проведення 27 березня 2011 року дострокових виборів парламенту і президента

НАДІЛИВШИ СЕБЕ ЦАРСЬКИМИ ПОВНОВАЖЕННЯМИ, ЯНУКОВИЧ І ЙОГО ОТОЧЕННЯ ПОВТОРЮЮТЬ ТРАЄКТОРІЮ КУЧМИ І СДПУ(О)

ватися «за п'ять хвилин до розстрілу»). Однак легко здогадатися, що їх не буде.

БУДІВНИЦТВО ПІРАМІДИ

В науково-популярному серіалі ВВС про різновиди кінця світу (джентльменський набір від метеорита до адронного колай-

дера) рефреном звучить фраза: «Питання не в тому, чи це відбудеться, питання в тому – коли!»

За наслідками для політичної системи, відносин у суспільстві й подальших подій скасування політреформи це справді своєрідний кінець світу. Того світу української політики, який

ми знаємо. В якому є принаймні захист від дурня, коли є можливість звести сторони, що конфліктують, за стіл переговорів, а «в полі» примусити не переступати межі, за якими – загроза неконтрольованого насильства, розколу країни чи втрати незалежності. Україна

могла б пишатися, що переважну частину рифів перехідного періоду вона минула успішніше за більшість сусідів.

У багатьох країнах Центральної Європи, наприклад, Польщі, Румунії, Болгарії, реставрація старої влади не означала повернення до дорево-

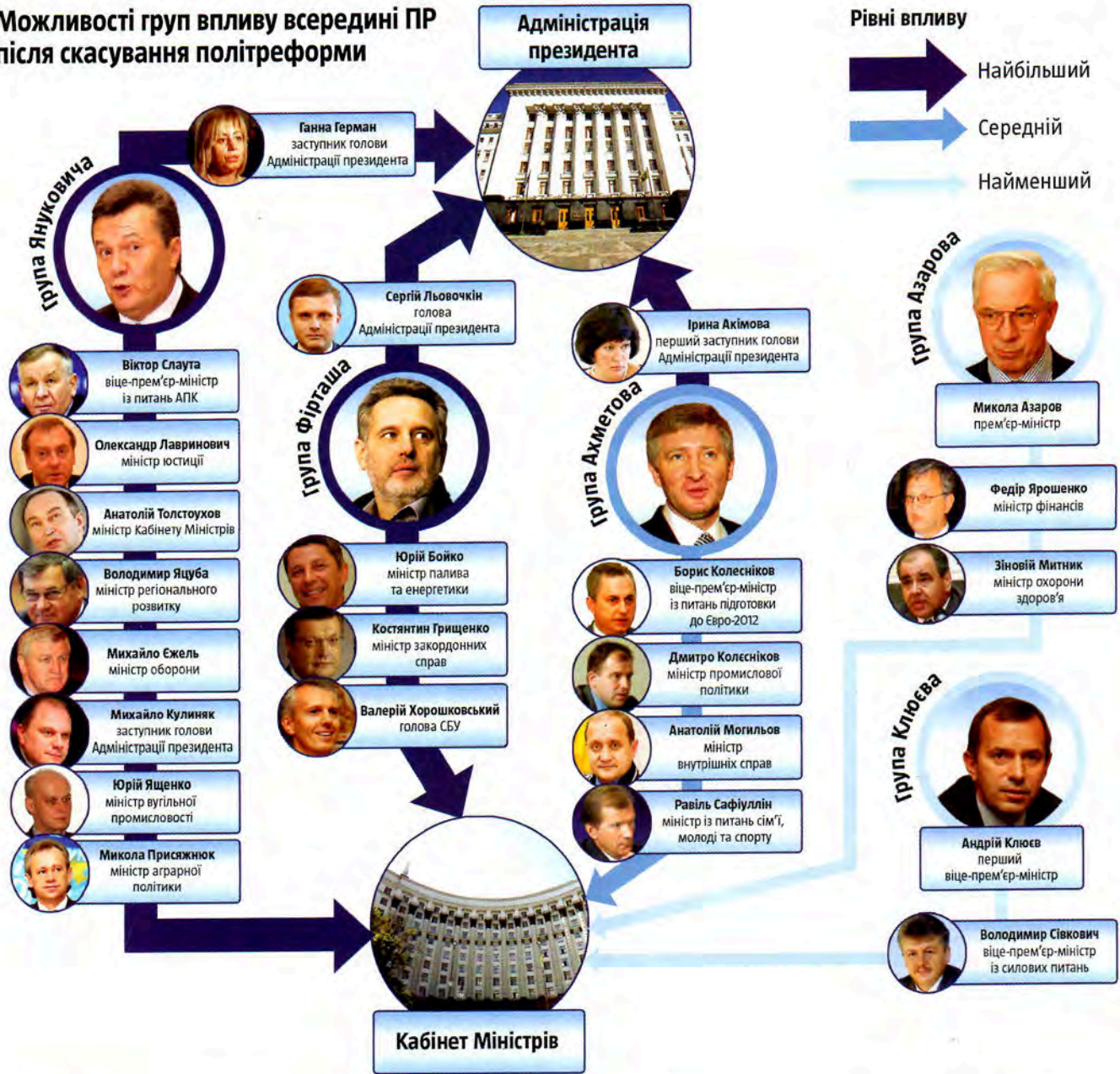
НЕОБМЕЖЕНА ВЛАДА

З поверненням до Конституції 1996 року президент отримає необмежений вплив на виконавчу владу, парламент перетвориться на хаотичну масу депутатів, які вільно перебігатимуть із фракції до фракції та об'єднуюватимуться в тимчасові більшості для проведення вигідних їм рішень

Конституція-1996	Політреформа-2004
Вплив на виконавчу владу <ol style="list-style-type: none"> 1. Президент самостійно визначає кандидатуру прем'єр-міністра та вносить її на розгляд Верховної Ради; за поданням прем'єра президент призначає інших членів уряду, керівників інших центральних органів виконавчої влади, голів місцевих державних адміністрацій та приймає рішення про їхню відставку. 2. Президент відправляє у відставку прем'єра, після чого автоматично відбувається відставка всього уряду. 3. Президент скеровує діяльність уряду указами та розпорядженнями. 4. Президент скасовує акти Кабінету Міністрів без вказування підстав такого рішення. 5. Кабмін складає повноваження перед новообраним президентом 	Вплив на виконавчу владу <ol style="list-style-type: none"> 1. Президент вносить на розгляд парламенту кандидатуру на посаду прем'єра, яку визначила парламенська коаліція; за поданням прем'єра призначає губернаторів. 2. Президент вносить до ВР подання про призначення міністрів оборони та закордонних справ. 3. Президент зупиняє дію актів Кабміну з мотивів їхньої невідповідності Конституції з одночасним зверненням до Конституційного Суду щодо їхньої конституційності. 4. Кабмін складає повноваження перед новообраною ВР
Вплив на силові структури <ol style="list-style-type: none"> 1. За згодою ВР президент призначає генерального прокурора. 2. Без будь-якого погодження звільняє генерального прокурора; призначає та звільняє голову СБУ 	Вплив на силові структури <ol style="list-style-type: none"> 1. За згодою ВР президент призначає та звільняє генерального прокурора. 2. Вносить до ВР подання про призначення і звільнення голови СБУ
Резюме Президент (його оточення) може провадити власну кадрову політику у виконавчій владі, оскільки прем'єр-міністр (уряд) стає цілковито залежним від президента. Президент у будь-який час може звільнити прем'єра, вигадавши якусь формальну причину для такого рішення. Повернення старих правил у кадровій політиці, вочевидь, потрібне оточенню президента для заміни «чужих» у Кабміні на «своїх». Найімовірніше, чимало крисел у Кабміні та силових структурах найближчим часом займуть люди з президентської адміністрації	
Право розпуску Верховної Ради <ol style="list-style-type: none"> 1. Якщо протягом 30 днів однієї сесії не розпочалися пленарні засідання 	Право розпуску Верховної Ради <ol style="list-style-type: none"> 1. Протягом місяця не сформовано коаліції. 2. Протягом 60 днів після відставки Кабміну не сформовано нового уряду. 3. Протягом 30 днів однієї сесії не розпочалися пленарні засідання
Організація роботи парламенту <ol style="list-style-type: none"> 1. Термін каденції – чотири роки. 2. Поняття коаліції відсутнє. 3. Імперативний мандат не застосовується 	Організація роботи парламенту <ol style="list-style-type: none"> 1. Термін каденції – п'ять років. 2. За результатами виборів формується коаліція депутатських фракцій, до якої входить більшість народних обранців. 3. Імперативний мандат (повноваження народного депутата припиняються в разі його невходження до депутатської фракції політичної партії (виборчого блоку політичних партій), у складі якої його було обрано до ВР, або виходу зі складу фракції)
Дострокове припинення повноважень президента У разі дострокового припинення повноважень президента до обрання нового глави держави його функції виконує прем'єр	Дострокове припинення повноважень президента У разі дострокового припинення повноважень президента до обрання нового глави держави його функції виконує спікер парламенту
Склад Кабміну До складу Кабміну входять прем'єр-міністр, перший віце-прем'єр-міністр, три віце-прем'єри, міністри	Склад Кабміну До складу Кабміну входять прем'єр-міністр, перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єри, міністри
Резюме Президентіві доведеться терміново звільнити двох віце-прем'єрів	

Можливості груп впливу всередині ПР після скасування політреформи

РЕАКЦІЯ ЗАХОДУ

Томас Маркерт, секретар Венеціанської комісії (Європейська комісія за демократію через право): – Виходить, що влада в Україні працювала кілька років на підставі неконституційної Конституції. І це створює проблему як легітимності її дій, так і легітимності в цілому. Так, на попередніх виборах виборці голосували за кандидатів на підставі нової Конституції.

Деймон Вілсон, віце-президент Атлантичної Ради США: – Останнє рішення Конституційного Суду відкидає Україну в минуле і підриває основи системи стримувань та противаг. І це важка ноша для президента Януковича, оскільки він, звичайно, матиме контроль. Він може або спрямувати країну в авторитарне майбутнє, або сказати: ні, це не той спадок, який я хочу залишити по собі. Але якщо проаналізувати деталі політичного процесу, то він не виглядає добре й українська політика погано пахне.

люційних порядків. Політики отримували свої уроки і намагалися не провокувати народних виступів. Зрештою, це вже після «реставацій» згадані країни вступили до НАТО і ЄС.

У такому особистому зростанні могла бути історична місія й нинішньої влади – тоді вона мала б шанс справді увійти до історії, а не втрапити у неї. Однак спрацьовує закон історичного детермінізму: політики здатні демонструвати лише той рівень, якого змогли досягнути в особистому розвитку. А з цим у нинішніх українських мож-

новладців проблеми. Вони не уявляють себе без всеосяжної влади, без затикання опозиції і сліпого поклоніння прихильників і водночас перебувають у полоні ілюзій про свою винятковість, а отже, безкарність.

Відтак питання полягало не в тому, чи скасують політреформу, а в тому, коли це станеся. Сталося ще до місцевих виборів...

Віднині неформальний вплив, який має Янукович (арбітр для груп у своєму оточенні), помножено на формальні повноваження. Відбудеться остаточне цементування влади; утвориться піраміда, на вершечку якої перебуватиме одна людина з усіма тими якостями, широко відомими суспільству. Після цього, вочевидь, країною прокотиться хвиля насильницької «тушкизації»: фракції у Верховній Раді та новообраних місцевих радах силою і під тиском загаятимуть у владу. Недарма той-таки Литвин, вправний у вгадуванні бажань старших товаришів, тужить над перспективою отримати «війну», якщо в якихось місцевих радах більшість утвориться не навколо Партії регіонів. Однак після будь-якої війни настає мир, і він може виявитися для зцементо-

ваної піраміди не таким уже й стабільним, як очікує влада.

ПОЧАТОК КІНЦЯ?

У новому світі української політики влада намагатиметься повніше наслідувати російські зразки, проте без нафтогазових доларів такі спроби приречені. Вони не зможуть ані дати більшості громадян належного соціального комфорту, ані достатньою мірою допомогти власному ж бізнесу, особливо зважаючи на активні зазіхання російського капіталу на українську власність. Спроби кинути кістку своїм виборцям – чи у вигляді антиукраїнського закону про мови, чи здійснюючи показові судилища над опозиціонерами – довгочасного ефекту не матимуть. Навпаки, мобілізуватимуть опонентів влади (а їх у країні, навіть за результатами виборів, понад дві третини населення).

А найважливіше – під тиском зсередини посилюється сама зцементована структура. Скасування політреформи насамперед небезпечно для бізнескрила Партії регіонів. Причому для всіх його складових: і Ахметов, і Ключев, і Діяч меншого калібру втратять можливість впливати на уряд, смікаючи не-

ДОТРИМУЮЧИСЬ БУКВИ ЗАКОНУ

Скасавши політреформу, влада зобов'язана переглянути низку рішень, що приймалися відповідно до правил гри, встановлених законом №2222 про внесення змін до Конституції. Загалом доведеться переписати понад 30 нормативних актів. Гіпотетично найрезонансними рішеннями будуть:

Звільнення двох віце-прем'єрів. Оскільки Основний Закон у редакції 1996 року передбачає, що до складу Кабміну мають входити лише три віце-прем'єр-міністри, Вікторіві Януковичу доведеться вирішувати, хто з чинних п'яти віце-прем'єрів піде у відставку. Зайвими, вочевидь, виявляться не люди з так званих груп Фірташа і Януковича: Володимир Сівкович та представник «луганських» Віктор Тихонов.

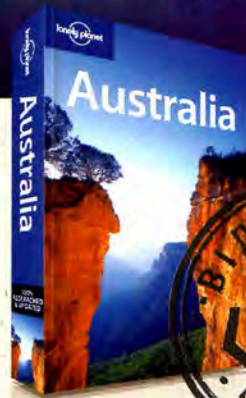
Скорочення термінів повноважень президента і парламенту. Якщо дотримуватися Конституції 1996 року, термін повноважень Януковича доведеться зменшити на чотири місяці. Відповідно до Конституції в редакції 2004 року чергові вибори глави держави мають відбутися «в останню неділю останнього місяця п'ятого року повноважень президента», тобто 22 лютого 2015-го. Відповідно до Конституції-1996 – «в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень президента України», тобто 25 жовтня 2014 року.

Доведеться переглянути й термін повноважень парламенту. Відповідно до Конституції 1996 року вибори до Верховної Ради відбуваються «в останню неділю березня четвертого року повноважень», отже, термін каденції парламенту шостого скликання має закінчитися 27 березня 2011-го.

Новий закон про Кабінет Міністрів. Норми закону щодо порядку призначення та звільнення прем'єра і процедури висловлення недовіри урядові писали після впровадження політреформи. Проект нового закону про Кабінет Міністрів було зареєстровано в парламенті одразу після оголошення політреформи-2004 поза законом. Документ вніс до Верховної Ради уряд. Незалежні юристи зауважують, що швидкість, із якою цей документ з'явився на світ, може свідчити про те, що рішення КС писалось під диктовку влади.

lonely planet

One of these
is your perfect
travel companion.*

Colourful...

To the point...

Easy going...

All the highlights.

м. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044) 235-88-54

* Один з них той
ідеальний супутник

К Н И Г А Р Н Я

www.book-ye.com.ua

видимі ниточки у парламентській залі. Уряд опинився в руках президента. А йому і його найближчому оточенню будуть потрібні гроші на реалізацію проєктів. Взяти їх, інакше як у бізнесу, ніде. Тим більше що друзі з енакіївського дитинства Януковича, які стають дедалі впливовішими, вимагатимуть перерозподілу на свою користь.

До речі, чутки про швидку відставку прем'єра Азарова можуть видатися перебільшеними. Нинішній прем'єр ефективний якраз у визискуванні бізнесу. Тому інформація про те, що йому залишаються лічені дні, яку запускають у ЗМІ його недруги у владному таборі, ризикує так і залишитися на рівні чуток.

Хіба що нового прем'єра підіме під себе група Львовчкіна – Фірташа – Хорошковського, яка стає дедалі впливовішою через доступ безпосередньо до царя. Вона на цьому етапі найбільше виграє від скасування політреформи. Львовчкін ще з часів пізнього Кучми розуміє, що означає вплив на президента з широкими повноваженнями. Але в Януковича немає ані рівня, ані розмаху, ані досвіду Кучми. Тож цілком можливе запаморочення від успіхів – конкуренти з бізнес-крила вже зовсім скоро можуть відчутти неприємні наслідки одно-

осібного впливу президента і його адміністрації на уряд.

Зрештою, роздача з одних рук робить менш потрібними коаліційні розклади. Нинішніх молодших партнерів Партії регіонів, вочевидь, попросять звільнити посади, які вони отримали для формування і збереження коаліції. Прозорливий Литвин уже навіть встиг поскаржитися на зниження мотивації в коаліції.

Усі ці нюанси розширять та урізноманітять внутрішньовладну опозицію, і в певний момент кількість ображених перейде в якість. Тим більше що нинішні керівництво країни гальм не має і максимізуватиме свої здобутки тут і тепер, не зважаючи на імена і заслуги тих, хто постраждає. І все це на тлі погіршення ситуації в економіці, зниження рівня життя і активізації різних партій і груп опозиції зовні, яка не може постійно перебувати в стані нокдауну й поступово набиратиме силу.

Наділвши президента царськими повноваженнями, його оточення зробило Януковича й себе відповідальними за все, що відбуватиметься в країні, таким чином загнавши себе й президента в пастку: якщо в країні все піде шкереберть, призначити винними когось зі сторони вже не вдасться. Після скасування політреформи не залишилося

причин, які завадили б президентові й К^о «збудувати нову країну» – вся повнота влади в їхніх руках. Відтак, якщо «покращення життя вже сьогодні не відбудеться», влада втратить і ту частину електорату, яка все ще свято вірить в особливу місію Януковича. Після невиконання президентом виборчих обіцянок майбутнє у Партії регіонів буде таким, як у попередніх партій владі: НДП, СДПУ(о) – абсолютна утилізація.

Президент і його оточення ще можуть зберегти обличчя.

По-перше, взяти до відома висновок Конституційного Суду. Вносити законодавчі зміни до Конституції лише після їхнього громадського обговорення і на основі компромісу з опозиційними силами (як це було в 2004 році).

По-друге, не імітувати громадського обговорення важливих рішень (як-от проєктів Податкового чи Трудового кодексів), а проводити їх відкрито, звітуючи про прийняті зміни.

По-третє, відмовитися від відверто провокативних ходів на кшталт проштовхування закону про мови.

Така політика приведе Партію регіонів до цілком очікуваної поразки на виборах. Але відмовившись цементуватися заради, вона має шанс зберегтися в українській політиці на десятиліття. Все це на межі фантастики. Але через три роки такий сценарій може видатися єдиною альтернативою війні всередині нинішньої влади – під тиском громадського невдоволення. Зараз ще не пізно змінити курс. Однак улюбленим інструментом українських політиків, на жаль, залишаються граблі, тож спостерігатимемо за фарсом, який натхненно виконують можновладці. ■

У проєкті нового регламенту ВР немає норми, за якою призначення або звільнення спікера легітимне, якщо бюлетені для голосування взяли 300 депутатів. Цю норму ввели до регламенту в 2010 році під час формування коаліції «тушок» як додаткову гарантію перебування Литвина на цій посаді

Повна версія «окремої думки» Віктора Шижкіна доступна на сайті **Тижня** ut.net.ua

ПОЗИЦІЯ

Віктор Шижкін, суддя Конституційного Суду України (один із двох суддів, які висловили «окрему думку» щодо рішення про скасування політреформи):

– Жоден із текстів трьох пунктів резолютивної частини рішення, які стосуються суті конституційного подання, чітко не вказують на те, що поновлено дію тих положень

Конституції України, які Верховна Рада України ухвалила 28 червня 1996 року, але потім їх було змінено чи доповнено Законом №2222.

НОВІ ПОБОРИ

У РАЗІ УХВАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ МАЛИЙ БІЗНЕС ПІДЕ У ТІНЬ - ЕКСПЕРТИ

НОВИНИ

Україна, Київ

ЕКСПОРТ ЗЕРНА

В УКРАЇНІ НЕМАЄ ПІДСТАВ ДЛЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КВОТ НА ЕКСПОРТ ЗЕРНА - КМУ

ЕКОНОМІКА

Україна, Київ

ДОВШЕ ПРАЦЮВАТИ

УКРАЇНА НА ВИМОГУ МВФ ПІДВИЩИТЬ ПЕНСІЙНИЙ ВІК ДЛЯ ЖІНОК З 55-ТИ ДО 60 РОКІВ

НОВИНИ

Україна, Київ

ЛІЦЕНЗІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ТЕЛЕБачення І РАДІОМОВЛЕННЯ СЕРІЯ НР№0057-М ВІД 10.01.2006

ЛИШЕ ФАКТИ
ВИРІШУЙ САМ

www.24tv.com.ua

Горе переможцям

Автор:
Тарас
Березовець

Уприсяженому скасування політреформи 2004 року ефірі російського «Радіо Свобода», де я брав участь як експерт, один з російських слухачів, що додзвонився в студію, порівняв рішення Конституційного Суду України з так званим басманним правосуддям. Назва ця походить від назви суду в Басманному районі Центрального адміністративного округу Москви, відомого винесенням численних неправових рішень стосовно вироків проти нечисленної російської опозиції. У світі Басманний суд найбільш відомий рішенням у справі Міхаїла Ходорковського.

Рішення КС від 1 жовтня відкрило нову, невелику, але чорну сторінку в історії світової юриспруденції. Влада має пишатися тим, що слідом за Росією теж створила стійкий неологізм, який можна умовно назвати «донецьке право». На відміну від римського права, на якому базується юридична практика у світі вже понад два тисячоліття, право донецьке не матиме такої тривалої перспективи. Наріжним принципом римського права виступає справедливність. *Jus est ars boni et aequi* — цитата з юриста Цельса-молодшого, яка перекладається як «Право є мистецтво доброго і рівного». Головним же принципом донецького права виступає сила, подібно до попереднього афоризму це можна сформулювати як *Viribus est ars omnium* — «Сила є мистецтво всього суцього».

Історія вчить того, що декого вона не вчить нічому. Найцікавішим моментом в ухвалені рішення КС, яке чітко вказує *qui beneficium* (кому вигідно), є те, що його публічним поясненням та відбілюванням займаються не самі судді (серед 18 членів КС лише троє мають стосунок до конституційного права, решта — екс-працівники прокуратури, КДБ СРСР etc), і президентські чиновники. Міністр юстиції Олександр Лавринович та представник президента в КС Олена Лукаш у два голоси заповзято взялися переконувати, що кращої Конституції за ухвалену 1996 року, у світі немає. Показовими були слова головною юриста про політреформу, яку він назвав «неприродними діями 2004 року над Основним Законом».

У зв'язку з цим виникає низка незручних запитань. Зокрема, якщо кучмівський Основний Закон, як стверджує сам Віктор Янукович, є одним з найдосконаліших у Європі, чому тоді Партія регіонів так наполягала на проведенні політреформи шість років тому й віддала за законопроект №2222-IV 8 грудня 2004 року 59 го-

лосів членів своєї фракції з 61?! До речі, за політреформу проголосував і тодішній, і нинішній голова ВР Володимир Литвин та вся його фракція Народної аграрної партії. А міністр юстиції Лавринович активно обстоював політреформу у 2004 році, коли посадав цю ж посаду. Ще в 2007 році він говорив, що треба продовжити зміни, започатковані політреформою: «Я переконаний у тому, що потрібно вносити зміни, які б завершили той процес, який був розпочатий у 2004 році. Якщо вносити зміни в ті розділи, про які ми говорили, які стосуються державної влади, це загальна процедура: ініціатива — розгляд в Конституційному Суді — повернення до Верховної Ради — голосування простою більшістю — почекали наступну сесію — ухвалили двома третинами або більше, і зміни в Конституції є». У 2008 році Лавринович різко засудив нинішню ідею Януковича провести конституційний референдум. Він заявив, що Партія регіонів різко виступає проти «винесення на референдум будь-яких текстів у обхід парламенту й ухвалення нової Конституції. Це може стати небезпечним прецедентом, коли без представницького органу держави Основний Закон вноситься на референдум. Зрозуміло, що всі виборці не будуть працювати над текстом і ставити плюс чи мінус біля кожної статті. Говорити, що в творенні Конституції бере участь народ, — це блюзнірство».

Оскільки в п. 1 рішення КС від 1 жовтня 2010 року зазначено, що треба визнати Закон України № 2222-IV від 8 грудня 2004 року «таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), у зв'язку з порушенням конституційної процедури його розгляду та прийняття», то логічно, що ініціатори політреформи (керівники АП, Мін'юсту, тодішні депутати ПР, Нашої України, СДПУ(о), КПУ, АПУ) мали би понести за це персональну відповідальність.

Рішення КС — це не тільки негативні наслідки для української демократії та погіршення стосунків з ЄС та США. Драматичний вплив це рішення матиме й для самої Партії регіонів та її союзників по коаліції. Обмеживши вплив парламенту та розширивши свої повноваження, Янукович остаточно порвав з усіма зобов'язаннями перед своїми союзниками та спонсорами. Відтепер йому не потрібно шукати важких компромісів та робити незручні поступки. Тут Янукович перефразував інший відомий латинський вислів *vae victis* (горе переможеним) — *vae victoribus* (горе переможцям). ■

**РОЗШИРИВШИ СВОЇ
ПОВНОВАЖЕННЯ,
ЯНУКОВИЧ ЗНЕХТУВАВ
ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ ПЕРЕД
СВОЇМИ СОЮЗНИКАМИ
ТА СПОНСОРАМИ**

СУЧАСН
ДИТЯЧ
ПРОЗ
ПРОЧИТАЙ
ПОДПИСУ
ВІДГУКНИСЬ!

ОРГАНІЗАТОРИ:
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ ТЕЛЕБАЧЕННЯ
ТА РАДІОМОВЛЕННЯ УКРАЇНИ
СПІВОРГАНІЗАТОР:
ВИДАВНИЦТВО «ГРАНІ-Т»

ХОЧЕШ ВИГРАТИ НОУТБУК? ЧИТАЙ КНИГУ – ПИШИ ВІДГУК!

ЩОРІЧНИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ КОНКУРС
"НАЙКРАЩИЙ ВІДГУК НА СУЧАСНУ ДИТЯЧУ ПРОЗУ"
З 1 ТРАВНЯ ПО 31 ЖОВТНЯ ПИШИ ВІДГУК ТА ЗДАВАЙ
ВЧИТЕЛЮ-КООРДИНАТОРУ У СВОЇЙ ШКОЛІ.
КОНКУРС ДЛЯ УЧНІВ 4-5 КЛАСІВ

ДЕТАЛЬНУ ІНФОРМАЦІЮ ДІЗНАВАЙТЕСЯ У СВОЇХ ШКОЛАХ,
А ТАКОЖ У ВИДАВНИЦТВІ "ГРАНІ-Т"
ЗА ТЕЛ.: (044) 200-12-57, 200-12-58
АБО НА САЙТІ: www.grani-t.com.ua

Вимоги до книги, на яку надається відгук: Вимоги до учнівського відгуку: Переможці конкурсу отримують:

- Написана (створена) українською мовою, а не перекладена з інших мов.
- Видана вперше, не раніше 2006 року.
- Обсяг – не менше 50 сторінок.
- Обсяг – не менше однієї сторінки рукописного тексту формату шкільного зошита.
- Робота повинна бути написана чітким розбірливим почерком.
- Учень – ноутбук.
- Вчитель-координатор – цінний подарунок.
- Найактивніша школа – бібліотеку з книг видавництва «Грані-Т».

Спеціальні призи від олімпійського чемпіона, Героя України Сергія Бубки

Партнери

Медіа-партнери

За підтримки

УКРПОШТА
www.OSVITA.ua
www.booklya.com.ua
Тел.: +38(096)197-42-15

Тиждень
ДЕНЬ
Домашній Очі
Мир Сім'ї
СІМ'Я
УРОК
Суперкросворди
Книголюб
Model
Буквоїд
ZAXID.NET
Арт Вертеп
СУМНО
Книгобачення
АЛТАРНЕТ
kultura.lviv.ua
MaksyBaby.net.ua
Сети & Президиум
Бібліомон
Бібліомон
Андрейчук & Наука
Андрейчук & Наука
КРАЇСІ

Club
www.club.com.ua

Стежте за руками

Українці проголосують, партія влади – підрахує

Автор:
Наталія Гейчук

Президент обіцяє гарантувати проведення чесних виборів, наголошуючи, що як ніхто в країні у цьому зацікавлений. Проте перший місяць виборчої кампанії засвідчив: влада поставила за мету перемогти в максимальній кількості регіонів за будь-яку ціну

АТАКА КЛОНІВ

Новинкою виборчого сезону-2010 стало політичне клонування. Головним підслідним кроликом влада обрала партію «Батьківщина» – в кількох регіонах у неї виникли «копії» місцевих парторганізацій, що зазіхнули на права «оригіналу». Ініціатори нововведення вдало скористалися внутрішніми конфліктами та чварами в партії «сердечних» і фактично орендували їхній «партійний дах» на час виборів. За сприяння Міністерства юстиції, що реєструє політичні партії та зміни у їхньому керівництві, в Київській, Львівській, Луганській та Тернопільській областях осередки «Батьківщини» штучно отримали нових голів, які мають право підпису документів, потрібних для участі у виборчому процесі. Справжні ж місцеві парторганізації було цілковито усунуто від виборів, їм залишилося хіба що протестувати і намагатися довести свою «автентичність» у судах.

За підрахунками БЮТ, лише в ключовій для цієї сили Київській області Адміністрація президента «призначила» 12 керівників парторганізацій «Батьківщини», зокрема й обласної. На її заклики до президента припинити красти партію з Банкової порадили краще працювати зі своїми

партійними кадрами. У результаті реалізованої комбінації самозванці від «Батьківщини» потрапили не лише до складу територіальних виборчих комісій, а й до офіційних партійних списків кандидатів у депутати до місцевих рад, які ці самі тервиборчкоми оперативно зареєстрували. На Львівщині, де, за повідомленням «сердечних», голова ТВК прийняв до реєстрації документи справжньої «Батьківщини», його швидко затримали працівники СБУ «за спробу підкупу одного з членів комісії» і порушили кримінальну справу.

Від клонування партосередків постраждали і партнери «Батьківщини» по блоку – партія «Реформи і порядок». За повідомленням голови партії Сергія Соболева, липові ПРП завели своїх представників до ТВК у Донецькій області, Донецьку та Кіровограді.

Проведений владою експеримент із клонування опонентів можна вважати успішним подвійно: завдяки цій технології основних конкурентів білоблакитних у кількох регіонах відсторонено від участі у виборах й при цьому під прапорами «сердечних» до місцевих рад потрапляють лояльні до влади люди. Вочевидь, єдиною контртехнологією для бютівців може бути поширення інформації щодо висуванців-самозванців і заклики до виборців не підтримувати їх 31 жовтня.

ХТО РАХУВАТИМЕ ГОЛОСИ

Для проведення виборів ЦВК сформувала 670 територіальних виборчих комісій. За словами члена ЦВК Михайла Охендовського, представникам найбільших парламентських фракцій – Партії регіонів і БЮТ – дісталася однакова кількість керівних посад у комісіях – по 22%. Утім, на-

справді ситуація виглядає інакше.

Ключовими з політичного погляду є 49 ТВК: 24 обласних, 23 міських в обласних центрах (без міста Києва, де місцеві вибори не проводяться), АР Крим та Севастополя. Саме ці комісії визначатимуть переможців, які отримають мандати депутатів найпрестижніших і найласіших міських рад – обласних та в містах обласного значення, кримського парламенту, а також мерів великих міст. Розподіл керівних посад між представниками політичних сил у цих ТВК далекий від паритетного. У 26 комісіях голують висуванці Партії регіонів, ще вісім комісій очолюють представники їхніх партнерів по коаліції – Народної партії (7) та КПУ (1). Дружню допомогу владній команді може надати й голова Житомирської обласної ТВК, делегований ХДС, який після вступу до

ЦВК
сформувала
670
територіальних
виборчих
комісій

**ПІД КОНТРОЛЕМ
РЕГІОНАЛІВ БУДЕ
ПІДРАХУНОК ГОЛОСІВ
НА СХОДІ, ПІВДНІ Й
ЧАСТКОВО В ЦЕНТРІ КРАЇНИ**

його лав Давида Жванії взяв курс на співпрацю з владою. Разом 35. Натомість опозиційному табору дісталися портфелі голів лише в 13 комісіях: «Батьківщині» – вісім, УСДП – три, «Нашій Україні» та УРП «Собор» – по одній. Серед непарламентських партій пощастило лише СДПУ(о) – їхній висуванець керуватиме виборчим процесом у Вінниці.

Під контролем регіоналів буде підрахунок голосів на Сході, Півдні й частково в Центрі країни: у Запорізькій, Кіровоградській, Миколаївській, Одеській, Харківській і

Квоти партій на посади голів у «стратегічних» ТВК

Чернігівській областях вони отримали посади керівників як обласних, так і міських ТВК; у шести інших поділилися посадами з литвинівцями (ім довірили п'ять ТВК в обласних центрах і всієї Донецької області). Ще одним осередком цілковитої влади Партії регіонів стало Закарпаття. Опозиції «володарювати» на виборах дозволили лише на Рівненщині, де обласну та міську виборчі комісії очолили представники «Батьківщини». «Сердечним» також випало головувати у Вінницькій, Хмельницькій, Тернопільській та Львівській обласних ТВК, а ось переможців на посаду мерів цих обласних центрів визначатимуть під керівництвом регіоналів чи їхніх партнерів по коаліції.

Не менш цікавим виглядає загальний склад тервиборчочко-

вів. Представники коаліції мають у кожному з них по дев'ять своїх представників (половина складу комісії), правильно порахувати голоси їм допомагатимуть ще 24 висуванці ХДС та шість від «ПОРИ», керівник якої Владислав Касків віднедавна відповідає за національні проекти в Комітеті з економічних реформ при президенті. Разом коаліційна команда може покластися на 471 рахівника. Натомість опозиційних «шטיків» у ТВК разом із делегованими від партосередків-клонів – лише 262.

Доволі специфічними виявилися результати жеребкування серед позапарламентських політичних партій, яким за законом відводиться три місця в комісіях. Зокрема, фортуна виявилася приязною до конструктивних «фронтових» опозиціонерів (їх у складі ТВК

12), Народно-трудового союзу, очолюваного депутатом-«тушкою» Валентином Зубовим (7), Партії вільних демократів Михайла Бродського, призначеного урядом захисником підприємців (6). Пощастило також Партії зелених (12) та Селянській партії (9). Новачок у політиці «Українська платформа» Павла Жебрівського, створена торік, провела до ТВК 19 членів, натомість старожил «Свобода» – лише п'ять.

Як відомо, неважливо, як голосують, важливо, як порохують, а з таким складом тервиборчочків задалегідь відомо, на чію користь буде рахунок. Опозиційні партії вимагають переформувати склад ЦВК і ТВК, забезпечивши паритетність присутності висуванців політичних сил. Утім, цей заклик залишиться голосом волаючого в пустелі. ■

471
«штик» має коаліція в обласних тервиборчочках і у ТВК великих міст

262
«штики» у опозиціонерів

«Спасибо партии за на

Холопство не має меж. Цього разу його заручниками стали діти

Автор:
Наталка
Дрозд

Фото:
Олександр
Чекменьов

З жовтня на бориспільському стадіоні «Колос» відбулося закриття Всеукраїнських сільських спортивних ігор. Захід традиційний. Але його підготовка викликала, м'яко кажучи, подив і цілу низку запитань.

Перед тим за півтора тижня бориспільських старшокласників (8–10 класи) у примусовому порядку знімали з занять і відправляли на місцевий стадіон «робити фігури». За явкою слідували суворо, лякали в разі відмови викликом до директора. Батьків попередили, щоб на 3 жовтня не планували ніяких виїздів з міста. Дітям повідомили, що «до нас їде Янукович». Цю ж інформацію

підтвердили й у відділі освіти: «Так, чекаємо президента».

Місто обговорювало новину: «Та ні, Януковича не буде, буде Азаров», «Та який Азаров! Приїде Юрій Бойко». Реалісти дивилися на речі тверезо: «Кому ви треба!»

Напередодні, на генеральній репетиції, діти, в тоненьких синтетичних костюмчиках тихенько мерзли. Завідувачка відділу освіти ще раз нагадала, що будуть поважні гості й зобов'язала вчителів проконтролювати (під страхом смертної кари?) явку дітей.

Уже зранку 3 жовтня стало зрозуміло, що «політзірок» не буде: міліції не спостерігалось, й рух не перекрили. Пожовтілу

траву за ніч не перефарбували в зелене, плакатів «Янукович – наш президент!», «Азаров – наш прем'єр!», «Енергетика за Юрієм Бойком!» не розвішували. Біля центрального ринку мирно стоять агітаційні намети ВО «Свобода». Кіна не буде...

Кіно замінили мультиками... Офіційних представників зустріли традиційним «Зеленим житом» і не менш традиційним хлібом-сіллю. Серед прибулих: голова НОК Сергій Бубка, два Присяжнюки – київський губернатор та міністр аграрної політики, А. Усенко – голова фізкультурно-спортивного товариства «Колос» та інші, менш офіційні особи. Від

«ЩЕ СЧАСТЛИВОЕ ДЕТСТВО»

президента було зачитано привітання.

Трибуни були практично порожні, тільки на центральних сиділо трохи людей. Тож, для кого було свято? Для «трьох товстунів» з Олімпу? Кому це все потрібно? З якою метою і кому на догоду закриття літніх сільських спортивних ігор було проведено в холодні осінні дні, якщо в минулі роки це робилося до холодів? Невже батькам не шкода своїх дітей, яких пустили у таку холодну погоду для чієїсь розваги мерзнути на стадіоні? Тому, що мав приїхати президент?

Але дітей було винагороджено... Як сказав у своєму привітальному слові А. Усенко, «за те, що діти такі послухні» костюмчики і «обувку» (взяте в лапки – дослівна цитата)

вони зможуть забрати собі... А найкращих з артистів преміюють путівками в Крим і Карпати... Тільки як от вибрати-муть краших? Мерзли всі однаково...

Коли присутні нечисленні глядачі (підозрюю, переважна більшість їх складалася з батьків малолітніх артистів) посунули до виходу, раптом на поле прудко вибіг народний артист України Володимир Гришко: «Дорогі діти! Я дякую Партії регіонів за те, що вона вас так гарно виховує!» (У цей момент батьки та вчителі повинні були нервово курити бамбук!) Та Гришка ніхто не слухав – змерзлий народ під його спів поспішав зі стадіону.

І зразу все стало прозорим до непристойності – і примусовий

прихід дітей, задіяних на святі, і синьо-білі кольори атрибутики, і «регіональний» агітаційний намет на «козирному» місці при вході в парк, і газетка «Київщина регіональна», яку роздавали на виході зі стадіону. Тобто всі ці два тижні діти не вчилися, а готували агітаційний захід для партії влади. А батьки і вчителі послужливо сказали «Бусделано!» і навіть не задумались, для чого їх використовують.

Невдоволених не бракувало – і серед учителів, і серед батьків, – але вони промовчали, дозволили повестися з собою, як із безслесною отарою, з якою можна не рахуватися. Як глибоко й міцно сидить у нас отой холоп, що не дає стати людиною! Виходить, досить лише натякнути «згори» – і всі стали «во фронт»? ■

Борг недоречний

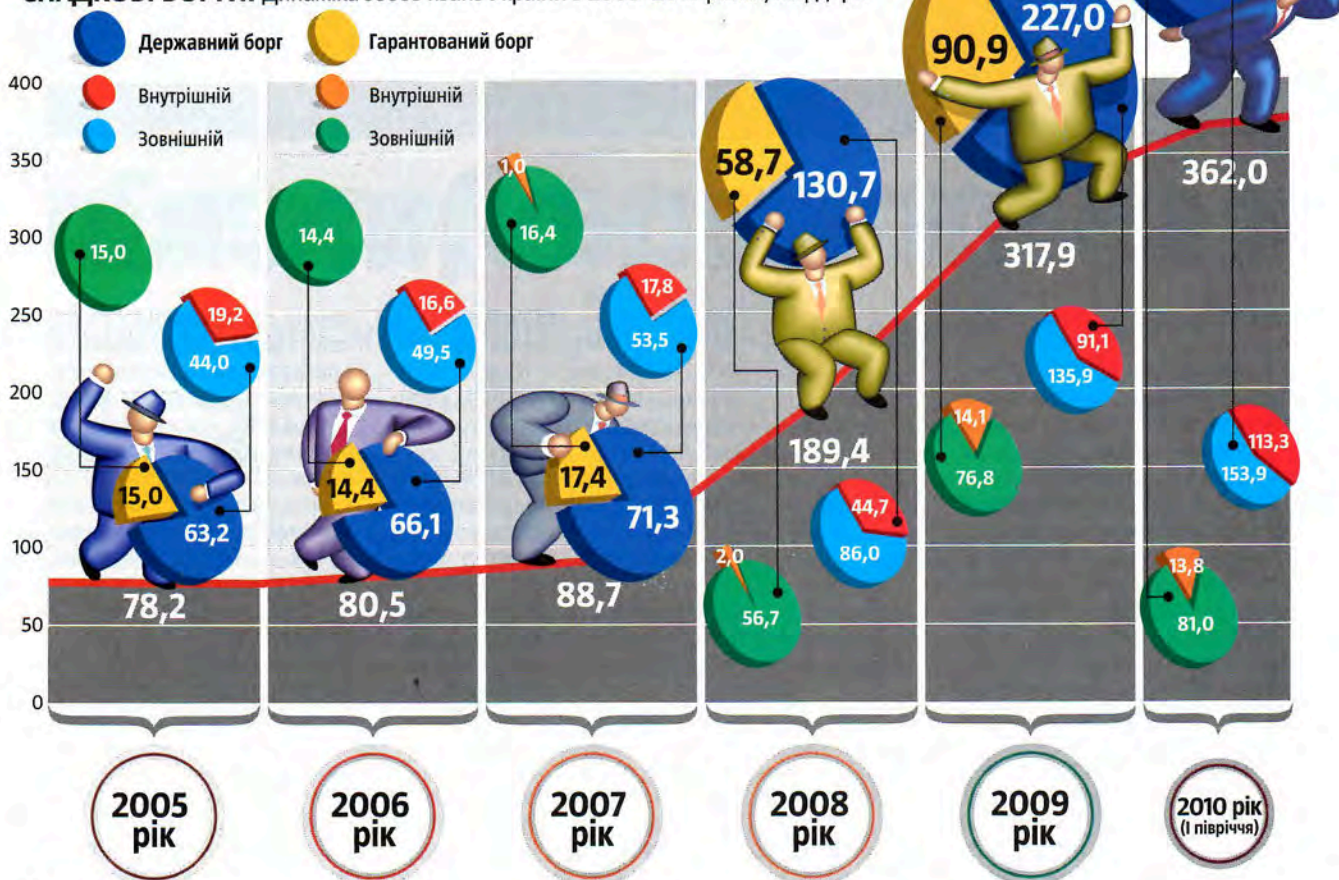
Можливість розподілу державних запозичень у ручному режимі проковує шалене нарощення зовнішнього боргу України. У листопаді МВФ «відвантажить» черговий кредитний транш – \$1,56 млрд

Автори:
Олексій
Воронич

Уряд Миколи Азарова виконує умови співпраці з Міжнародним валютним фондом, навіть більше – перевиконує... Висновок може здатися дещо несподіваним з огляду на те, що ані пенсійної, ані податкової реформ українці не дочекалися. До речі, як і виконання низки інших обіцянок, даних урядом і Міжнародному валютному фонду, і громадянам. Утім, попри ці нюанси, директор-розпорядник МВФ Домінік Стросс-Кан днями підтвердив можливість отримання до 30 листопада Україною другого траншу обсягом \$1,56 млрд у межах кредитної програми МВФ на загальну суму \$15,2 млрд. Щоправда, дивно, що такого висновку МВФ, точніше його представник, дійшов у доволі стислі терміни (з урахуванням того, що місія Фонду мала інспектувати виконання урядом Азарова кредитних умов до кінця поточного місяця). Можливо, рішення Домініка Стросс-Кана посприяло розміщенню Україною суверенних єврооблігацій

на суму \$2 млрд у другій декаді вересня на доволі вдалих умовах: п'ятирічні папери – під 6,9%, десятирічні – під 7,8% річних. Але більшість незалежних експертів, опитаних *Тижнем*, у цьому контексті звернули увагу не так на умови, за яких уряду дають у борг, як на шалені темпи цього процесу.

СПАДКОВІ БОРГИ. Динаміка зобов'язань України в 2005–2010 роках, млрд грн

За даними Мінфіну на кінець звітного періоду

БОРГОВІ ПАРАДОКСИ

Нагадаємо, на початку року уряд Миколи Азарова визначив, а Верховна Рада підтвердила, що в 2010-му державний борг не має перевищити 308,3 млрд грн (включно з внутрішнім). За офіційними даними, станом на 31 липня 2010-го загальний обсяг держборгу наблився до граничної позначки і склав 267,2 млрд грн. Достовірної інформації Мінфіну, НБУ, Рахункової палати та інших органів влади щодо подальшої динаміки зобов'язань держави немає. Але неважко підрахувати, що після серпневого отримання першого траншу МВФ (\$1,89 млрд), вересневого розміщення суверенних єврооблігацій (\$2 млрд) та очікуваного отримання другого траншу від МВФ у листопаді (\$1,56 млрд) Україна шаленими темпами наближається до боргового рубікону в 308,3 млрд грн. Причому допустимий приріст зовнішніх запозичень (установлений законом про держбюджет-2010 на рівні 34,07 млрд грн) майже вичерпано, а наприкінці листопада буде перевищено на 9,5 млрд грн.

Виникає логічне запитання: навіщо з таким пришвидшенням поглиблювати боргову яму, в якій давно перебуває Україна? Невже урядовці малюють красиві статдані, а насправді в бюджеті велика дірка? Офіційні зведення про виконання держбюджету на поточний рік відповіді на це запитання не дають, а навпаки, роблять його гострішим. Зокрема, за даними Держказначейства, протягом січня-вересня 2010-го до держбюджету надійшло 164,8 млрд грн – на 24,9% більше рік до року (зокрема, до загального фонду – на 33,9% більше). При цьому влітку уряд пішов на секвестр бюджетних видатків. Тобто, якщо довіряти офіційним джерелам, із виконанням головного фінплану країни має бути все гаразд. Щоправда, аудиторів Рахункової палати звертають увагу на те, що не все гаразд у платників податків, зокрема – ПДВ. Заборгованість держави з відшкодування ПДВ в січні-липні зросла на 8,6 млрд грн, або в

1,4 раза рік до року. І нібито керівництво ДПАУ влітку дало неофіційне розпорядження регіональним підрозділам прив'язувати фіскальні зобов'язання підприємств не до результатів їхньої діяльності, а до штучно встановлених галузевих коефіцієнтів. Але це окрема тема, про яку докладніше читайте в найближчих числах *Тижня*. Зараз констатуємо, що збільшення боргів держави (зокрема, зовнішніх) відбувається на тлі переможних реляцій уряду про успішне виконання держбюджету-2010.

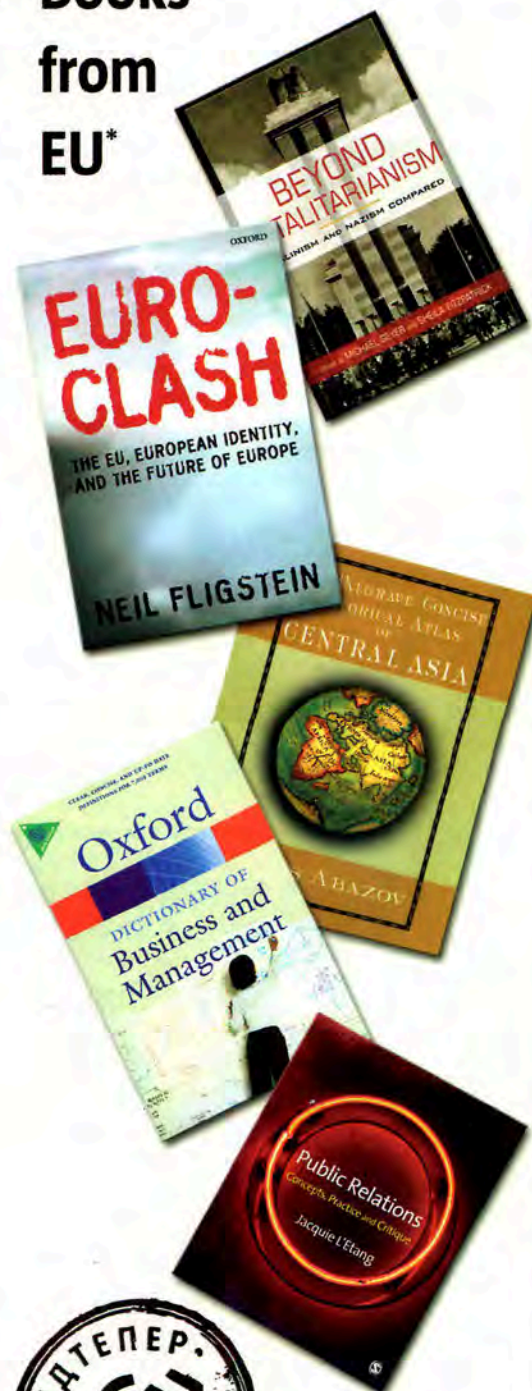
Таким чином, питання залишається відкритим: навіщо уряд із надзвичайним пришвидшенням поглиблює боргову яму? Екс-міністр фінансів Віктор Пинзеник, відповідаючи на нього *Тижню*, припустив, що «життя в борг заплановане», а «в IV кварталі 2010 року економіка України впаде», тобто зараз уряд Миколи Азарова намагається перестраховатися. Можливо, Пинзеник і має рацію, але схожі прогнози робляться вже кілька років поспіль і досі не виправдовуються.

Більшість опитаних інвестиційних аналітиків констатували, що вересневі суверенні запозичення були потрібні великому бізнесу (зокрема, пов'язаному з владою) як індикатор, щоб якомога вдаліше розмістити корпоративні єврооблігації в жовтні-грудні. Частково це так, адже щонайменше десять вітчизняних емітентів збираються вийти на ринок зовнішніх запозичень найближчим часом. Проте навряд чи корпоративно-облігаційний мотив є визначальним у борговій стратегії уряду. Принаймні простежується й інший, пов'язаний з освоєнням бюджетних коштів.

OUT OF CONTROL

Нагадаємо, що низка статей держбюджету-2010 (зокрема, ст. 76 та 78) дозволяють уряду в ручному режимі, без погодження з парламентом (себто без будь-якого зовнішнього контролю), коригувати розмір держборгу, а також спрямовувати на «проекти розвитку» кошти, позичені у міжнародних фінансових інституцій по-

New Non Fiction Books from EU*

м. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044)235-88-54

www.book-ye.com.ua

над план. До 30 червня 2010 року ці статті не діяли до факто, адже, згідно із законом про держбюджет-2010, порядок освоєння понадпланових запозичень мав розробити Кабмін. Буквально за місяць до отримання першого кредитного траншу МВФ такий механізм виник, урядовою постановою № 570 було створено новий орган влади – Державне агентство України з управління національними проектами. До його компетенції, зокрема, було віднесено розробку проектних пропозицій, їх техніко-економічне обґрунтування, подання на затвердження Кабміну та подальшу реалізацію проектів.

За інформацією відкритих джерел, низку проектів новостворене агентство вже розробило, зокрема «Нова енергія», «Нова якість життя», «Нова інфраструктура», «Олімпійська надія-2022». Обсяг їхнього державного фінансування – 9 млрд грн – майже збігається з обсягом зовнішніх запозичень, залучених урядом у 2010-му понад план. Розробники проектів розраховують, що ще 73 млрд грн інвестує в їхню реалізацію комерційний сектор. А директор Міжнарод-

ного фонду Блейзера Олег Устенко вважає ці розрахунки надто оптимістичними, підкреслюючи їхню ризикованість. Схожої думки й виконавчий директор центру «CASE Україна» Дмитро Боярчук: «У процесі реалізації проектів буде складно уникнути масштабних корупційних схем, хоча, можливо, не вони є причиною створення агентства».

Так чи інакше, а механізм, регламентований урядовою постановою № 570, дуже схожий на призабуте кредитування комерційних фірм під державні гарантії. Якщо відкинути юридичні та процедурні нюанси, схема освоєння таких кредитів виглядала тривіально: заохотили чиновників, обґрунтували, оформили, взяли, витратили, не повернули, ліквідували фірми (як варіант – виграли суди в державних органів, які «завадили» реалізації проектів). Наприкінці 1990-х цей механізм працював в Україні з розмахом, результат – офіційно підтверджено, що станом на 11 серпня 2006 року 52 підприємства заборгували уряду €907,3 млн, \$580,4 млн, 1272,7 млн японських єн, 81,3 млн грн. Крайніх не знайшли, адже відповідальність за надання дер-

СТРУКТУРА ДЕРЖБОРГУ. Зовнішні зобов'язання України в розрізі валют погашення

Загалом 234,9 млрд грн

*Розрахункова грошова одиниця МВФ. За даними Мініфіну станом на 31 липня 2010 року

жавних гарантій була колективною – проекти затверджували на засіданнях уряду. Мініфін досі й майже безрезультатно намагається реалізувати на аукціонах права стягнення боргів з цих 52 фірм.

ЯКЩО КОШТИ МВФ РОЗПОДІЛЯТИМУТЬ «СВОЇ ФІРМИ», УКРАЇНУ НАКРИЄ БОРГОВА СНІГОВА КУЛЯ

У випадку з Державним агентством України з управління національними проектами не все так просто. Згідно з положенням про цю структуру її голова несе персональну

чужий досвід

Дорогий популізм

Гендиректор Організації економічних і промислових досліджень Янніс Стурнарас про те, з якими труднощами Греція розхльобує наслідки нерозумної бюджетної політики

Греція переживає цікавий історичний період – уся увага зарубіжних урядів, міжнародних фінансових організацій та інвесторів прикута до нашої країни. Багато хто вважає, що ми, як і раніше, перебуваємо в дуже важкому економічному становищі, але ситуація не така похмура. Ключова причина кризи в Греції – урядовий популізм. На шляху до влади команда нинішнього прем'єра Георгіоса Папандреу позиціонувалася як консервативна, тож популізму від неї ніхто не очікував. Однак до 2009 року внаслідок нерозумної боргової політики та збільшення витрат на держапарат (на роботу додатково прийняли 100 тис. чиновників) бюджетний дефіцит сягнув 13,6% ВВП. З

огляду на те що зарплати і пенсії в держсекторі значно вищі, ніж у приватному, часом у рази, державні видатки різко зросли, а доходи зменшилися. Цей переки, на лихо нашому уряду, збігся зі світовою кризою. Фінансові ринки вкрай негативно відреагували на ситуацію в Греції, нам перестали давати в борг, і ми не змогли рефінансувати раніше взяті кредити. Деякі країни, що мають більший дефіцит бюджету, ніж Греція (приміром, Ірландія), вжили невідкладних заходів зі зменшення державних видатків, що зміцнило їхні ринкові позиції. Тоді як грецький молодий популістський уряд протягом кількох місяців зволікав із будь-якими кроками задля

порятунку економіки. Таким чином, на мій погляд, проблеми в Греції виникли не з економічних, а з політичних причин. Проте Греції пощастило – країна є частиною єврозони. Якби ЄС не надав нам допомоги, то в єврозоні спрацював би ефект доміно, схожі проблеми виникли б і в низці інших держав. Так званий екстрений пакет порятунку Греції становив €110 млрд (72,7% – від Євросоюзу, 27,3% – від Міжнародного валютного фонду), термін кредитування – три роки, середня відсоткова ставка – 4,3%. До-

відповідальність перед Кабміном. Проте не факт, що це гарантує відсутність зловживань, на можливість яких, зокрема, вказував экс-міністр економіки Віктор Суслів (див. **Тижень**, № 23/2010).

Загалом уряд Миколи Азарова домовився з МВФ про отримання астрономічного кредиту в розмірі \$15,2 млрд. З одного боку, в короткостроковому періоді це добре, адже, хай там якою є офіційна статистика про непогане виконання держбюджету, цілком можливо, що в ньому є величезна дірка. Її слід закрити, і краще це робити за рахунок МВФ, аніж коштами, вилученими з реального сектору або, наприклад, позиченими в РФ на непрозорих умовах. З іншого боку, Україна вже набрала стільки кредитів, що в найближчі роки буде змушена вдаватися до нових позик, щоб повертати та обслуговувати старі. Провідні економісти країни давно констатують, що вітчизняну економіку може спігнати ефект боргової снігової кулі, як-от у Греції

(див. «Дорогий покулізм»).

«Усі українські уряди, починаючи з прем'єрства Анатолія Кінаха в 2001–2002 роках, провадять безвідповідальну бюджетну політику: нарощують соціальні витрати, а реформи відкладають на колись», – констатує Володимир Дубровський, старший економіст Центру соціально-економічних досліджень «CASE Україна». На його думку, життя в борг допустиме лише в тому випадку, якщо є перспективи економічного зростання, а держава витрачає позики дуже ефективно.

«У 2009-му за допомогою позичених коштів Нацбанк розгорнув рефінансування банків, левову частку цих грошей було виведено за кордон, а отриманих від держави кредитів деякі фінустанови так і не повернули», – нагадує Володимир Дубровський, застерігаючи, що в 2010-му ситуація може виявитися ще гіршою – кошти МВФ розподілять «свої фірми». За такої стратегії запозичень боргова снігова куля для України неминуча. ■

помогу було надано, попри те що політична еліта Німеччини називала Грецію країною, яка не виконує своїх зобов'язань і не здатна дотримуватися правил ЄС, пропонує допустити наш дефолт і виключити нас зі списку членів ЄС. Ідея Німеччини не могла бути не реалізована априорі, позаяк вийти зі складу Євросоюзу країна може тільки з власної ініціативи. «Екстрений пакет порятунку» – це 50% ВВП країни. Навряд чи Греція зможе виплатити цю суму за такий короткий термін – три роки, тому я припускаю, що кредит буде або пролонговано ще років на п'ять, або рефінансовано. За вісім місяців 2010-го дефіцит бюджету зменшився з 13,6% ВВП до 8,4% – це величезний прогрес, враховуючи, що ми, згідно з кредитним меморандумом із ЄС та МВФ, маємо скоротити його до 8,1% ВВП. Дії уряду щодо зменшення держвидатків здійснили хвилю невдоволення. Чи не щодня в Греції відбуваються мітинги,

страйки. Бідні верстви населення виступають проти скорочення зарплат, відмови від соціальних пільг. Однак без назрілих реформ (і не тільки в бюджетній галузі) Греція не виживе – країна збанкрутує. Грецька економіка, як і українська, схожа на планову, держава контролює дохідність багатьох бізнесів, кількість видаваних ліцензій на багато видів діяльності штучно обмежено (таксі, перевезення вантажів, каботаж, адвокатська та нотаріальна діяльність), багато підприємств перебувають під контролем або в частковому володінні держави. Не проведено земельної реформи – у Греції немає приватного землеволодіння, тобто величезні площі, які могли б бути забудовані приватними котеджами або віллами і продані за величезні гроші, не використовуються. На щастя, деякі реформи вже зараз обговорюють на найвищому рівні, а це означає, що шанси Греції на порятунок досить великі.

Мережа магазинів дивовижних речей

Диво-аксесуари для комп'ютера

Домашні дрібниці

Мультимедія

Розваги та відпочинок

Предмети інтер'єру

Дивна канцелярія

В Інтернет-магазині
www.chudesa.com.ua

-5%

- ТРЦ «Караван»
- ТРЦ «Dream Town»
- ТВК «Глобус»
- ТРЦ «SKY MALL»
- ТЦ Галерея подарунків «Новий проїзд»

Корпоративні та оптові продажі (044) 585-97-29

Перша хвиля

Європейські профспілки намагаються зупинити політику суворої економії в країнах ЄС

ФОТО: REUTERS

Автор:
Дмитро
Губенко,
Брюссель –
Київ

Свистки, вибухи петард, скандування гасел не вгавають ні на секунду. Центральними бульварами Брюсселя простує барвиста різномовна колона, яка хоче бути почутою. 29 вересня європейські профспілки вивели на вулиці бельгійської столиці десятки тисяч своїх членів, щоб висловити протест проти уря-

дової політики суворої економії, яку запроваджують національні уряди країн – членів ЄС. Із балконів навколишніх будинків за ходюю зацікавлено спостерігають брюссельці. По всьому маршруту ходи, охороняючи входи до крамниць, банків, державних та європейських установ, стоять напеготові поліцейські.

ЧУЖІ ПОМИЛКИ

На чолі маніфестації йде група людей у чорному, в чорних масках, із дипломатами та парасолями. Це фінансові спекулянти, які очолюють похоронну процесію. Ховають Європу, а точніше, мабуть, її незаможне населення. Учасники акції не приховували свого роздратування тим фак-

том, що саме їм доведеться платити за чужі помилки. Ще на початку фінансової кризи європейські уряди були змушені витратити мільярди євро на порятунок банківського сектору. Як результат – утворилися величезні бюджетні дефіцити, які тепер доводиться латати за рахунок скорочення соціальних виплат.

Одна з демонстранток протягує листівку, на якій одразу трьома мовами – нідерландською, німецькою та французькою – можна прочитати «За соціальну справедливість та соціалізм». Підтримуючи давні традиції інтернаціоналізму, під цим гаслом об'єдналися комуністи Німеччини та країн Бенілюксу, що теж виступають проти зниження соціальних стандартів. Ліві політичні сили традиційно скористалися профспілковою маніфестацією, щоб нагадати електорату про своє існування. Портрети ж Че Гевари свідчать про присутність у лавах демонстрантів ліваків-радикалів.

Саме від них брюссельські поліцейські відгороджуються колючим дротом. Альтерглобалісти за останні десять років уже не раз перетворювали мирні маніфестації на вуличні бої. Екстремісти, однак, обмежуються киданням петард і димових шашок, до яких одразу збігаються фотокореспонденти. За інформацією поліції, 218 учасників ходи було затримано за дрібні порушення порядку. Загалом правоохоронці нарахували 56 тис. протестувальників.

Патрісія Грійо з Європейської конфедерації профспілок (ЕКП), утім, запевнила **Тижень**, що організаторам вдалося досягнути своєї мети й вивести на вулиці Брюсселя 100 тис. демонстрантів. Профспілки і далі тиснутимуть на уряди, щоб запобігти подальшим скороченням бюджетів. На їхню думку, урізання соціальних програм та інших державних витратів у межах політики суворої економії лише сповільнить відновлення економік та ускладнить і без того нелегке життя бідних верств населення. «Це початок боротьби, а не кінець. Наша головна вимога сьогодні – щоб наш

голос почули. Ми проти суворої економії, але за робочі місця та економічне зростання», – заявив голова ЕКП Джон Монкс на мітингу, що відбувся наприкінці ходи біля штаб-квартири ЄС.

Акції протесту проти політики суворої економії відбулися 29 вересня ще в дюжині європейських столиць. Наймасштабніше ж відзначила цей день Іспанія, де був організований перший за вісім років загальний страйк. Місцеві профспілки заявили, що в ньому взяли участь 10 млн осіб (тобто половина всіх працівників країни).

БУТИ ЧИ НЕ БУТИ

Економіка Євросоюзу за результатами цього року має зрости на 1,8%, що означає завершення рецесії (торік сукупний ВВП Союзу зменшився на 4,2%). Оптимістичні макроекономічні показники, однак, поки що не позначаються на добробуті населення регіону. Головною проблемою залишається безробіття, яке в середньому по ЄС становить 9,6%, а в Іспанії, Латвії та Естонії сягає практично 20% (загалом в ЄС безробітних налічується 23 млн осіб). На думку профспілок, політика економії, що не сприяє створенню робочих місць, може відкинути ЄС назад у рецесію.

Однак економісти переконані, що профспілки навряд чи змусять уряди відмовитися від політики затягування пасків. За словами президента Єврокомісії Жозе Мануеля Баррозу, Євросоюз усвідомлює негативний соціальний ефект, але національні уряди вбачають у скороченнях єдиний спосіб уникнути кризи суверенного боргу на зразок тієї, що охопила на початку цього року Грецію. До скорочення дефіцитів національні уряди спонукає й перспектива санкцій, що можуть бути запроваджені щодо країн – членів ЄС, які порушують правила щодо граничних меж боргового навантаження та бюджетного дефіциту. Всі європейські уряди планують до 2013 року обмежити бюджетні дефіцити 3% від ВВП.

У Європі питання доцільності суворої економії сьогодні є темою номер один, що викликає загальні жваві дискусії та

вкотре підкреслює класовий поділ у європейських суспільствах. Профспілки готові виводити на вулиці тисячі людей. Натомість в Україні спостерігаємо апатію, коли відчутне погіршення рівня життя не веде до жодної протидії суспільства, а діяльність профспілок узагалі непомітна. Українцям залишається лише спостерігати за тим, наскільки успішною буде боротьба європейців за збереження соціальних стандартів. ■

ПОЛІТИКА СУВОРОЇ ЕКОНОМІЇ У КРАЇНАХ ЄВРОСОЮЗУ

Велика Британія

У 2010–2011 роках уряд планує заощадити £6,2 млрд (€7,2 млрд) на реалізація державних проєктів, суттєво зменшити витрати на відрядження та консалтингові послуги тощо.

Греція

Упродовж трьох років бюджет уріжуть на €30 млрд, буде скасовано премії для держслужбовців, заморожено пенсії та зарплати у держсекторі, підвищено ПДВ з 19% до 23%, податки на пальне, алкоголь та тютюн – на 10%. Планується збільшити середній пенсійний вік із 61,4 до 63,5 року.

Ірландія

За останній рік уряд презентував три пакети скорочень: загалом на €760 млн у системі соціального забезпечення та на €960 млн в інвестиційних проєктах.

Іспанія

У бюджеті на 2011 рік передбачено підвищення податків для багатих та скорочення державних витрат на 8%. Зарплата держслужбовців, починаючи з червня, зменшується на 5%, а наступного року її буде заморожено. Буде припинено виплату €2,5 тис. породіллям.

Італія

Впродовж 2011–2012 років уряд планує зменшити витрати на €24 млрд. Зокрема, буде скорочено зарплати в державному секторі та заморожено набір нових службовців. Фінансування місцевого самоврядування уріжуть більш ніж на €13 млрд (місцеві уряди, які обслуговують менш ніж 220 тис. мешканців, розпустять). Вихід на пенсію у 2011 році буде відтерміновано на шість місяців.

Нідерланди

У 2011 році бюджетні витрати планується зменшити на €3,2 млрд, зокрема зарплати держслужбовців, у галузі охорони здоров'я та на підтримку мігрантів.

Німеччина

До 2014 року уряд планує урізати державний бюджет на €80 млрд. Зокрема, буде зменшено виплати батькам, скорочено 10 тис. держслужбовців та збільшено податок на атомну енергетику.

Португалія

Зарплата високооплачуваних держслужбовців зменшиться на 5%. ПДВ зросте на 1%. У 2013 році податок на доходи для тих, хто заробляє понад €150 тис., зросте до 45%. Військові витрати буде скорочено на 40%.

Румунія

Уряд пропонує зменшити зарплати на 25% та пенсії на 15%.

Франція

У наступні три роки планує скоротити бюджетні витрати на €45 млрд. Пенсійний вік буде підвищено з 60 до 62 років, а також продовжено обов'язковий для отримання державної пенсії стаж. Податок на доходи для найбагатших зросте на 1%.

Перемога єдності

На виборах у Латвії проросійські партії зазнали поразки.
Латвійські виборці обрали стабільність і політичну трансформацію

Автор:
Вейко
Сполітіс,
політолог,
Латвія

Латвійські громадяни взяли участь в одних із найважливіших виборах від часу відновлення незалежності країни. Незважаючи на побоювання можливої низької явки, 62,63% виборців, які прийшли на дільниці, усвідомили, що було на кону. Голоси ще підраховують, тож імена нових депутатів наразі точно не відомі. Але вже зрозуміло, що виборці покарали найодіозніших політиків, не допустивши їх до парламенту. За попередніми даними, 60% депутатів будуть обрані вперше.

Виборці над усе прагнули замінити політичну еліту, яка виросла з покоління політиків Народного фронту, що боровся за незалежність від СРСР. Недосконале виборче законодавство завело латвійську політичну культуру в стагнацію. Але 2009-го із закону про вибори нарешті прибрали принцип локомотива, який 20 років давав змогу за рахунок прізвищ відомих спортсменів та артистів у партійних списках протягувати до парламенту сумнівних політиків. Зміни законодавства і наслідки найглибшої в ЄС економічної кризи пробудили громадянське суспільство і поліпшили якість політичного дискурсу, попри куплені олігархами місцеві ЗМІ.

Політичні партії були змушені змінити свою застарілу тактику й почати боротися за політичну підтримку. Російськомовний «Центр згоди» (ЦЗ) слідом за «Союзом зелених та фермерів» (СЗФ) консолідувався на базі соціал-демократичної ідеології. Спостерегаючи за зникненням довіри населення до демократичних інституцій та зростанням популярності ЦЗ, правоцентристські сили об'єдналися в блоки «Єдність», «За добру Латвію» та «Все для Латвії» – попередні результати засвідчили, що такі об'єднання себе виправдали.

Явною переможницею виборів є «Єдність», натомість проросійські сили зазнали важкого удару, особливо зважаючи на великі надії «Центру згоди», що репрезентує російськомовне населення Латвії. ЦЗ лідирував у опитуваннях ще за два дні до виборів, коли 20% виборців не визначилися, за кого голосувати. Неурядові організації та політичні коментатори обговорювали можливість того, що латвійські виборці добровільно віддадуть (проігнорують вибори) владу ЦЗ, що мобілізувало тих, хто ще не визначився (переважно етнічні латиші). Ці голоси допомогли не лише «Єдності», а й СЗФ, «Все для Латвії» та протестному голосуванню – до урн вкинуто майже 35 тис. порожніх бюлетенів.

Ті, хто вкидав такі бюлетені, не хотіли допомагати пройти до парламенту олігархічним та

корумпованим політичним партіям, які балансували на межі п'ятивідсоткового бар'єра. Це посприяло політичним блокам і, можливо, усунуло від влади ліворадикальну силу «За права людини в єдиній Латвії» – вперше після її заснування 1998 року головна проросійська партія Латвії не буде представлена в Сеймі. Вона не пододала двовідсоткового бар'єра, що дав би їй змогу отримувати з 2012 року бюджетне фінансування. Причиною програшу є те, що виборці – етнічні росіяни вважали радикалізм неприйнятним і тому проголосували за ЦЗ та його економічну програму.

Коаліційні переговори відбуваються зараз між теперішніми партнерами по уряду, а також із ЦЗ (отримала 29 місць у парламенті). Нинішня коаліція – «Єдність» (33 депутати), СЗФ (22 депутати) та «Все для Латвії» (8 депутатів) – має розбіжності щодо майбутньої економічної політики та співпраці з міжнародними фінансовими інституціями, які наприкінці 2008 року дали латвійському уряду кредит на €7,5 млрд. Поміж депутатів блоку «Все для Латвії» буде лише один член традиційної консервативної партії-співзасновниці «Батьківщина та свобода», решта – це молодь з ультраправої організації «Все для Латвії». Кремль уже оголосив їх протофашистами, і ніхто не може передбачити, наскільки відповідальними членами коаліції вони будуть.

Отже, є три можливі коаліційні сценарії: один між теперішніми партнерами (63 депутати зі 100), другий – між «Єдністю» та СЗФ (55 депутатів), третій – безпрецедентна коаліція «Єдності» з ЦЗ (62 депутати). Переговори тривають, і президент Валдіс Затлерс 15 жовтня розпочне консультації, щоб призначити чинного прем'єра Валдіса Домбровскіса з «Єдності» наступним головою уряду. Першу сесію парламенту заплановано на 2 листопада, тоді ж затвердять новий уряд. До кінця року треба ухвалити бюджет-2011, у якому заощадити €500 млн. Це буде перше випробування для влади, оскільки надалі скорочення видатків на соціальну та бюджетну сферу є неминучими.

Коаліційні перемовини будуть важкими, адже, залишивши або теперішніх партнерів, або ЦЗ поза урядом, «Єдність» викличе серйозне політичне обурення. І цей настрій може призвести до того, що відкинуті партії зможуть використати ще одну нову норму виборчого законодавства, яка надає можливість десятій частині електорату ініціювати дострокові вибори. ■

**ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ БУЛИ
ЗМУШЕНІ ЗМІНИТИ СВОЮ
ЗАСТАРІЛУ ТАКТИКУ
Й ПОЧАЛИ БОРОТИСЯ
ЗА ПОЛІТИЧНУ ПІДТРИМКУ**

Конкурс

«КОРОНАЦІЯ СЛОВА – 2011»

Коронація
слова

120 000 грн.

преміальний фонд конкурсу

Шоколад «КОРОНА» та телеканал «ІНТЕР» оголошують
Всеукраїнський конкурс «КОРОНАЦІЯ СЛОВА – 2011»!

- На конкурс приймаються написані українською мовою: романи, пісенна лірика про кохання, кіносценарії та п'єси, які раніше не друкувалися, не виконувалися, не фільмувалися, та права на які не передані іншим (юридичним або фізичним) особам і не будуть передаватися до оголошення результатів конкурсу на церемонії нагородження у червні 2011 р. До участі в Конкурсі приймаються лише оригінальні твори (інсценізації, інсценування, адаптації для театру чи кіно творів інших авторів розглядатися не будуть).
- Твори надсилайте надрукованими на папері формату А4. Позначте на титульній сторінці тільки свій псевдонім, назву твору та номінацію. Вкладіть твір у папку разом із підписаним тим самим псевдонімом окремим заклясним конвертом, в якому має бути: справжнє прізвище, ім'я, домашня адреса, контактний телефон, електронна адреса (якщо є) та заява в довільній формі про участь у конкурсі. Папку з твором вкладіть у конверт та надішліть поштою з "повідомленням про вручення поштового повідомлення".
- У номінації «Пісенна лірика про кохання» приймаємо не більше 10 поетичних творів від одного автора. Твір не повинен бути більше, ніж 32 рядки (або 8 строф).

- Анонімність авторів зберігається до церемонії нагородження переможців, яких визначає авторитетне журі. Твори не рецензуються і не повертаються (залишайте у себе копію), листування з авторами не здійснюється.
- Усі автори, твори яких відзначені на конкурсі, зобов'язуються використовувати логотип «Коронація слова» при будь-якому оприлюдненні твору. Тобто: розмішувати знак на титульній сторінці, в афіші, титрах фільму, оголошувати про відзначення на конкурсі перед публічним виконанням твору, передачею в ефірі тощо.
- Конкурс розглядає всі подані твори, як такі, що захищені авторським правом.
- Реєстрація (або передача) авторських прав на твори є повноваженнями авторів творів та здійснюється авторами незалежно від конкурсу.
- Конкурс пропонуватиме твори видавництвам, музичним продюсерам, кінопродюсерам, кіностудіям, театрам, з якими переможці особисто домовлятимуться про умови. Конкурс не спонсорує подальшу долю твору. Автор має право брати участь у конкурсі повторно до отримання першої премії у номінації.

Оргкомітет конкурсу

Номінація «РОМАНИ»:

- I премія — 20 000 грн,
- II премія — 10 000 грн,
- III премія — 5 000 грн,
- + 7 премій по 1 000 грн.

Номінація «КІНОСЦЕНАРІ»:

- I премія — 15 000 грн,
- II премія — 7 000 грн,
- III премія — 3 000 грн,
- + 5 премій по 1 000 грн.

Номінація «П'ЄСИ»:

- I премія — 10 000 грн,
- II премія — 5 000 грн,
- III премія — 3 000 грн,
- + 5 премій по 1 000 грн.

Номінація «ПІСЕННА ЛІРИКА ПРО КОХАННЯ»:

- I премія — 8 000 грн,
- II премія — 4 000 грн,
- III премія — 3 000 грн,
- + 5 премій по 1 000 грн.

Лауреати та дипломанти конкурсу несуть відповідальність за сплату податків.

Докладніше про конкурс: www.korona.ua www.inter.ua

Довідки за телефоном: 8 (067) 252 50 20

Твори надсилаються до 1 січня 2011 року за адресою: Конкурс «Коронація слова» абонентська скринька № 25, м. Київ-25, 01025

УВАГА!!!

Із цього року визнака «За кращий дитячий твір» надається у кожній із номінацій за окремим конкурсним відбором. Найкращий роман для дітей, краща дитяча п'єса, кіносценарій фільму для дітей, дитяча пісенька будуть відібрані за окремим конкурсом та відзначені особливими преміями.

- + Спеціальна відзнака «За кращий романтичний твір»
- + Спеціальна відзнака «За кращий історично-патріотичний твір»
- + Спеціальна відзнака «За кращий гумористичний твір»
- + Спеціальна відзнака «За кращий гостросоціальний твір»
- + Спеціальна відзнака «За кращий економічний детектив»

ІНТЕР

ГЕНЕРАЛЬНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ СПОНСОР

ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА

Ліцензія Національної Ради України з питань телебачення і радіомовлення НР №0494-М від 14.12.04 р. ТОВ «ТРК «ТРС»

СЬОГОДНІ

ПІДСУМКИ

З ВОЛОДИМИРОМ ПАВЛЮКОМ

ЩОНЕДІЛІ
20:30

ШУКАЙТЕ ТЕЛЕКАНАЛ ТВІ У ЕФІРІ, В КАБЕЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА У ВІЛЬНОМУ ДОСТУПІ НА СУПУТНИКУ АМОС

Загасити червоний

Спроби влади Нідерландів обмежити легальну проституцію навряд чи поліпшать мораль суспільства. Працівниці секс-індустрії з вітрин мігрують на вулиці

Автор:
**Роман
Горбик,
Амстердам**

Лише за останній рік у Нідерландах закрили 110 борделів і близько половини вітрин, де повії виставляли себе. Уже кілька років влада провадить наступ на проституцію у столиці. Не буває великого порту без великої кількості повій – в Амстердамі в цьому можна пересвідчитися наочно. Особливо толерантне ставлення до сексу за гроші створило тут суто місцевий різновид легальної проституції, який став мало не таким самим символом країни, як і голландський сир, малярство та тюльпани. Закриття легальних «кубел розпусти» залишає без роботи тисячі жінок, які, однак, не поспішають припинити свою практику. Вони й далі працюють – на вулиці. Нелегально.

ІЗ ШИРОКО ЗАПЛЮЩЕНИМИ ОЧИМА

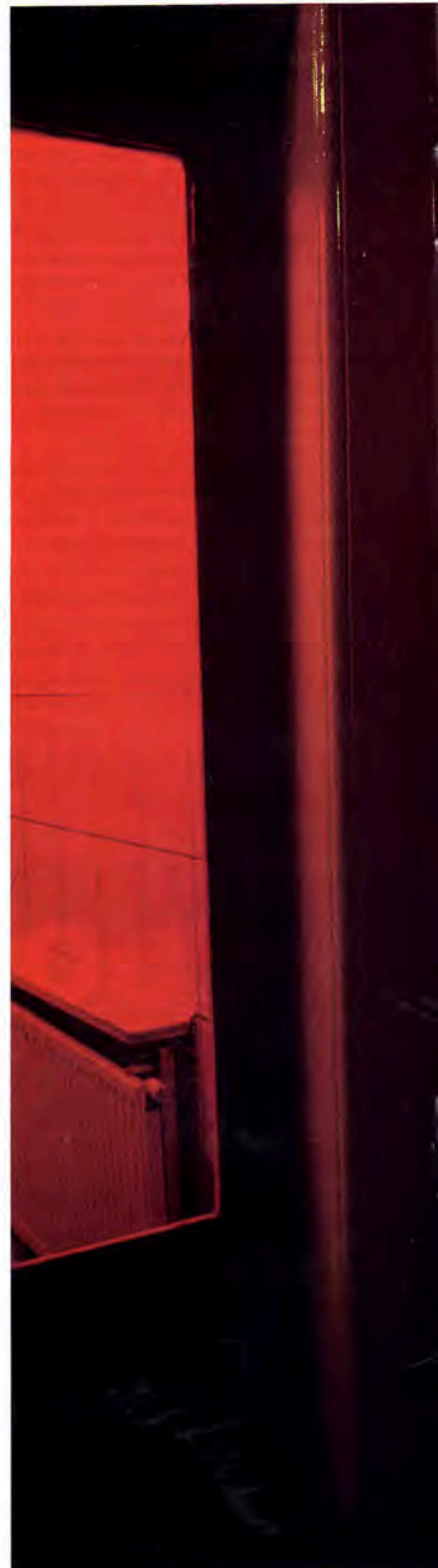
Чому голландці взагалі толерують проституцію? Найчастіше це пояснюють за допомогою такого неперекладного, суто голландського поняття, як *gedogen* (вимовляють «хедоухен» чи «гедоуген»). Це коли ви приймаєте певні вади суспільства як належне, бо заплющувати на них очі простіше, аніж позбутися їх.

Часом толерантність набуває дуже не звичних для іноземця форм. Приміром, у самому центрі кварталу червоних ліхтарів у Амстердамі, просто поряд із вітринами, які переважно винаймають темношкірі повії старшого віку, розташовано дитячий садок імені принцеси Юліани. Після цього важко здивуватися тому, що в самому серці кварталу – Стара церква, середньовічний і досі діючий собор.

Колишня амстердамська повія, а нині директор Центру інформації про проституцію Маріска Майор розповідає, що

умови роботи в секс-бізнесі досить комфортні, а стартувати в ньому – легко. «Я ніколи не мала жодних проблем, – каже вона. – Особливо коли працюєш у вітрині – це дуже незалежний, самостійний спосіб роботи: виставляєш власну ціну й ухвалюєш рішення, тільки платиш оренду власникові вітрини. Дуже легко відмовити клієнтові. Робота в борделі, де ви працюєте радше на боса, аніж на себе, зовсім інша: геть непросто відмовитися від неприємного клієнта, більша частина грошей іде власникові».

Славетні амстердамські вітрини, де виставляють себе на показ повії, розглядаються як нерухомість, що належить певним компаніям. Ті, своєю чергою, здійснюють з нею операції. Тож орендувати таку вітрину – майже те саме, що винаймати помешкання в місті, проте коштує вона набагато дорожче: від €150 за зміну. Щоб «відбити» таку вартість, ціни так само ставлять відповідні: провести 15-20 хвилин у амстердамської повії коштуватиме щонайменше €50. За зміну заробляють у середньому €1000. Хороші заробітки приваблюють як чимало молодих дівчат, які в позаробочий час мають змогу провадити заможний стиль життя, так і літніх жінок, які не хочуть жити на саму пенсію. Найстаршій повій в Амстердамі – 84 роки, з них вона пропрацювала «на панелі» шість десятиліть. Щоправда, нині вже не виходить на роботу щодня, лише за домовленістю з постійними клієнтами. Однак це радше виняток: «плинність кадрів» у кварталі червоних ліхтарів висока, чимало дівчат проводять тут лише одне літо, більшість покидають його за два-три роки, коли назбирають достатню суму, щоб започаткувати власну справу – бар, дискотеку на те-

ліхтар

плоході чи, може, власний бордель. У кварталі панують самі жінки. Єдиний в історії експеримент із повіями-чоловіками у вітринах закінчився грандіозним фіаско: в середині 1990-х на 24 години кілька вітрин зайняли накачані хлопці, які, проте, не спромоглися привабити жодної клієнтки.

«Квартал червоних ліхтарів дуже важливий, – переконує Маріска Майор. – І в жодному разі не можна допустити, щоб закрили багато вітрин, бо це ускладнить ситуацію для повій як для незалежних підприємців і змусить їх працювати на когось. Адже ті, хто стоїть у вітринах, нині заробляють самі для себе. Натомість дівчат змушують іти фактично в кабалу...»

Голландські політики поступово йшли до ідеї наступу на проституцію. Цей процес прискорився з появою таких радикалів-популістів, як Пім Фортайн і Герт Вілдерс. Хоча загалом на виборах у Нідерландах не дуже дебатують із приводу проституції.

Тепер багато хто незадоволений тим, що проституцію свого часу легалізували. «Мотив цього рішення тоді був подвійний: з одного боку, добрий намір узаконити проституцію як будь-який інший різновид роботи й створити певні перепони проти торгівлі людьми, а з іншого – то був якоюсь мірою антиімміграційний захід, спрямований проти жінок, які приїздили зі Східної Європи», – констатує професор Утрехтського університету Крісче Брантс-Лангерар. Однак експерти наголошують на тому, що треба розрізняти торгівлю людьми, яка є експлуатацією, і добровільну трудову міграцію.

Врешті, нині багато хто значає, що легалізація не зупинила ні законної, ні незаконної міграції, як і торгівлі людьми. Деякі жінки стали незалежніші, це правда. Але багато з них – ні. Останнє особливо стосується найвразливіших груп: неповнолітніх, наркозалежних.

«Одним із ключових аспектів легалізації було очищення кварталу червоних ліхтарів, де віддавна панували бруд і кримінал, – пояснює пані професор. – Проте нічого не очистилося, і тепер муніципалітет уже сам узявся до чистки силовіць, ви-

купуючи вітрини й перетворюючи їх на крамниці тощо». Зайве казати, що наслідки такої, по суті, силової акції теж, м'яко кажучи, неоднозначні: секс-працівниці із закритих вітрин ідуть у тінь, тобто поза межі закону. За вуличну проституцію в Нідерландах карають лише невеликим штрафом.

СУБКУЛЬТУРА НОЧІ

Доктор Бренда Ауде Брейль досліджує нелегальну вуличну проституцію. Вона провела чимало польових досліджень у Марселі й Амстердамі, спілкувалася з румунськими та болгарськими жінками, що потрапили до Європи як під примусом, так і добровільно. «Проституція в

НА ЗМІНУ ВІТРИНАМ ПРИХОДЯТЬ ЗАПРАВКИ Й СТО. САМЕ ТАМ ЖІНКИ ТЕПЕР ЧЕКАЮТЬ СВОЇХ КЛІЄНТІВ

Марселі досить подібна до амстердамської, – розповідає доктор Ауде Брейль. – В обох містах є ціла субкультура вуличної проституції. Міський ландшафт уночі дуже відмінний: це інший світ, з іншою мовою, іншими моделями поведінки, іншими людьми на вулицях. Уночі назовні виходить затінений, темний бік міста... Можна сказати, що багато жінок, надто мігранток, використовують нічну темряву, щоб виконувати свою роботу непомітно.

На зміну вітринам приходять заправки й СТО. Саме там жінки тепер чекають своїх клієнтів. Пані Бренда каже, що нині можна помітити значне поживлення вуличного, нелегального секс-бізнесу в Амстердамі. Позбавлені комфорту й урегульованості вулиці червоних ліхтарів, жінки вправно пристосовуються до, здавалося б, негідних умов праці. Так, існує величезний соціальний контроль усередині спільноти повій щодо того, щоб не створювати забагато галасу, не пити, не залишати сміття, не дукучати поліції та людям навколо.

Загалом нинішня політика закриття вітрин на руку нелегальним трудовим мігранткам, а також тим, хто на них наживається. ■

Від
€150
за зміну
ободиться
повії оренда
вітрини
в Амстердамі

€1 тис.
за зміну
заробляють
у середньому
амстердамські
повії

КОМФОРТ ДЛЯ ОБРАНИХ.
Українки у вітринах кварталу червоних ліхтарів – велика рідкість. Як нелегальні мігрантки, вони працюють у тіні – у готелях

ФОТО: REUTERS

Людина солідарності

Депутат польського Сейму, один із засновників руху «Солідарність» Богдан Ліс про різницю між тоталітаризмом і демократією

Спілкувався
Роман Кабачій

У далеких 1970–1980-х роках Богдан Ліс був противником комуністичного ладу, а тепер опонує правим силам у Польщі, входячи до парламентського клубу (фракції) «Лівиця і Демократи». У серпні минуло 30 років від початку страйків у Гданську, одним із результатів яких було заснування «Солідарності». Над Віслою ювілей майже не відзначали, проте відомо, що найкращим пам'ятником «Солідарності» є вільна і демократична Польща.

У.Т.: У чому полягає феномен єдності інтелектуалістів, дисидентів зі звичайними працівниками верфі у Гданську?

– Проблема полягає в тому, що комуністична влада свідомо розділяла, принаймні намагалася відокремити, людей праці та інтелігенцію. Робітники були працюючим передовим авангардним класом, а інтелігенцію заохочували якнайдалі. Внаслідок особливостей зарплатної політики інженер вибирав продаж петрушки на ринку замість того, щоб працювати за спеціальністю. Тому ті суспільні заворушення, що відбулися перед 1980-м, минули без участі інтелігенції. Коли ж протестували студенти разом з інтелігенцією, не брали участі робітники. Під час одного такого протесту в грудні 1970 року загинуло кілька десятків осіб, і це привело до певних висновків. У 1976-му, після чергового бунту, саме інтелігенція об'єдналася з метою захисту робітників – виник Комітет оборони робітників (КОР). Його члени їздили на судові засідання робітників до Радома, Урсусу (район Варшави. – Ред.), збирали гроші на штрафи, щоб викуповувати підсудних із в'язниць. Таким чином народився цей зв'язок між

різними середовищами. І коли перший етап допомоги робітникам завершився, постало питання, що робити далі – саморозпускатися чи ні?

У.Т.: Що змусило інтелігенцію «піти в народ»?

– Це були досить активні люди (дехто раніше був дуже активним у партії, пізнав її зсередини, як усе це функціонує), інші пов'язані з церквою – змішане середовище. Проте досвідчене, бо знали, у чому полягає проблема, хотіли певних змін, і на етапі виникнення КОРу до таких дій нікого не треба було заохочувати. Натомість потрібно було навчати деяких діячів профспілок, які були залучені до конспіративної діяльності.

У.Т.: Я нещодавно відкрив для себе явище «вшехніца (дослівно «всеобуч») Солідарності». У чому полягала її діяльність?

– «Вшехніца Солідарності» виникла вже із самою «Солідарністю». Але її діяльність ґрунтувалася на попередньому досвіді: Товариство наукових курсів, «літаючий університет» – усе це робилося в підпіллі й мало на меті зламати монополію комуністів на правду. Тобто вони казали, що Катині не було, ми ж доводили, що така була; стверджували, що не було пакту Молотова – Ріббентропа, ми ж показували цілий процес, документи. Ми зустрічалися в різних місцях: на конспіративних квартирах, нерідко в лісі. Приміром, у Гданську є Лісовий театр, і коли в ньому нічого не відбувалося, ми засідали там на пнях і лавках. Так було легше помітити, чи стежать за тобою. Також влаштовували зустрічі по гуртожитках, де багато студентів і легше приховати певні речі. У невеличких приміщеннях збиралося по 40–50 осіб. Звісно, «безпека» такі зустрічі часто викривала, і коли ми виходили, то затримувала або ж

страшила інакше – підходила з фотоапаратом зі спалахом та впритул фотографувала, щоб людина усвідомлювала, що вже потрапила до списку. Нас намагалися відлякати від участі в таких зустрічах.

МІСТА-СИМВОЛИ

У.Т.: Є стереотип, що «Солідарність» – це лише Гданськ і працівники верфі. Як сталося, що цей рух перетворився на всенародний? В апогеї «Солідарність» налічувала до 10 млн членів. Які регіони, представники яких професій брали найактивнішу участь?

– Гданськ був для країни символом, оскільки події грудня 1970 року, спершу приховувані, таки стали відомі в усій Польщі. Усі знали, що Гданськ – це непокірне революційне місто. І якщо

**МИ БУЛИ ПЕРЕКОНАНІ,
ЩО «СОЛІДАРНІСТЬ»
МОЖЕ ПЕРЕКИНУТИСЯ
НА ІНШІ ДЕРЖАВИ**

там щось почнеться, то це може змінити Польщу. Таке переконання було не лише серед людей, це розуміла і влада, намагаючись у зародку гасити всі протести, які тут виникали. Коли 1980 року розпочалися страйки у Гданську, вона намагалася приховати це – повідключала телефони, Гданськ перетворився на закрите місто. Але не вдалося, оскільки ми висилали людей до інших міст, а потім за посередництва Яцка Куроня з Варшави почали передавати інформацію на радіо «Вільна Європа» (польський відомий видник «Радіо Свобода». – Ред.). Це була іскра, що повела за прикладом Гданська інших. У решті міст часто не могли зорганізувати процес, бо діяли без досвіду, інтуїтивно. Трохи щось знали, бо ж читали книжки про Другу світову війну, про конспірацію. Але з часом набралися

Розмова відбулася в рамках спільного проекту Книгарні «Є», «Українського тижня» та Інституту Польського у Києві «Солідарність є: польський та український досвід суспільних рухів опору».

досвіду, перестали сприймати владу як таку, яку треба боятися. Щораз сильніше, щораз численніше, і невдовзі цей рух охопив усю країну.

«Солідарність» була чимось іншим, вона діяла легально. Ми були переконані, що цей рух може перекинутися на інші держави. У 1981 році було написано лист-звернення «Солідарності» до народів Східної Європи. Ми свідомо йшли у напрямку якнайширшого інформування людей про те, що насправді діється у Польщі, щоб не лише пропаганда у цих країнах була єдиним джерелом інформації. Часом це вдавалося, часом – ні.

У. Т.: Світ за посередництва Німеччини звик до думки, що саме Берлінський мур є символом падіння комунізму. Проте «Солідарність» і круглий стіл 1989 року, за результатами якого відбулися перші частково вільні вибори в Польщі, були таки першими...

– У суспільній свідомості на Заході запам'ятовуються передусім переломні моменти. Наш серпень 1980-го був таким моментом, як, зрештою, і знесення муру. Втім, не дивно, що німці обстоюватимуть важливість пам'яті про Берлін, оскільки це надає додаткові можливості промоції міста: люди їздять до Музею Берлінського муру, музей блокування «Чарлі». Це бізнес.

НАРОДНИЙ РУХ ПОЛЬЩІ

У. Т.: Одне з гасел «Солідарності» – «Солідарність та терплячість». Що воно означало?

– Ми не могли виграти в комуністів, використовуючи техніку, що була в них на озброєнні. Ми не мали танків, гармат, зброї. Тому свідомо вирішили не вдаватися до актів терору, оскільки знали: якщо почнемо так діяти, втрачимо суспільну підтримку, бо люди залякані, така людська натура. Тож ті, хто за нами йшов, визнавали наш авторитет, позаяк вірили, що ми не поведемо їх на смерть, що ми маємо окреслену дорогу до певного етапу, але не перейдемо межі, яка призведе до національної трагедії. Ми вірили, що не дійдемо до такого. Якби почали

діяти інакше, втратили б підтримку не лише людей, а й вільного світу, програли б цю війну. Власне, тому ми мали бути налаштовані на довгий шлях, на те, щоб солідарно допомагати одне одному, входити у проекти, що сприяють побудові солідарності. Цей процес тривав дев'ять років й увінчався успіхом.

У. Т.: Як відбувалася трансформація вимог від «хліба та видовищ» до звільнення політ'язнів та вільних виборів?

– У політиці ніколи не вдається спрогнозувати всього. На початку переговорів за круглим столом ми прагнули домовитися з владою про легалізацію «Солідарності», бо знали, що в легальному становищі вдається досягти більшого. Влада ставила перед собою іншу мету: оскільки вона не мала жодного авторитету, їй як повітря потрібен був хтось, хто уможливив би проведення реформ, змін. Зі свого боку, ми не хотіли бути її фіговим листком, тож розпочали дискусію про вільні вибори.

Комуністи хотіли мати повноту влади, тому запропонували контрактний ценз: вони отримують 65% місць у Сеймі, а решта депутатів можуть обиратися на справді вільних виборах. Себто ті 65% нібито теж мали обиратися на вільних виборах, але кандидувати могли лише комуністи. Фактично ми

мали б підписатися під усім, що вони захочуть, тому відмовилися. «Солідарність» шукала механізм блокування комуністичної більшості й тому домовилася про другу палату – Сенат, який мав цілковито обиратися на вільних виборах. Ми погоди-

лися на таку систему, і здавалося, що певний час на перехідному етапі вона функціонуватиме принаймні до наступних виборів. Виявилось, що ні. По-перше, попри те що комуністи мали гарантовану більшість, на першому етапі виборів вони все прогнали, чимало їхніх лідерів не потрапили до парламенту. Замість уряду комуністичної більшості народився уряд Тадеуша Мазовецького. Ми не прогнозували цього, проте свідомо йшли до демократизації, частково вільних виборів Сейму і Сенату. Це також формувало переконання, що назад дороги не буде і не можна заперечити факт вільних виборів. По всьому світу прокотилося, що Польща вже на шляху до свободи, що це відбувається без пролиття крові, вішання комуністів, війни. Тобто зміни можна здійснити безкровно.

У. Т.: Чимало поляків вважають, що за часів комунізму не існувало польської державності. В Україні ж, навпаки, багато хто говорить про державність УРСР. Як вважаєте ви?

ПАМ'ЯТЬ

Про Анну Валентинович, «матір Солідарності». Народилася на Волині в українській родині Любчик. Загинула в катастрофі президентського літака під Смоленськом – Я її знав з 1968 року, бо ходив із її сином до школи. І не думав, що наші шляхи перетнуться так дивно – під час страйку в «Солідарності». Анна Валентинович справді, особливо під час найскладнішого періоду – перед страйком у серпні 1980 року та на його початку, була основною дієвою особою, оскільки працівники верфі повстали тоді, коли її звільнили з роботи. З одного боку, це була дуже тиха, тепла особа, а з іншого – коли виникла проблема, загроза, перетворювалася на левіцю. Вона не боялася вийти перед натовпом і сказати комуністичним функціонерам усе, що про них думає. Не погоджувалася на дрібні поступки щодо цих людей.

– Ситуація Польщі та України різнилася. Україна формально була державою, проте фактично керували нею люди Кремля. Польща мала не лише примарну державність, а й власні кордони, військо. Ми не були підросійською республікою, хоча СРСР і накидав Польщі власну волю. Ми мали певну свободу, якої в інших соцкраїнах, передусім у радянських республіках, не було. Приміром, діяльність церкви, що була в Польщі дуже незалежною і функціонувала в суспільній сфері. Також аграрний сектор, який поза існуванням «пеґеєрів» [польських колгоспів. – Ред.] перебував частково у приватній власності. Полякам також набагато легше було виїхати за кордон. Незважаючи на комунізм – лад, якого ніхто не хотів, ми почувалися народом і державою, усвідомлюючи, що треба лише змінити систему.

НЮАНСИ ЛЮСТРАЦІЇ
У. Т.: Наприкінці 1990-х Польща пройшла через процес люстрації. Що це дало країні?

СОЛІДАРНІ.
Депутат Ліс підтримав Леха Валенсу у боротьбі за очищення доброго імені

Повну версію інтерв'ю читайте на сайті ut.net.ua

– Основне питання – чому вона має служити. Основним аргументом на її користь вважали те, що колишніх агентів, якщо їх не назвати поіменно, зможуть шантажувати ті, хто їх колись вербував. Тож секоти не повинні були обіймати посади, оскільки могли перебувати під чийось впливом і діяти не на користь держави, а в чийось інтересах, зокрема приватних. Минуло вже багато років, держава має демократичну структуру, все функціонує добре, тому, на моє переконання, проблема люстрації в Польщі вже неактуальна.

Україна дещо пізніше пройшла процес демократизації і трансформації. Не знаю, чи на сьогодні варто було б саме люстрацію виводити в основний фокус.

У. Т.: Чи багато таких людей, як Лех Валенса, могли потрапити на гачок співпраці з СБ?

– Усе закінчилося успіхом: Валенса і «Солідарність» сприяли падінню комунізму. Тепер же ставити все з ніг на голову і говорити, що Валенса за дорученням СБ повалив комунізм, – це смішно і дурно. Це ідіотизм. А є люди, які мислять так.

У. Т.: Чи можуть люди, які співпрацювали зі спецслужбами чи самі організували репресії, знайти місце в теперішній демократичній державі?

– Уже минув час, коли більшість із них були активними у своїй професійній діяльності, переважно вони вже на пенсії. Немає великої проблеми в таких людях. Проблема є з генералом Ярузельським, оскільки одні засуджують його за введення військового стану і вважають, що він має сидіти у в'язниці, інші ж доводять, що треба урівноважувати різні історичні факти, й наводять приклад безкровної передачі ним влади. Я згоден, що Ярузельський повівся фатально і міг не запроваджувати військового стану, але треба таки віддати належне рішення генерала сісти за круглий стіл. Вдавати, що цього факту не було, не можна. І зараз усі ці герої, яких тоді бракувало, хочуть давати вказівки, хто є правильним поляком, а хто – ні. ■

Польський Інститут у Києві
та Книгарня «Є»
у рамках спільного проекту
«Європейський досвід: Польща»
представляють дискусію:

СОЛІДАРНІСТЬ Є: ПОЛЬСЬКИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД СУСПІЛЬНИХ РУХІВ ОПОРУ

УЧАСНИКИ:

- Боґдан Ліс (PL) – соратник Леха Валенси, учасник «Круглого столу»
- Єжи Боровчак (PL) – активний діяч профспілки «Солідарність»
- Євген Сверстюк (UA) – правозахисник, громадський діяч
- Мирослав Маринович (UA) – член-засновник Української Гельсінкської групи, публіцист

- Модерує Вахтанг Кіпіані (UA) – журналіст, редактор

SOLIDARNOSĆ

К Н И Г А Р Н Я

**15 жовтня (п'ятниця), 2010
15:00**

**Книгарня «Є»:
Київ, вул. Лисенка, 3
(ст. м. «Золоті ворота»)**

ВХІД ВІЛЬНИЙ

Шляхетність і сила

Січові стрільці – перша українська армія модерного типу

Автор:
Святослав Липовецький

Українські січові стрільці (УСС, усуси) є одним із унікальних вітчизняних військових феноменів ХХ століття. В роки незалежності стрілецька тема опинилася в тіні визвольних змагань, яку провадили ОУН та УПА, а відтак випала із суспільного обговорення. Факт скорочення владою матеріалу про УСС у шкільних підручниках є додатковою підставою актуалізувати пам'ять про звитяги січових стрільців.

ГІМНАЗИСТИ, СТАРЦІ ТА ЖІНКИ

Більш ніж через два століття після Полтавської битви (1709 року) українцям вдалося відновити своє військо. Відродження безпосередньо пов'язане з роз-

квітом пожежно-спортивних товариств «Січ» і «Сокіл» на початку ХХ століття та Першою світовою війною. 28 червня 1914 року, коли в Сараєві було вбито австрійського престолонаслідника Франца Фердинанда, у Львові відбувся крайовий з'їзд «Січі». У ньому взяло участь близько 10 тис. членів товариства, які представляли 916 осередків. Галицькі українці показали себе силою, з якою варто рахуватися, тим більше що Галичина мала б стати авансценою бойових дій.

У цей час українські політики закликали молодь стати під синьо-жовтий прапор Українських січових стрільців для боротьби проти Російської імперії, а громадськість – матеріально підтримати організацію свого війська. На заклик зголосилося близько 28 тис. добро-

вольців та було зібрано кілька сотень тисяч крон пожертв. Тоді до УСС могли вступати лише особи, які не підлягали мобілізації, тобто віком до 18 або ж після 50 років (пізніше – після 55). Характерним є спогад про добровольців відомого політичного діяча Володимира Темницького: «Перед одним нашим вербунковим комісаром стає поважний наш хлоп. Волосє снігом припорошене, чоло поране журбою, на руках мозолі довголітньої праці. Праворуч і ліворуч два хлопці 17 і 18-літні. «Пане комісарю! – каже, а голос звучить твердо, як сталь. – Я маю п'ять синів, три вже у війську, а я старий, і отсі два парубчакі голосимося до українських стрільців... Прийміть нас всіх трьох разом. Нехай і ми можемо нашому народови добувати волю».

НОВИНАРИ.
Прес-відділ
УСС, 1915–1916
роки

Швидке захоплення російським військом Галичини позначилося й на формуванні УСС. Вчасно до Львова потрапили лише 10 тис. легіонерів. Евакуювавши їх до Стрия, австрійське командування дало згоду на створення легіону в кількості лише 2,5 тис. осіб та залучення до нього з резерву тільки 20 старшин-українців.

Особливістю Легіону УСС стала також присутність у бойових лавах жінок. Фактично це була єдина військова частина, де на рівні з чоловіками служили й жінки. Одна з них, Софія Галечко, у щоденнику за 11 вересня 1914 року записала: «Мої мрії здійснилися – працюю для України, йду кувати кращу долю... Кинула я книжки, науку, старий спокійний Грац, забула про рідню, про іспити й увесь світ... Крила вистрілили з рамен і лечу на стрічу сонцю золотому...»

У перших боях, що відбулися в Карпатах, поміж відзначених «за хоробрість» опинилася й жінка-усус Олена Степанів. Коли австрійський генерал Фляйшман нагороджував її, то зауважив: «Перший раз маю щастя винагородити медаллю хоробрість жінки і тішить мене, що на вашій груді заблестить відзнака, яку досі лише вояк-мужчина міг здобути».

«НАЙКРАЩИЙ ВІДДІЛ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ АРМІЇ»

Бойовий шлях УСС ускладнювався невизначеністю австро-угорської влади щодо галичан. Підозрюючи їх у проросійських настроях, австрійці не поспішали довіряти стрільцям важливі бойові пости. Восени та взимку 1914–1915 років усуси, як наймолодша формація, були задіяні в «стежній» службі. А справжню бойову славу здобули у травні 1915-го на Маківці. У той час Львів відвідав російський імператор Микола II, і його візиту командування хотіло присвятити прорив карпатського фронту та швидкий наступ на Відень. Ціною 47 загиблих, 76 поранених та 35 полонених стрільці зупинили московське військо. У наказі команди 55-ї австрійської дивізії з нагоди боїв на Маківці гідно відзначено й усусів: «Українці! З великою гордістю можете

ЖІНКА-СТРІЛЕЦЬ.
Ольга Підвисоцька,
1917 рік

глядіти на ваші найновіші героїські подвиги. Кожний мусить славитися приналежністю до Вашого корпусу, бо матимете право назвати себе вибраною частиною».

Подальші бойові дії УСС найбільше будуть пов'язані з Тернопільщиною. У липні 1915 року стрільців відвідав австрійський престолонаслідник, майбутній імператор Карл Габсбург. Після цього візиту легіон було перетворено на окрему одиницю – полк, а низка вояків отримала бойові нагороди. Після наступного великого бою під Семиківцями 1 листопада 1915 року німецьке командування у звіті до штабу армії зазначило: «З нами йшли в наступ українські добровольці. Це, мабуть, найкращий відділ з усієї австро-угорської армії».

Успішними, але дуже жертовними стануть бої у вересні 1916-го, а особливо бій під горою Лисонею. Загалом же повні втрати (вбиті, ранені, полонені) стрілецтва тільки того місяця становитимуть 1300 осіб. Уже наступного року після бою під Конохами в складі УСС залишиться лише дев'ять старшин та 444 стрільці. Хоча Легіон УСС налічував на початках

2500 стрільців, станом на 1 листопада 1918 року через їхні лави пройшло понад 9 тис. осіб.

Кінець Першої світової війни усуси зустріли на Наддніпрянщині. Тут справдилася їхня мрія «визволити братів-українців з московських кайдан», адже УСС допомагали Центральній Раді в боротьбі проти більшовиків. До речі, раніше стрільцям на передовій не раз випадала нагода зустрічатися з наддніпрянцями. Зазвичай українці з обох боків фронту налагоджували контакти та обмінювалися пресою. Коли ж у листопаді 1917 року в Києві було проголошено III Універсал, то УСС звернулися до командування за дозволом відзначити цю подію. Австрійська влада відреагувала заборонами та звільненнями коменданта УСС Мирона Тарнавського.

ПІД «ЧЕРВОНОЮ КАЛИНОЮ»

Окрім очевидних військових успіхів УСС увійшли в історію як творці низки культурних феноменів. Не в останню чергу це зумовлено великим відсотком інтелігенції, яка, за статистикою, становила близько 70% складу легіону. Ще під час формування УСС легіонери намагалися надати своїй структурі національних рис. Окрім власної присяги на вірність Україні, до якої ставилися зі значно більшим пієтетом, аніж до офіційної, усуси впровадили українські відповідники до військових звань. Таким чином з'явилися стрільці, чотарі, поручники, хорунжі, сотники, підполковники, полковники, отамани... За якийсь час їм вдалося отримати офіційний

БАЗОЮ КАДРІВ ДЛЯ МАЙБУТНІХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ СТАЛИ СПОРТИВНІ ТОВАРИСТВА «СІЧ» ТА «СОКІЛ»

дозвіл внести зміни до військового однострою. Відтак до сьогодні одним із символів УСС залишається головний убір – мазепинка.

На початках головним мистецьким середовищем були «Кадра» та «Кіш» – структури, що відповідали за рекрут і ви-

шкіл новобранців, а також організацію стрільців, які поверталися з відпусток чи шпиталів. Пізніше при Коші було створено «Пресову квартиру», в якій втілювали ідею збору матеріалів та пам'яток про історію УСС. Тут формувався архів, працювали художники, фотографи та письменники. Було створено хор, два оркестри, стрілецький театр. Видавалися часописи.

Унікальною виявилася праця усусів на Волині. Її проводили три Комісаріати УСС, що рекрутували добровольців. Щоб здобути прихильність місцевого населення, австрійська влада дозволила УСС здійснювати тут культурно-освітню роботу. Впродовж лише 1916–1918 років стрільці відкрили 85 шкіл, а також власним коштом видрукували низку підручників для потреб шкільництва.

Ще однією заслугою стрілецьтва є поява десятків пісень, що миттєво поширювалися в народі. Окрім, власне, стрілецьких пісень, першість у яких мала «Ой у лузі червона калина», усуси надали нового дихання й

текстам, які були написані ще до війни. Так, пісню «Видиш, брате мій», створену братами Лепкими, уже 1914 року співали стрільці на Бескидах, які йшли на неминучу смерть. Завдяки УСС цю пісню виконували під час останнього прощання на могилах українських вояків і в пізніші періоди.

Ще під час існування УСС було сформовано військову частину з дуже схожою назвою – «Галицько-Буковинський Курінь Січових Стрільців». Його було створено в Києві 1917 року з полонених галичан австро-угорської армії. Очолив Курінь колишній австрійський офіцер Євген Коновалець, який на Маківці потрапив у російський полон. Стрільці стали чи не найкращою бойовою структурою армії УНР. У той самий час, восени 1918 року, австрійське командування, стурбоване тісними контактами УСС з українцями на Наддніпрянщині, перевело полк на Буковину. Частина старшин, зокрема сотник Дмитро Вітовський, були залучені до

ПІСЛЯ БОЮ.
Військові журналісти у штабі, 1916 рік

організації та проведення «листопадового зриву» (військове повстання у Львові, що стало початком створення Західноукраїнської Народної Республіки). Уже після проголошення ЗУНР та проведення загальної мобілізації усуси стали основою регулярного війська – Української галицької армії (УГА). ■

СПОГАД ПРО ПЕРЕБУВАННЯ УСС НА ПІВДНІ УКРАЇНИ ■
Незабаром серед селянства розійшлися чутки одні від других чудніші: вони вчать... вони лічать хворих... вони посилають своїх людей на роботу в поміч удовам і недужим... За все платять... Поводяться по-людськи з народом... Позаводили свої крамниці, дають селянам світло, роздають книжки... Чи сподівалася ти, наша нещасна Україно, небом і людьми забута, чи сподівалася ти коли-небудь у своїх селах вітати таких талановитих гостей... Учителів... Братів... Що прийшли сюди з єдиним лиш бажанням – не карати, а все, що людина має найкращого – серце, талант, знання – усе віддати на послугу тобі, рідний краю... рідний народе... За 4 місяці пробування січовиків на Україні ми всі бачили не буденних людей, а якихось казкових лицарів, що задля високої ідеї життя кладуть у жертву. Ми бачили всі можливі заходи, щоб народ збудити з вікового, кам'яного сну, щоб затлити в ньому вогник самосвідомості, національного й людського чуття...

Софія Тобілевич, вдова Івана Карпенка-Карого

ХІТИ 90-Х

ХІТ FM

Генеральний радіопартнер

29 жовтня, 19:00

Міжнародний Виставковий Центр
Броварський проспект, 15

La bouche

Ля Буш

E-type

І-тайп

Corona

Корона

Bellini

Белліні

Londonbeat

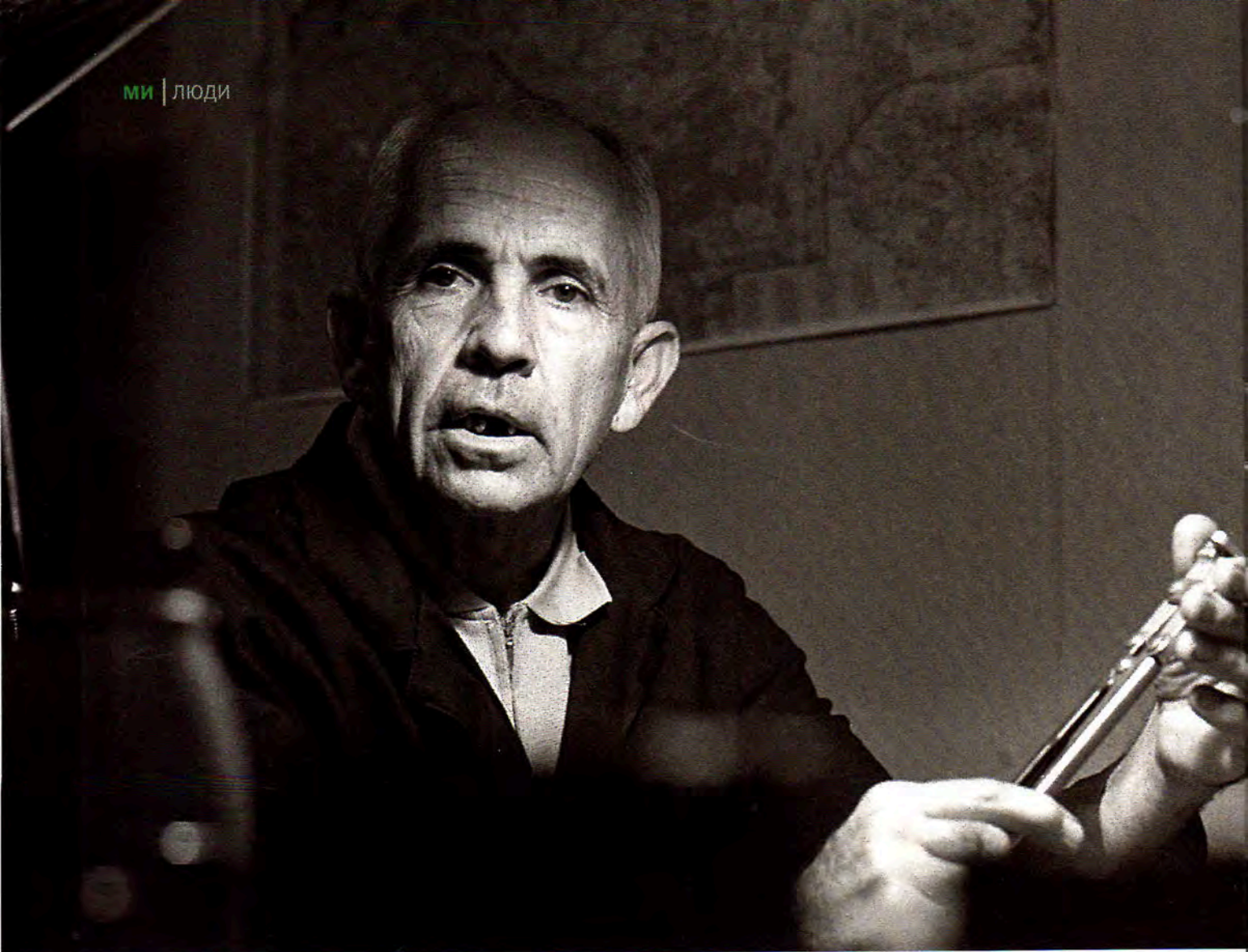
Лондонбіт

Замовлення квитків

590-55-55

Живий звук

Організатор ТОВ «Білетний рай». М. Київ, пров. Чекістів, 1-А, тел. +380 44 590-55-52

Лікар ундервудів

Євген Алексєєв – мабуть, останній в українській столиці майстер, що ремонтує друкарські машинки

Автор:
Станіслав
Ясинський

Фото автора

Євген Алексєєв – людина між двох епох. Його минуле живе разом із якісними механізмами з тривкого металу, які діють за правилами, їх важко зламати й цікаво лагодити. Це минуле ісцуватиме, аж поки останній механічний пристрій не здадуть на брухт. Те, що нині навколо, – суцільний пластиковий прогрес. Промисловість створює речі, які не живуть довго й швидко збагачують смітник. Утім, без зайвої філософії Євген Олександрович ремонтує все – від принтера до автомобіля.

Лише іноді майстер сумує, бо друкарську машинерію йому приносять рідше й рідше.

Я починав із ремонту арифмометрів (така настільна механічна обчислювальна машина, що здійснює функції множення та ділення). Спочатку вони були суто механічні, потім додався електромоторчик. До 1990 року в Києві практично всі організації працювали на механічній техніці – на друкарських, обчислювальних і фактурних машинах.

Відчуваю кінчиками пальців, може зараз зламатися деталь чи ні. Це напрацьовано десятиріччями. Коли сам учився – приходив до майстра, в того був інструмент, який я не міг навіть уявити в дії. Тихенько підходив і просив: можна біля вас посидіти, просто посидіти й подивитися?! Й усі ці рухи, дуже точні рухи, нічого зайвого, бо один неточний рух – і все. Як машиністка не помиляється, не набирає зайвої літери, так і майстер не помиляється, лагодячи механізм.

шини коштував для замовника 100 рублів – великі гроші.

Коли приходила німецька – йшов мінімум тиждень, щоб обережно перепаяти всі літери й установити кириличний шриффт. Колонку, на якій міститься літера, паяли до важеля кислотою, припоєм і сухим спиртом. А кожен важіль треба вигинати під спеціальним кутом, інакше він битиме не в те місце. Тут величезну точність треба мати в руках. Якби не гумовий вал, то друкарська машинка могла б працювати вічно.

Моє мистецтво нікому передати, та й нема потреби, бо зараз ремонтують зовсім інші речі, й сенс самого ремонту цілковито змінився. Хоча й шкода. В мого товариша, який також працював із машинками, був знайомий колекціонер. Йому не вистачало «Ундервуда» 1945 року випуску – й він був готовий на все, щоб його отримати в робочому стані.

Кожен такий ремонт – це подія. Проте й ностальгія, бо прогрес не зупинити. Було б смішно зараз мріяти, щоб у нас знову всі заклацали на друкарських машинах, а не на комп'ютерах. Хоча в цій старій техніці – моє життя.

Зараз я перейшов також на принтери. Але ж і принтер – це друкарська машинка, хоча й із іншим принципом роботи. Звідки комп'ютер уззявся – ось звідсіля, з друкарської машинки. В нього лише є допоміжна функція запам'ятовувати інформацію.

Мої клієнти – це поети, письменники. Є один відставний полковник – мемуари пише. Розповідає: «Міг би на комп'ютері працювати, але коли сідаю писати, мені обов'язково потрібен ритм – ритм друкарської машинки. Я друкую й одночасно згадую, тож за цим ритмом мені простіше це все викладати на папір. А на комп'ютері того не можу – не відчуваю зв'язку з апаратом». Люди старшого віку інколи кажуть – їм потрібна друкарська машинка, а далі текст уже перенесуть у комп'ютер їхні діти.

Тренажер для людей із обмеженими можливостями – це теж друкарська машинка, вона потрібна інколи саме як засіб для реабілітації хворих. Наприклад, люди одужують після інфарктів та інсультів – і для них оце натискання на клавіші відновлює координацію рухів та розпрацьовує руки. Саме механічні рухи викликають напруження мозку, й людина повністю відновлює динаміку жестів. А для сліпих є машинки зі спеціальним рельєфом на клавішах.

Цей ритм налаштовує організм на спокійне творення. Людина не може друкувати на машинці й нервувати. В момент друкування є тільки ви й машина. Це і є той спокій, якого не можна досягти з найсучаснішим комп'ютером.

Старі машинки кращі за новітні. З часом метал набирає унікальних, навіть магічних якостей. А нова техніка? Взяти хоча б принтери: їхня пластмаса живе п'ять років, а потім просто розсипається. Що тут казати! Хоча прогрес зараз настільки швидкий, що друкувати на одному принтері 5 років не буде ніхто – вже через рік техніка морально застаріє.

У радянські часи нас зобов'язували номери й відбитки літер друкарських машин передавати до міліції – в них була база даних. (Так влада намагалася контролювати самвидав. – Ред.). Наприклад, збита буква тут і тут – і подібне є лише на цій машинці, більше ніде. Бо кожна унікальна, як відбиток пальця людини.

Робота ця не дає великих грошей, але приносить радість. Я працюю 40 років, проте не розумію, як можна не піти на роботу чи поїхати у відпустку більше ніж на два тижні. Навіть коли б робив ці машини по 10 штук у день, але в кожній з них свій дефект, тож нічого монотонного тут немає, суцільна творчість.

Коли вже зробив машину, вона стоїть готова, то отримую таке задоволення, »

Друкарську машинку полагодити – це дуже **копітка справа**, ви собі не уявляєте. 46 клавіш у друкарській машинці, й кожен важіль треба з точністю до міліметра виставити, щоб він друкував правильно. Щоб кожна літера мала правильний відбиток. Робота дуже тонка, мусить бути специфічний характер, щоб її виконати. Ось ви могли б сидіти над друкарською машинкою 12 годин поспіль? Я можу. Не тому, що такий посидючий – просто ця техніка вимагає до себе саме такого ставлення.

Машинку мили теплою водою з порошком у спеціальній ультразвуковій мийці, уявіть собі. Далі всі деталі заливали розчинником уайтспірит – коли вона висихала, то була наче нова. Потім треба було все зібрати, відрегулювати. Раніше ремонт друкарської ма-

РЕМЕСЛО
МОГКАН.
«Моє мистецтво нікому передати, та й немає потреби»

ніби намалював картину. А коли віддаю машину клієнтові, то прошу: будь ласка, передзвоніть мені через півроку, скажіть, що змінилося. Людина дзвонить і каже – все гаразд. Тоді тішуся, як дитина. Втім, зараз це вже рідкісне для мене задоволення – раз на рік хтось принесе машинку, і я маю свято.

Не розумію одного: як на них можна так швидко друкувати? Ремонтую машинки й, здається, все про них знаю... Але ось працюють машиністки – й не встигаю простежити, як у них пальці бігають клавіатурою.

Я синові казав – шукай діло по душі. А гроші – вони придуть. Потрібно спочатку стати спеціалістом, а ним можна стати тільки коли робитимеш улюблену справу. Якщо ж її не любиш, краще навіть не починати. Нещасні люди, які ходять на роботу заради зарплати.

Той, хто може своїми руками щось зробити, – для мене вже авторитет. Я перед будь-яким майстром уклонюся, мурує людина стіну чи лагодить автомобіль. ■

МЕХАНІКА ПИСЬМА

Тиждень знайшов серед письменників людей, які категорично не хочуть міняти друкарську машинку на комп'ютер.

Володимир Канівець, прозаїк, драматург:

У мене портативна машинка «Еріка» виробництва НДР. Важить не більше 7 кг. Купив я її в Москві приблизно 1980 року. Деякі літери поміняв на українські ще тоді, а так вона не ремонтувалася жодного разу. На цій «Еріці» надрукував 20 томів зібрання творів: романи, повісті, шість томів п'єс, сім томів афоризмів, есе. Друкую й досі. Після друку шлю машинопис родичу в Донецьк. У нього є комп'ютер. Він набирає текст і надсилає мені теж поштою дискету. Ії я й віддаю видавцеві. Мені пропонували замість «Еріки» комп'ютер, але я кажу: ось коли винайдуть таку розумну машину, яка сама писатиме романи, – тоді, можливо, погоджуся.

Валерій Шевчук, прозаїк:

Придбав друкарську машинку ще в студентські роки, десь у 1962-му. Стару, марки «Ундервуд». Ще дореволюційну. Вона була дуже добра, й на ній я навчився друкувати. Коли трохи розжився грошима, купив маленьку «Москву». Коли служив у армії в Заполяр'ї, писав рукою, потім відслав братові, й він надслав мені вже машинопис. Деякі речі в мене переписувалися по три, по чотири рази – звичайно, машинкою. Їх у мене за всі роки перебуло з добрий десяток. Зараз теж не одна. Вдома й на дачі – по машинці «Любава». Ще є в мене з дрібним шрифтом «Олімпія», а також «Оліветті». Зараз їх немає де здавати в ремонт, а мені таки треба було їх почистити й підправити. Випадково до мене зайшов письменник Богдан Жолдак. І він, виявляється, знає, як їх ремонтувати. Він добровільно дав лад усім моїм машинкам. Комп'ютер я теж пробував освоїти, але при моїй гуманітарній заангажованості для мене це – сфера потойбічного. Побачив кілька речей, які мене змусили покинути комп'ютер. Перше: не міг працювати в тому ритмі, до якого звик протягом десятиріч. Друге: я не виробляв своєї кількості сторінок, а вдвічі менше. По-третє, коли траплялися якісь «заскоки», то не міг розібратися. Дзвонив дочкам, які мені щось пояснювали, а тим часом починав нервувати, виходив із творчого процесу. Машинка теж іноді капості робить, але дрібні, не такі, як комп'ютер.

Леонід Талалай, поет:

Спочатку в мене була машинка «Москва» – така собі, «не ахті». Але й її тоді купити було не просто. А потім десь у 1970-х роках на Спілку письменників прийшов дефіцит – кілька югославських друкарських машинок. Тоді й мені дісталася. Працюю на ній досі. Вона зо два рази була в ремонті. Спочатку я її здав майстрові, щоб поставили українські літери. А потім там десь незначні поломки були. А зараз із нею проблема. Попробуй купити стрічку (завдяки якій на-носиться чорнильний відбиток. – Ред.). А копіювальний папір я бережу, в мене він ще є. Років 30 тому, мабуть, придбав пачку.

Червона книга речей

Діапроектор був у кожному дитсадку: за його допомогою крутили «фільми-казки». Тобто, змінюючи статичні картинки, казки діткам розповідала у темряві вихователька, читаючи з екрана субтитри. Нині розважальну функцію взяли на себе відеоплеєри, а діапроектор трансформувався у засоби бізнесових презентацій.

Бобінний магнітофон – у 1960–1980-х масовий аудіозаписувальний пристрій. Звук записувався на стрічку, що крутилася на бобінах. Застарів морально, коли з'явилися портативні касетні магнітофони.

Будильник колись був механічним, заводили його вручну. Ресурсу вистачало приблизно на добу, тоді знову треба було накручувати пружину. Згідно із законом економії зусиль («лінощі – матір прогресу») перемогли дешеві електронні будильники китайського виробництва.

Відеомагнітофон і відеокасети формату VHS за посередництва Голлівуду дали змогу багатьом «хомо советікус» інакше, без пропагандистського зомбування, поглянути на Захід. На пострадянському терені відеомагнітофон тривалий час вважався розкішшю: наприкінці 1970-х – у середині 1980-х імпортований коштував від 3500 до 6000 рублів і його можна було купити лише в комісійних магазинах. Вітчизняний VHS-магнітофон (наприклад, BM-12) коштував приблизно 3000 рублів, але простим смертним придбати його було неможливо – в чергу записували лише «заслужених» людей. Для порівняння: у 1987 році автомобіль ВАЗ 2108 коштував 8346 руб.

«Брехунець», як ще називають радіоприймач дротового мовлення, майже зник з ужитку, бо потребує спеціально змонтованої розгалуженої по всій країні мережі, яку необхідно обслуговувати. Натомість масово прийшли у побут ефірні FM-приймачі.

Пейджер
Ще в липні 2010 року українці користувалися пейджерами, але вже в серпні, за повідомленням Держкомстату, доходи від послуг пейджингового зв'язку дорівнювали нулю. Ця коробочка стає непотрібною через можливість надсилати SMS із мобільного телефону або писати повідомлення в комп'ютерну аську.

Комп'ютерні дискети
з'явилися разом із комп'ютерами як переносні носії інформації – спочатку п'ятидюймові, потім, у 1990-х, тридюймові, що коштували приблизно \$1. Але їх швидко витіснили набагато ємніші й портативніші флешки.

Магнітна касета – це, по суті, ті самі дві бобіни, але портативніші, призначені для запису звуку в касетних аудіомагнітофонах, що ставали у наступних модифікаціях усе меншими, змаліли до мікрокасет, аж поки їх не перемогли цифрові носії, формати CD і DVD.

Логарифмічною лінійкою мусив користуватися кожен школяр як обчислювальним приладом: нею можна вести підрахунки, знаходити синуси й тангенс тощо. Нині подібні функції передбачені у кожному комп'ютері й калькуляторі. Тож логарифмічна лінійка зникла з масового попиту, залишившись хіба лише нішевим інструментом окремих професіоналів.

Шприц скляний, багаторазовий використовували в медицині десятиліттями. Його довго треба було кип'ятити після уколу, перш ніж він знову ставав придатний до чергового використання. На зміну йому прийшли одноразові шприци, гігієнічніші й набагато дешевші.

Мистецька ізоляція

Використовуючи іноземний досвід постіндустріальних трансформацій, Донецьк прагне позбутися іміджу регіону, що перебуває у культурному вакуумі

Автор:
Інна
Завгородня,
Київ –
Донецьк

Фото автора

**ЖИТТЯ
В КЛІТКУ.**
Гамлет
Зінківський
зробив
інсталяцію
з контейнерів
та предметів
побуту
робітників

У своїй культурній небезнадійності донеччани намагаються переконувати самотужки: до цього скоується кожна більш-менш серйозна розмова про життя в місті. Занадто вже погані стереотипні очікування гостей від Донецька. Тож коли мова заходить про створення інституцій, які би поквапили мистецьке життя на Донбасі й інтегрували його в культурний простір України, мешканці міста із захватом вітають створення «хоча б чогонебудь». На тлі відносного матеріального достатку Донецьку бракує саме відчуття повноцінності й наповненості в мистецькому сенсі.

Подібні до Донбасу промислові регіони, які зараз переживають болісний період постіндустріальних трансформацій, є

в усьому світі. Зокрема, шахтарську Рурську область Німеччини, в якій, на відміну від Донбасу, більшу частину промисловості визнали занадто ресурсомісткою і зупинили, намагаються відновити за допомогою культури. Генеральний консул Німеччини в Донецьку Клаус Ціллікенс вважає Донбас дуже «американським»: відкритий і трохи дикіший, ніж решта України: «Темпів трансформації не дотримали, через це відбувся розрив. Якоюсь мірою цей розрив заповнює футбол. Молодих людей потрібно переконати в тому, що вони мають кудись прагнути. Якщо цей регіон хоче розмовляти зі світом, йому потрібно розвивати власну культуру».

Промислова країна індустріального центру країни, ото-

чена діючими й зупиненими гігантами, трубами, що димлять, та відвалами породи, – ось місце, куди вже ввірвалося сучасне мистецтво, за якими прийдуть нові технології та культурні індустрії, розпочавши нове освоєння промислових об'єктів у постіндустріальну добу. Приклади культурної конверсії – перетворення недіючих фабрик і заводів на міждисциплінарні центри сучасного мистецтва – вже є в багатьох європейських містах. Україна ж, чекаючи такого тривалого переродження «Мистецького арсеналу», отримала ще один постіндустріальний шанс: на місці колишнього заводу «Ізоляція» на вулиці Світлого шляху в Будьонівському районі Донецька незабаром з'явиться центр сучасного мистецтва.

МИСТЕЦТВО В ШЛАКОБЛОЧНОМУ ЦЕХУ

Величезний бетонний ангар шлакоблочного цеху з важкими залізними воротами, підпертими тим-таки шлакоблоком, уже став вмістилищем мистецтва. П'ять молодих українських художників, запрошених у Донецьк на літню резиденцію фондом «Ізоляція. Платформа культурних ініціатив», створили свої полотна у форматі чотири на чотири метри – це розмір величезних воріт, через які можна потрапити до цеху. Мистецтво стане для цього промислового об'єкта воротами в майбутнє. «Поява таких центрів і приватних ініціатив – це для людей бізнесу питання виживання, – вважає харківський художник Павло Маков. – Вони далі вже не хочуть їздити на лексусах по смітнику. Якщо ж усе триватиме по-старому, буде просто нікому працювати. У людей з грошима спрацює інстинкт самозбереження».

Поки що вітер ганяє по території колишнього заводу шлакову куряву, проте індустріальний простір уже потроху піддається мистецькому освоєнню. У його центрі – величезний терикон, прикрашений на верхівці

сталевим оленем. Його вирізав у позаробочий час працівник заводу – для краси. У депресивні роки оленя періодично викрадали і здавали як брухт, а директор заводу його викупував і ставив на місце. У майбутньому центрі сучасного мистецтва терикон перетворять на мистецький майданчик і місце для прогулянок. А на відновленій залізниці заводу показуватимуть мистецтво у вагонетках.

«У мене вперше в житті відчуття важливої справи, яка робиться в потрібному місці в потрібний час, – розповідає арт-директор «Ізоляції» Анастасія Буцко, журналістка та менеджер арт-проектів із Москви, яка останні 20 років живе в Німеччині. – Я не хочу сказати, що до цього займалася непотрібними речами. Проте коли ми робили Рік Німеччини в Росії, у мене було відчуття, що в перенасичену Москву, в якій уже все є, ми привозимо ще й ансамбль нової му-

зики – така собі вишенька зверху на десерт. А тут ми наче печемо хліб або варимо суп для дуже голодних людей, робимо складну, але правильну справу». Згодом практику літніх резиденцій для художників у «Ізоляції» планують продовжити. Взагалі ж окрім художників «Платформа» залучатиме музикантів, кінематографістів та поєднуватиме мистецькі проекти з екологічними.

ПРИНТИ Й ПОНТИ

У презентованій в «Ізоляції» виставці молодий художник Гамлет Зінківський намагається повернути обличчя людям, які колись працювали на цьому, нині спорожнілому, заводі. Куди вони поділися? Загалом донецька, зокрема шахтарська, тематика з'являлася і раніше в мистецькому процесі України. Окрім серії «Донбас. Шоколад» Арсена Саводова можна пригадати хоча б виставки в межах «Гоголь-Fest», на яких експонувалися «шахтарські» живописі і фотографії. Проте художнє осмислення долі шахтарів, про яких українська громадськість згадує лише під час аварій, хоча й із жахливою періодичністю, у самому Донецьку було просто небажаним. А деякі митці, яким вдавалося

НА МІСЦІ КОЛИШНЬОГО ЗАВОДУ В ДОНЕЦЬКУ НЕЗАБАРОМ З'ЯВИТЬСЯ ЦЕНТР СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА

ТРОЯНДИ Й МОЛОТКИ. Володимир Кузнецов у роботі з циклу «Дрімота» переосмислює символ Донецька – троянди, зрощені на чорній енергії вугілля

прорватися в художній вакуум міста, подекуди натикалися на спротив і неприйняття. Павло Маков пригадує досвід молодого художника Романа Мініна, виставку якого в донецькій міськраді 2008 року просто скасували. «Автор походить із шахтарської родини з маленького містечка поблизу Донецька, – розповідає Павло. – Уся його творчість пов'язана з Донбасом, шахтарським менталітетом і ставленням до життя. Йому запропонували виставитися у Донецькій міськраді. Він привіз і повісив роботи, на яких, наприклад, були зображені шахтарі з підписом «В забой или в запой». Проте прийшов якийсь представник влади – що це, мовляв, за гівно, адже шахтарі – це наша гордість. Довелося виставку зняти, хоча він уже витратив гроші на її установку. Художники не дали виставитися у власному місті, хоча він порушував донецькі проблеми». Не одразу вдалося реалізувати свій проект і Юрієві Матушаку з молодіжної громадської організації «Поштовх»: «Провести перший у Донецьку фестиваль вертепів вда-

ХОУДОЖНЕ ОСМИСЛЕННЯ ДОЛІ ШАХТАРІВ ІНОДІ ВИКЛИКАЄ СПРОТИВ І НЕПРИЙНЯТТЯ МІСЦЕВИХ ЧИНОВНИКІВ

лося лише після втручання депутата ВР. За інших умов дозволу не давали, мовляв, колядки на центральній площі, на відміну від виступів кіркорових, заважатимуть мешканцям міста».

Вдалих спроб у художників за допомогою мистецького подразника розворушити суспільство, порушивши перед ним актуальні соціальні проблеми, у Донецьку було обмаль. «Нещодавно

з великим розмахом відкрили галерею з творами сучасних італійських художників, у якій виявилися... принти, – розповідає донецчанин Родіон Сабіна. – Але принти подаються за понти. Їх продають від \$400 до \$1500. У Донецьку величезний голод на культуру. Ви навіть не уявляєте, як тут важко купити квиток у драмтеатр. Вони, до речі, ставлять вистави українською». Родіон Сабіна дописує в донецький

мистецький портал «Чубакка». За його словами, серед відвідувачів порталу переважають користувачі з Росії. В Україні ж про «інший Донецьк» майже не знають.

ЗРОБИ САМ

Проте й тут час від часу з'являлися люди, здатні мистецьким жестом збурити суспільство, вхлопуючи на нього критичне бачення. Художниці Олена Ємченко і Олександра Єськова емоційно описують момент свого «пробудження». «Після відвідин виставки «АртВерона» в Італії у нас почалася депресія, – пригадує Олена. – Ми ходили й думали, як же тут погано. Але одного дня зрозуміли: погано тому, що ми нічого не робимо, маємо і складаємо в стіл». Відтак почали діяти: отримавши залу в Донецькому краєзнавчому музеї для виставки графіки, художниці натомість організували низку інсталяцій «Життя заради сміття?». «Нас дуже обурювало лицемірство наших людей, які живуть у жахливих умовах, але купують предмети видимих розкошів, зокрема підробні Luis Vuitton, імітацію багатства, – розповідає Єм-

КУЛЬТУРНА КОНВЕРСІЯ

Екскурсія в майбутнє

Ульріх Борсдорф, директор Музею Руру в комплексі «Цехе Цольферайн», Німеччина

Рурська область – це конгломерат із 53 міст, між якими майже немає кордонів. Свого часу вона була найбільшою агломерацією в Європі, у ній проживало 6 млн людей, діяло від 400 до 500 шахт, понад 20 сталеплавильних заводів. Нині діють п'ять шахт і один великий сталеплавильний комбінат. Процес скорочення індустріальної галузі поступово призвів до соціальних трансформацій, які почалися понад 50 років тому. Зараз у нас у моді оптимізм, проте регіон переживає часи депресії й випробувань.

Музей Рурської області міститься на території комплексу «Цехе Цольферайн» – це 100 га землі, на яких розташовані близько 250 різних будівель. У будинку, де раніше відбувалися промивка і сортування вугілля, зараз музей, у якому я працюю. Проте від болісного закриття комплексу в 1986 році й до моменту, коли цю територію було визнано культурною спадщиною світу і культурною столицею Європи, відбувався довгий і тривалий процес. Комп-

лекс будували з 1928 по 1932 рік, це була перша у світі спроба організувати безперервний виробничий ланцюжок: від видобутку вугілля через усі стадії його обробки до транспортування.

У 1986 році комплекс перестав функціонувати. Спершу з нього вирішили зробити склад для будівельного виробництва. Проте міністр будівництва землі Північний Рейн – Вестфалія Крістоф Цюпель вчасно заперечив і вирішив зберегти весь комплекс загалом. Також він заснував міжнародну будівельну виставку «Емшер Парк» і започаткував широку діяльність у напрямку нового економічного освоєння, враховуючи також екологічні та соціальні проблеми. Відтоді ми крок за кроком перетворюємо цю гігантську територію на центр культури, архітектури, дизайну і мистецтва. Фонд «Цехе Цольферайн» організує театральні, балетні фестивали, проводить концерти й бієнале. Одним із проєктів всередині цього гігантського поля активності є й музей Руру – він входить

до загальної структури культурного освоєння цієї території. Процес освоєння триває вже 25 років і коштував загалом €250 млн. 30% цієї суми виділив федеральний бюджет, 60% надійшло з місцевого бюджету землі Північний Рейн – Вестфалія і 10% дало місто Ессен. Нам теж доводиться заробляти гроші. Музеї такого стибу отримують фінансові субвенції, а самі заробляють від 12% до 15%. Проте наш музей порівняно з іншими німецькими музеями заробляє вдвічі більше.

Коксохімічний комбінат, в якому розмістився музей Руру, схожий на будівлю, хоча насправді це величезна машина. Її завданням було розділити вугілля і породу, сортувати обидва матеріали й забезпечити їхню подальше транспортування. Порода надходила згори, звідки направлялася на переробку. Але в музеї мав бути вхід, тоді як до машини входу не передбачено. Після недовгих роздумів ми вирішили поводитися з публікою так, як шахтарі з вугіллям: запус-

ченко. – Ми вирішили зацентувати експозицію на брендах BMW, Luis Vuitton і смітті, сказавши таким чином, що бренди можуть засмічувати наш внутрішній простір, особливо коли справа доходить до маразму». Інсталяції робили переважно з побутового сміття, зібраного двома родинами за десять днів.

«Ми адресуємо наші проекти передусім колегам: художникам, дизайнерам, архітекторам, – каже Єськова. – Хочемо донести до них думку, що ми всі й є культура, ми самі її створюємо, бо нам її не привезуть із Європи або Києва. Якщо кожен щось робитиме, у нас буде своє культурне середовище». Нещодавно в Донецьку відбувся перший фестиваль донбаського короткометражного кіно. «Ми відкрили для себе близько 20 донецьких режисерів. Виявляється, що вони працюють на якихось каналах, але самі для себе роблять хороші фільми – це мене вразило, – зізнається Олександра. – Ще одна зміна останнього року – до міста почали привозити відомих художників».

Зараз у Донецькому обласному художньому музеї триває виставка Олега Тістола. Арт-дилер художника Олексій Зарєцький зазначає, що враження публіки були суперечливими. «Поціновувачі мистецтва в Донецьку виховані на академічному живописі, – вважає Олексій, – тому дехто з невідготовлених відвідувачів був від картин Тістола не в захваті. Хотілося б залучити регіон до життя України в художньому плані».

ПРОЛЕТАРСЬКІ ПОЕТИ

«На відміну від Львова, в якому поезію сприймають як ознаку обраності, поезія в Донецьку – суцільне хуліганство, – вважає поет і музикант Олексій Чупа, котрий останнім часом активно репрезентує своє місто в літературному процесі (до речі, його викладачем був відомий співець донецької богемі Олег Соловей). – У нас на літературних читаннях абсолютно нормальними є провокації, бійки, розпиття алкоголю, наших поетів регулярно забирає міліція».

Проте на проведення слемівських турнірів донецьких поетів

надихнув саме Львів. «Через три місяці після участі у львівському слемі у 2008-му ми організували перший донецький слем. Відтоді майже щодвотижні у місті відбувалося щось цікаве в літературному житті. До нас приїздили поети з Харкова, Луганська, було дуже багато цікавих читань. І тут ми читали, – показує Олексій просто за вікно кафешки, – і на площі Леніна читали, і біля фонтанів читали, і в переходах читали. Щоправда, з усіх кафешок, де ми намагалися прописатися, нас виганяють, бо наша публіка погано поводить. У нас що російськомовні поети, що українськомовні, наприклад, Маша Проніна і я, збирають однакову кількість людей. Мовної агресії немає, я ніколи такого не бачив. Я особисто дуже багатьох людей залучив до українства – не політичними закликами, а тим, що показував людям українську музику й літературу. І це найпереконливіший аргумент для багатьох». Донецьк – своєрідне, цікаве і, головне, відкрите місто. І колись Україна його для себе таки посправжньому відкриє. ■

кати її туди ж, куди колись подавалася руда, звідки люди під впливом власної ваги проходили б увесь ланцюжок переробки. Матеріал, який потрапляв до цієї машини, рафінувався, тому й ми хотіли б, щоб публіка, відвідавши наш музей, покидала його рафінованою. Цього року «Цехе Цольферайн» відвідало 2 млн людей, а музей Рурської області – тільки 500 тис. Це туристи з усього світу, особливо з сусідніх Голландії, Бельгії та Франції. Рурську область проголосили культурною столицею Європи.

Музей Рур – це регіональний музей, який за своїм профілем займається історією й природознавством. Він складається з трьох рівнів – «Сучасності», «Пам'яті» та «Історії». Ми демонструємо багато експонатів, серед яких навіть звуки, записані у Рурській області. Також у музеї зібрані рослини, які ростуть у нашій місцевості.

Фактично Рурська область відкрила в собі новий потенціал. Культурна індустрія, зокрема театри та музеї, створила робочі місця й принесла сюди гроші – були залучені інвестиції. Рахуємо так: раніше в «Цехе Цольферайн» працювали шість тисяч працівників. Зараз на колишній

МУЗЕЙ РУРУ. Коксохімічний комбінат, розташований на території комплексу «Цехе Цольферайн», перетворився на культурний заклад

території комплексу ми створили близько тисячі нових робочих місць, а загалом у туристичній інфраструктурі, кулінарії, сфері послуг знайшли роботу 4,5 тис. людей.

Між Руром і Донбасом багато спільного: індустріальна інфраструктура багато в чому визначила обличчя цих регіонів. У Донецьку все виглядає набагато сучасніше, ніж у Рурській області, адже в Рурі індустріалізація почалася на 100 років раніше. Тут багато футбольних клубів, що також ріднить між собою Рур і Донбас. Ми в Рурській області звикли до того, що призначення регіону змінюється, тому я навіть не думав, що подібні регіони у своєму ще індустріальному вимірі існують дотепер. Ми вважаємо, що Рурська область може бути прикладом того, як можна чинити зі своєю індустріальним минулим. Я не стверджую, що робимо все правильно, але ми пропонуємо свій досвід. Він полягає в тому, що не треба все знищувати, натомість переобладнувати, свідомо і систематично розвиваючи, проводити нову політику для залучення й розміщення підприємців, намагати інвестувати в туризм. ■

Великий Німий, Великий

Росія вступила в нову фазу відносин між державою і мистецтвом: ми тобі – гроші, ти нам – патріотизм у маси

Автор:
Катерина Барабаш, Росія

Нещодавно російський Фонд підтримки кіно (офіційно ця структура називається Федеральний фонд соціально-економічної підтримки вітчизняної кінематографії) оприлюднив 13 соціально значущих проєктів, на які держава має намір витратити 500 млн руб.

З минулого року в Росії затвердилася нова система державної підтримки кіно, що звелася ось до чого: спеціально створений фонд під головуванням Сергея Толстікова, колишнього радника голови ради директорів ЗАТ «Трансмашхолдинг», отримавши 2,8 млрд руб., відібрав на свій смак вісім студій, між якими розподілили 2 млрд руб. свого бюджету. Ще 300 млн обіцяно тим, хто своїми стрічками залучить понад мільйон глядачів, а 500 млн вирішено спрямувати на підтримку «соціально значущих проєктів».

Отже, Росія вступила в нову фазу відносин між державою і мистецтвом: ми тобі – гроші, ти нам – патріотизм у маси. Втім, нічого особливо нового в них немає. Така форма відносин іменується держзамовленням, і років їй рівно стільки, скільки Жовтневій соціалістичній революції. Захисники реанімованої системи вказують пальчиками в недавнє минуле, за звичкою розвиваючи міф про велич радянського кінематографа: мовляв, увесь він будувався тільки на системі держзамовлення, проте яке кіно було! Сперечатися з міфами взагалі справа невдячна, ми якось поговоримо про це окремо, а зараз лише кілька слів: ті зразки справді якісного радянського кіно, на які посилаються захисники системи держзамовлення, створювалися всупереч цій системі.

Нині ж держава намагається виликувати й оздоровити кінематограф завдяки їй. І в цьому колосальна порочність відносин між владою та мистецтвом.

ОБРАЗ ВЕЛИКОЇ РОСІЇ

Поміж пригрітих державою майбутніх стрічок – фільми про святителя Алексія, про генерала, учасника російсько-турецької війни Михайла Скобелева, Юрія Гагаріна, партизанку і героя російської Вітчизняної війни 1812 року Васілісу Кожину; про спецназівця, який урятував етну кількість життів, про юнака, якого не призвали до армії, а він усе одно рветься; опус Фьодора Бондарчука про події в Південній Осетії у серпні 2008-го...

Не треба мати виняткову прозорливість, щоб побачити і зрозуміти: держава збирається витратити гроші лише на «правильне» кіно. Правильне – це в уявленні влади патріотичне, патріотичне – те, що працює на створення образу великої Росії.

Робота над «образом» – улюблена справа будь-якої тоталітарної держави. Тоталітаризм влади – найкращий засіб приховання безпорадності, нездатності держави нормально функціонувати. Як бідна господиня намагається прикрити дірки в скатертині мереживною латкою, а потертість на блузі – яскравою аплікацією, так і влада використовує певні маневри, що відвертають увагу, для латання власного старого одягу. На першому місці поміж них – телебачення як наймасовіший продукт ідеології. На другому – кінематограф як наймасовіший вид мистецтва, з огляду на свою доступність для народу перетворений на ефективне ідеологічне знаряддя.

Хитрючий Ленін мало не зажив слави синефіла за свою лукаву фразу про найважли-

віше з мистецтв. Цією фразою в радянські часи прикрашали нечисленні убогі кінотеатри і ставили її епіграфом до книжок про кіно, цілковито стерши зі свідомості її справжній сенс. Вождь світового пролетаріату прекрасно розгледів майбутнє кінематографа як засобу керування масами, як невтомного помічника у справі відловлювання людських душ та їх виховання в потрібному руслі. «Люди не повинні думати» – ось головний неписаний закон будь-якої «сильної руки». Народ, що думає небезпечний. Тому в Росії кінематограф на третьому десятку життя був підданий глобальному переосмисленню і рекрутований на службу ідеології.

Оприлюднений список соціально значущих проєктів не містить навіть натяку на те, що держава намагається хоч якось по-

СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩІ КІНОПРОЕКТИ РОСІЇ

- «Святитель Алексій»
- «5 (Проєкт «Осетія»)»
- «Гагарін. Перший у космосі»
- «Васіліса Кожина»
- «Скобелев»
- «Хлопець з нашого міста»
- «Калачі»
- «Сибір. Монамур»

Сліпий, Великий Глухий

PHOTO: REUTERS

в'язати соціальну значущість із художньою. З комерційною – так, звичайно. З художньою – в жодному разі. Цілком зрозуміло чому: все, що несе в собі художній сенс, змушує думати. А нам треба створювати образ. Можете собі уявити, що за кіно вийде «з-під пера» одного із найбільш сервільних російських режисерів Фьодора Бондарчука, який запускає стрічку про Південну Осетію-2008? Усім живим і навіть щойно народженим раз і назавжди розставляють крапки над «і», пояснивши, хто був правий, а хто винен у конфлікті. Фільм остаточний, оскарженню не підлягає.

НАСИЛЬНИЦЬКИЙ ПАТРІОТИЗМ

Звісно, ідеологію не слід розуміти застаріло-однобоко, як ми звикли в довгі радянські часи, маючи на увазі жорстке прохо-

ПІД КОНТРОЛЕМ. Стомлених сонцем акторів підбадьорив сам Владімір Путін

дження курсу КПРС. Ідеологія – це не тільки добровільне або вимушене визнання диктату однопартійної системи, а передусім система поглядів на світ і на відносини між людиною та державою. У цьому сенсі будь-яке масове кіно мимоволі буде частиною ідеології.

Звісно, не треба спокушатися – американське кіно наскрізь пронизане ідеологією. Сама лише політкоректність, коли із двох напарників-поліцейських один обов'язково має бути чорним, у найгіршому разі геєм, здавалося б, назавжди проштампувала заокеанський кінематограф ідеологічної печаткою. Зазначимо, що, кажучи «американське кіно», ми маємо на увазі голлівудську продукцію, хоча американське кіно нею не вичерпується, налічуючи величезну кількість незалежних студій, що постачають чудове незалежне кіно.

Так ось, американське кіно і справді надзвичайно ідеологічне. Фільми, над якими ридав увесь світ, наприклад «Порятунок рядового Раяна» або нещодавній «Аватар», – це виконані більш чи менш майстерно кіношні ілюстрації базових гуманістичних цінностей, пристосованих під потреби сучасного американського суспільства. У цьому сенсі будь-який голлівудський фільм ідеологічний, особливо той, що, як «Порятунок рядового Раяна», ще й проводить у життя улюблений американський міф про те, що саме американці виграли Другу світову війну.

Проте ідеологія, на якій змішаний російський кінематограф, іншого стибу. Американська ідеологія – спочатку в житті, потім у кіно – створювалася зовсім інакше. Вона не була писана і насаджувана зверху, як російська (до того – радянська), а є добровільною, чесною і здебільшого далекою від політики. Тому патріотизм, яким просякнута переважна частина голлівудських стрічок, природний і доброзичливий. І, що головне, не народжується за державні

гроші. На відміну від російського, що зачатий протиприродним поєднанням влади і кіно, практично насильницьким, заснованим на шантажі: «Рипатимешся – грошей не побачиш». Великий Німий із часом перетворюється на Великого Глухого і Великого Сліпого.

ІДЕОЛОГІЯ ПРАВОСЛАВ'Я

Якщо ми поглянемо на перелік тих щасливих соціально значущих проектів, то на першому місці побачимо фільм про Святого Аляксія. У Росії кіно про священників та церкву нині надзвичайно модне, це не лише віяння часу, що вимагає «духовки» на екрані. Патріарх Кіріл оголосив «симфонію з владою», владою ж й ініційовано. Влада не може без ідеології, а комуністична вже не проходить. Потрібна нова, до того ж така, щоб гріх було звинуватити владу в її насаджуванні. Будь ласка – православ'я, що може бути зручніше? Першим потребу в служінні такій ідеології відчув Павел Лунгін і зняв «Острів». Ну а далі на екранах попливли хоругви, берізки, церковні хори і плачі про долі православ'я. Екранні духовні пошуки продовжилися фільмами «Цар» того самого Лунгіна, «Поп» Владіміра Хотіненка та іншими в стилі чорно-білого арт-деко з ходувлими персонажами, які чітко поділяються на хороших і поганих. Такі стрічки держава почала підтримувати більш ніж охоче.

Запроваджена система держпідтримки – це не що інше, як прагнення влади взяти кінематограф під свій контроль. При цьому російська влада, яка в принципі не вміє мислити стратегічно, а здатна розрахувати лише тактичну вигоду, не розуміє – не може і не хоче – однієї простої основоположної речі: кожне справжнє мистецтво патріотичне. Воно не тріскає, не балакає, не обвішується гаслами і деклараціями про наміри, але в кінцевому підсумку працює на той самий образ країни, який вимучено, за великі гроші намагаються купити володарі дум. ■

Нескорений романтик

Актор і режисер Григорій Гладій про свої незіграні ролі, алхімію кіно, роботу над фільмом про УПА та втрати української кіношколи

Спілкувався
Анатолій Дністровий

Фото:
Олександр Чекменьов

Він несподівано змушений був покинути Київ ще на початку 1980-х років після сміливої експериментальної вистави «Стойкий принц», естетика якої суперечила канонам тогочасного соцреалізму і яку з ідеологічних міркувань забракували в Молодому театрі. Так розпочалася

тривала творча й географічна одісея Григорія Гладія. Можливість майстерно грати польською, литовською, англійською, французькою, німецькою та італійською мовами відкрила двері акторові в західний кіносвіт: у його доробку близько 60 ролей у фільмах різних національних культур. Гладій – не лише впізнаваний та технічно різноплановий митець, здатний налаштуватися на контрастні ролеві амплітуди, а й великий романтик – з когорта тих, хто переконаний, що грати треба всім серцем, бо це єдина умова заслужити довіру глядача, а відтак створити основну роль свого життя.

У. Т.: Григорію, ти грав у надзвичайно різних тематичних діапазонах – від ролі Сірано де Бержерака до генерал-хорунжого УПА Романа Шухевича. Чи була в тебе роль, якою ти найбільше задоволений, чи, можливо, ще час не прийшов?

– Мені не просто відповісти на це запитання, бо це пов'язано з багатьма чинниками. Передусім – це дуже особисті речі. Наприклад, найбільш амбітно я би був задоволений роллю незіграною: колись я мав зіграти в Сергія Параджанова князя Ігоря. Уже був практично готовий сценарій, але так і не судилося, фільм не вийшов на екрани. То ж у цьому розумінні мені важко сказати, чи задоволений я зробленим. Утім, колись у литовському фільмі «Зодіак» я зіграв роль Чюрльоніса, видатного литовського художника й композитора початку ХХ століття, якого литовці шанують, як ми Шевченка. Це був вдалий проект, про що свідчить навіть той факт, що радянське Гостелерадіо заборонило його п'ять разів. Це ще був початок 1980 років. Словом, матеріал був такий, що фільм вийшов загалом дуже цікавим. І цим результатом я задоволений. У мене була прекрасна співпраця з режисером Йонасом Вайткусом, який підтримував мене у непростий період. Тоді я працював у Молодому театрі, ми готували виставу «Стийкий принц», однак під час її підготовки мені брутально заборонили грати. Тоді Вайткус прийшов мені на допомогу і запропонував працювати в Каунасі. Так я вийшов до Литви.

У. Т.: «Нескорений» для багатьох українців є фільмом знаковим, однак з погляду кіношної кухні йому закидають низку недоліків. Що вдалося і що не вдалося досягнути в цій стрічці?

– Якщо говорити про роль Романа Шухевича, то, звичайно, я не можу сказати, що цілком задоволений результатом. Фільми такого масштабу мали бути дуже добре профінансовані, з інакшим ставленням до їхнього творення – це в загальному сенсі. Часи були непрості, навіть важко когось звинувачувати чи комусь докоряти за недоліки. Брак коштів. Сценарій мав би бути більш деталізованим, наділений набагато складнішою та масштабнішою конструкцією, щоби виходив на рівні не тільки політичної кон'юнктури, яка була актуальною на той час, а також і на якісь універсальні рівні. Тобто щоб цей фільм промовляв не лише до українців і репрезентував наше минуле, а й був важливим для іншого глядача. Адже ця тема настільки потужна, що могла би стати такою ж потужною кіновою, якби це можливо було зробити на такому рівні, як, скажімо, фільм «Хоробре серце» Мела Гібсона.

У. Т.: Чи можна так сказати, що актор, навіть попри сприятливі обставини, все одно не має змоги на сто відсотків реалізуватися себе в ролі, бо він залежить від самої структури підготовки кіно?

– Це має бути такий колосальний збіг обставин, щоб усе зійшлося в єдине! Адже акторська робота залежить від тисячі компонентів: хто режисер, який сценарій, які підходи, в якому контакті ти з групою. Це тотальна алхімія, де має все зійтися до купи. Щоб сталася дисципліна, вийшов чистий продукт – має бути потужна робота усєї команди.

У. Т.: Де тобі найкомфортніше працюєш і чи відчуваєш ти певні кордони під час роботи в різних культурах?

– Кордонів немає. Знову ж таки є проблема тієї самої алхімії – має зібратися добра група. Успіх, як і повна «лажа», може статися будь-де. Наприклад, Голлівуд робить чимало невда-

БІОГРАФІЧНА НОТА

Григорій Гладій

Народився 1954 року в містечку Хоростків на Тернопільщині. У 1976-му закінчив Київський державний інститут театрального мистецтва ім. І.Карпенка-Карого. Працював у Харківському театрі ім. Т.Шевченка та був актором Київського Молодого театру. На початку 1980-х покидає Україну і переїжджає до Литви, де працює в Каунаському театрі. У 1985-1990 роках провідний актор театру Анатолія Васильєва. З 1990-го мешкає в Канаді. Фільмографія, ролі в театрі та режисерські постановки Григорія Гладія налічують понад 100 позицій.

ВИБРАНА ФІЛЬМОГРАФІЯ

«В бій ідуть одні «старіки», 1973
«Повернення Батерфляй», 1982
«Вкрадене щастя», 1984
«Зодіак», 1985
«Відступник», 1987
«Біси», 1990
«Її звали Нікіта», 1997
«Нескорений», 2000
«Вигнанець», 2004

лої продукції. Зараз у контексті того, як технологія пішла вперед, а надто цифрова, результати можуть бути набагато кращими, ніж навіть планувалися. Часом простою фотокамерою знімають блискуче, і матеріал виходить такий, що весь світ від нього в захваті.

У. Т.: У депресивній ситуації з нашим кіновиробництвом чимало українських акторів нездатні реалізуватися. Багато хто працює за кордоном. Чи це надовго?

– В Україні мають з'явитися особистості. Я вірю, що вони вже є. Це правда, що багато повийжджало, багато хто мешкає за межами країни і працює в інших культурах. Але має з'явитися особистість такого масштабу, як, скажімо, Ларс фон Трієр у Європі. Якийсь молодий і шалений талант повинен, врешті-решт, пробитися з цього часу.

НАДІЯ НА ТЕМАТИЧНИЙ РЕСУРС

У. Т.: В Україні не раз доводиться чути контрверсійну думку, що якісне кіно про нашу минувшину та героїчну історію ліпше б знімали зарубіжні режисери, а не українські. Останні дуже впадають у риторику та дидактику і через це неспроможні вийти на світовий рівень. Чи це дуже спрощена думка?

– Я цілком поділяю її. У багатьох іноземних режисерів були плани знімати про голодомор. Є великий інтерес до цієї теми. На жаль, потужний струмінь українського кіно пішов разом із геніями – Леонідом Осикою, Сергієм Параджановим, Юрієм Ілленком. Нинішня ситуація в кіно – це буквально переламаний хребет. Але водночас Україна має дуже міцну тематичну основу. Теми української історії, нашого життя – це наче цілина, вони нерозкриті, неторкані. І фільм має прорватися через побутовість, подолати цю естетику кінороманів, які зараз масово випускають із нівеляцією доброго кіно. Виходити треба на поетику, на розуміння того, чим же багата українська душа. Треба не забувати, що фільмами тих самих Осики, Параджанова та Ілленка надихалися іноземні митці – режисери, оператори, сценаристи. Це була унікальна естетика. Чому б її не продовжувати? Адже

це ж було по-насильницькому перервано. Скільки вони мали творчих планів – Миколайчук, Параджанов, у якого багато років забрала тюрма... Мені здається, що Україна має повно тематичних ресурсів, і для цього треба, щоб зійшлися всі здорові компоненти – мудрі люди, їхні ідеї. Адже хороші ідеї зараз просто витають у повітрі. Коли є якийсь потенціал, а йому не дають пробитися, тоді він іде всередину, нагромаджується, а потім раптово і неконтрольовано щось важливе відбувається. Це саме стосується й українського кіно. Як на мене, критична маса вже визріла. І це дасть хороший результат.

У. Т.: Український актор у Голлівуді: це комфорт чи великий конфлікт?

– Голлівуд від мене далекий, бо я живу в Канаді, в Монреалі. Хоча інколи знімаюся в голлівудських фільмах. Мені деколи закидають і запитують, чому ти не поїдеш у Лос-Анджелес і не зробиш там кар'єри, маєш для того всі підстави. А я не хочу. В принципі я не зробив якоїсь дуже карколомної кар'єри. Але дивлячись на тих, хто її зробив і кого мені інколи вдавалося зустрічати, то я б не сказав, що це дуже щасливі люди. Я їм не заздрю і навіть не хочу бути на їхньому місці. Але назагал, чим більше маєш, тим більше відповідальності несеш. А це вимагає ще більшої енергії. Тобто це поглинає цілком. Я особисто маю свою територію, маю нарешті нагоду працювати як хочу і робити важливі речі. Тому трохи призупинився у цій гонитві за новим і новим. До того ж я мав дуже різний пережитий досвід, і з часом людині треба просто зупинитися і все це обдумати. Тому коли в театрі роблю вистави, то намагаюся вкласти усю енергію. Загалом думаю, що неважливо, де ти є, якщо є добрий намір робити справу, то її можна робити скрізь.

У. Т.: Григорію, кого ти назвав би своїми вчителями і чи хотів би сам стати вчителем – фундатором власної школи?

– В Україні є сильна естетика – її ще задав Лесь Курбас. Але загалом це питання є дуже

делікатним. Часом у Канаді була спокуса та пропозиції відкрити свій театр. Але це така велика відповідальність, що я побоювся це зробити. Перевагу віддаю одноразовим проектам.

Говорячи про школи, яскравих прикладів є чимало. Я дуже шаную Богдана Ступку і переконаний, що молоді актори багато чого вчать в нього. Але треба розуміти, що актори загалом залежні від того, в якому театрі перебувають. Головне – які умови в ньому для творчості. Може бути прекрасний і талано-

витий актор, але він скніє в якомусь театрі і ніхто про нього нічого не знає. Із зарубіжних, звісно, є дуже багато блискучих акторів, навіть важко так одразу й сказати...

У. Т.: Вмикаю рулетку: Марлон Брандо...

– Ну звісно ж! Я навіть нещодавно грав у «Трамваї бажання», зокрема у французькому варіанті – в Монреалі. Брандо дуже люблю, як і Роберта де Ніро, Крістофера Вокена. Імен можна називати безліч...

КІНО
ЧИ ТЕАТР?
Гладія все
більше
цікавлять
театральні
постановки

КІНО – ПРОДУКТ ДИСТИЛЯЦІЇ

У. Т.: Американський чи європейський кінематограф уже давно активно «співпрацює» з романом, з літературою. Як розцінюєш шанси сучасної української літератури, зокрема роману, бути затребуваною кіновиробництвом?

– У світі над зближенням кіно й роману працює величезна кількість людей. Навіть над створенням сценарію, бо з нього все починається. Залучаються якісні сценаристи, спеціалісти з діалогу, деталей. Це величезна робота. Власне, якщо повернутися до «Нескореного», – це те, чого якраз дуже бракувало, що не було зроблено на належному рівні. Знаю, що є чимало хороших українських романів, із яких багато, на жаль, ще не читав. Скажімо, навіть повертаючись до класики: роман Василя Барки «Жовтий князь». Була спроба його екранізувати, але якби знайшли нові підходи, якісний кіноеквівалент цьому роману, то це була б надзвичайна річ! Шок світового рівня! Також знаю, що були розмови екранізувати твори Оксани Забужко, інші речі. Але треба завжди пам'ятати, що є велика небезпека...

У. Т.: Небезпека для кіно як автономного виду мистецтва «піти на повідочку» в роману?

– Так. Наприклад, ось є талановиті твори Марійки Магіос із блискучим колоритом. Але щодо екранізації, то має з'явитися такий митець, який буквально не повторить літературного твору, а створить свою, автономну річ. Кіно по-своєму має говорити, продукуючи вже зовсім інший твір на матеріалі літератури. Через фільтри нового таланту має пройти і вийти новий дистильований продукт – ось що таке кіно! Бо якщо робиться спроба «ілюстративно» екранізувати той чи інший літературний твір, то це взагалі не спрацює. Це не шокує, не робить погоди в суспільстві. У кіно взагалі зовсім інші реєстри та масштаби впливу, ніж у літературі. І це суттєва відмінність. Кіно – це «негайний ефект», якщо можна так сказати, який одразу діє на велетенську кількість людей одночасно. Тому таке кіно – це велика відповідальність, як на мене.

У. Т.: Чи може наш продукт конкурувати з іноземними фільмами? І взагалі як бодай потрапити у формат зустрічі з конкурентами?

– Єдиний шлях – через впливові кінофестивалі. Венеція, Торонто, Берлін... Знаю, що фільм Ілленка «Молитва за гетьмана Мазепу» свого часу був на Берлінському фестивалі. На жаль, стрічка не прозвучала, оскільки була недоробленою: пролеми зі звуком, монтажем. Словом, пройшла непомітно. Але присутність на провідних кінофестивалях – це найкраща можливість бути почутими й побаченими.

У. Т.: Порівняно з іншими країнами наше кіно шкутильгає. Споконвічне запитання: що робити?

– Треба дивитися на досвід інших країн і нічого не вигадувати. Думаю, що голлівудська модель для нас є недосяжною, а значить неможливою. Нам треба орієнтуватися на європейські країни, їхній досвід. Як це робить Італія чи Польща. Мені здається, що в них дуже добре відпрацьовані ці моменти. Польки, мадяри чи навіть Данія, я думаю, треба вчитися в них. Вони мають традиції, школи, навіть налагоджені механізми щодо пошуку грошей. ■

АКЦІЯ
з 29 вересня
по 12 жовтня

Київ - Краків **99** USD

Одеса - Дубай **199** USD

Київ - Гянджа **249** USD

Аеропортові такси
та інші збори включено

0 800 509 800*
www.aerosvit.com

799** для клієнтів мобільних операторів
Київстар, Джи.Ес.Ем., Life :),
Beeline, МТС

* дзвінки зі стаціонарних телефонів безкоштовні по території України
** для дзвінків з мобільних телефонів на території України вартість 1 хвилини розмови - 1 грн.,
плата за з'єднання нараховується згідно з тарифним планом оператора
Ліцензія АБ №446862 видана Державіадміністрацією від 18.11.09

Усе буде добре

Фестиваль нового німецького кіно доводить, що мінор без мажору не на часі

З 7 по 11 жовтня нам покажуть те, як треба знімати кіно, щоб воно було цікаве і для глядача зі стандартним черепом, і для незвичайно висококолич критиків. П'ять фестивальних фільмів покривають значну частину території можливостей, завдань і тем, які цікавлять теперішню Німеччину з її проблемами-болями й рішеннями-радістями. Відкриває фестиваль, як і належить, фільм позитивний, але не поверховий. «Перукарка» відомої режисерки і сценаристки Доріс Дьор'є – стрічка про неймовірно гладку жінку, яка, мріючи створити власну перукарню, проходить пекло державної бюрократії й людської ненависті й таки отримує виборену нагороду. Усе буде гаразд – стверджує фільм у непростий час кризи, і життєрадісність чудової акторки Габрієли Марії Шмайде це ніби доводить. Драматургія фільму так тісно переплітається з комедійними моментами, що жахлива ситуація героїні легко перетравлюється, абсорбуючи потрібний оптимізм і гарний гумор. На відміну від «Перукарки», мелодрама «Усі інші» молодій Марен Аде оптимізму не додає.

«Нове німецьке кіно».
У кінотеатрі «Київ»
з 7 жовтня (з 14-го – Харків; з 28-го – Одеса, Донецьк)

Проблематика тут лежить у площині стосунків двох молодих людей, перший спільний відпочинок яких стає останнім. Камерна драма Аде квола і, сказати б, не життєдайна, проте виявляє важливий бік німецького кінематографа: держава опікується різним кіно й надає можливість знімати на різні теми. Врешті-решт, не всі ж схожі на Фатіха Акіна, чий фільм «Душевна кухня» є так само хедлайнером фестивалю, як він сам є «фронтменом» німецького кіно (навіть з огляду на його турецьке походження). Маючи потребу знімати стрічки про

Анонси

8 жовтня, 18.30

Презентація книжки

Книгарня «Є» (Київ, вул. Лисенка, 3)
 Книжка Петра Масляка «День незалежності» написана у незвичному жанрі гіперреалістичної фантастики. Герої роману отримують шанс виправити помилки історії, мандруючи в часі. Основні події відбуваються в сучасній Україні. На сторінках книжки читач знайде і Дніпро, і столичні вулиці та гуртожитки, і навіть автобусні маршрути. Петро Масляк – професор та доктор географічних наук, тож його роман насичений маловідомими фактами з історії та географії, філософськими афоризмами і політологічними узагальненнями.

8 жовтня, 19.00

«Український павільйон»

(Дніпропетровськ, набережна В. Леніна, 53)
 Масштабний проект представить зріз українського мистецтва останнього десятиріччя. Це близько 200 творів 47 українських художників, які працюють у різних техніках: живописі, відеоарті, графіці, скульптурі, фотографії. Серед них Анатолій Криволап, Артем Волокітін, Олександр Гнилицький, Жанна Кадирова, Олександр Ройтбурд, група «Р.Е.П.», Олексій Сай, Тіберій Сільваші, Олександр Сухоліт, Ілля Чічкан та ін. За словами організаторів, ця виставка – спроба осмислити самобутність тем, образів і технологій українського мистецтва.

8–10 жовтня

«Кіношифри Войцеха Хаса»

Кінотеатр «Київ» (Київ, вул. В. Васильківська, 19)
 Міні-ретроспектива класика польського кіно – це чотири стрічки, створені протягом 1950–1960-х років. Визначальні риси стилю Войцеха Єжи Хаса – поєднання побутового та екзистенційного первнів та візуальний експресіонізм – яскраво виражені у фільмі «Петля». Це розповідь про те, як у критичний момент ламається доля алкоголіка, від якого всі відвернулися. Стрічка «Шифри» – мозаїка спогадів і вражень, яку збирає батько загиблого сина. А драма «Прощання» – історія кохання, перерваного батьками і війною.

КНИЖКИ

Маріуш Щигел. «Готтленд»

У збірці історій публіцистичного жанру, оминаючи загальновідомі факти, польський письменник і журналіст пише про Чехію ХХ століття. Безсторонньо, з детективним викладом матеріалу він оповідає про життєві перипетії більш і менш відомих, але однаково важливих чехів – людей бізнесу та культури, які творили якщо не надто видиме, зате справжнє обличчя своєї країни.

Лариса Масенко.**«Нариси з соціолінгвістики»**

У новій книжці відома мовознавець подає головні аспекти соціолінгвістики, такі як форми побутування мови, білінгвізм, мовна ситуація й мовна політика. Показуючи особливості соціолінгвістичної ситуації в Україні, авторка не тільки наводить дані опитувань у цифрах, а й цитує відповіді мешканців різних регіонів. Уявлення про мовну картину країни доповнюють есеї студентів-філологів НаУКМА, що становлять окрему частину цієї книжки.

Євген Чикаленко, Сергій Єфремов.**«Листування. 1903–1928 роки»**

Видання містить листування видатних українських громадсько-політичних та культурних діячів, активних учасників націєтворення кінця ХІХ – початку ХХ століття. Епістолярій зазначеного періоду охоплює кілька епох: царської Росії, революційних процесів, більшовицької диктатури – і дає сучасному читачеві можливість поглянути на події не лише в історичному, а й у суто людському аспекті. Коментарі до імен та назв, згаданих у листуванні, роблять книжку важливою історичною працею.

турків у Німеччині, а це одна з найважливіших проблем країни, він має талант робити не тільки драми, а й комедії і навіть виходити за межі свого етносу, легко переключатися на проблеми інших народностей. «Душевна кухня» про грека, котрий намагається утримати на плаву свій ресторанчик, хоч і брат-зек не допомагає, і дівчина їде до Шанхая, і спина в нього хвора на радикуліт. Проте у фіналі буде хепі-енд: мінор без мажору не на часі. Також у програмі фестивалю драми «Чужа» Феодора Аладага та «Фантомний біль» Маттіаса Емке.

10 жовтня, 19.00**Кармен Ланді****Національна музична академія імені П. І. Чайковського (Київ, вул. Архітектора Городецького, 1-3/11)**

Виконавиця сучасної джазової музики обіцяє здивувати українців насиченою програмою. Окрім відомих хітів вона виконає композиції зі свого нового альбому Solamente, в якому можна почути вкраплення свінгу, бібопу, електронних прийомів. Критики відзначають елегантне відчуття ритму та індивідуальну вокальну техніку Кармен Ланді. Крім того, на відміну від більшості джаз-вокалістів вона сама є автором музичного матеріалу. Так, композиції In Love Again і Moody's Mood For Love принесли їй визнання прихильників джазу з усього світу.

13 жовтня, 19.00**Хосе Каррерас****Палац «Україна» (Київ, вул. В. Васильківська, 103)**

Відомий іспанський тенор виступить в Україні вперше. Він представить свою нову програму Mediterranean Passion. Хосе Каррерасу вдалося підкорити сцени світових оперних театрів у молодому віці. Він співав зі знаменитою Монсеррат Кабальє, разом із Лучано Паваротті та Пласідом Домінго заснував проект для популяризації класичної музики «Три тенори». Разом із Каррерасом на сцену вийде оперна співачка Офелія Сала. Супроводжуватиме король опери Національний симфонічний оркестр під керівництвом диригента Давида Хіменеза.

8–14 жовтня**«Бачити в кольорі»****Галерея «Боттега»****(Київ, вул. Михайлівська, 226)**

Виставка графіки з колекції Британської Ради презентує картини 23 сучасних британських митців, зокрема Демієна Хьорста, Едуардо Паолоцці, Патріка Колфілда. У своїх роботах художники досліджують історію кольорів та відтінків, звертаючись до своїх давніх попередників, які добували фарби із землі, каміння, крові, квітів і рослин, кори дерев та металів. Різнобарвна експозиція показує, як у кольорі відображаються культурні та світоглядні особливості народів, уявлення про світ і себе в ньому як окремої людини, так і людства загалом.

Годинник на дереві

У Південній Кореї академічні лекції читають із кафедр-комп'ютерів, а фізкультурні тренажери встановлені просто неба

Автор:
Дмитро Дроздовський

З перших кроків на південнокорейській землі пригадується антирадянський анекдот, коли в Кремль приїздить урядова делегація із розвиненої східної країни. Радянські парторгани запитують: «Скажіть, будьте ласкаві, а на скільки років ми відстали від вас на технологічному рівні?» Й отримують іронічно-сумну відповідь: «Назавжди».

Що ж впадає в око українському подорожньому в Південній Кореї насамперед?

ТРАНСПОРТ І ФЛОРА

Паспортний контроль у міжнародному аеропорті Інчхон забирae лише до п'яти хвилин. Інчхонське летовище зараховують до найбільших повітряних воріт у Східній Азії разом з аеропортами Гонконгу й Сінгапура. З 2005-го Міжнародна асоціація повітряного транспорту визнає чотири роки поспіль аеропорт Інчхон найкращим у світі. Й не дивно: тут усе діє задля зручності пасажирів. По всій території розміщено комп'ютерні навігатори, які, зчитавши код на вашому посадковому талоні, допоможуть зорієнтуватися, щоб ви не запізнилися на літак. Системи мають голосовий супровід, тобто вам ретельно й докладно покажуть і підкажуть, як найкраще використати час і не заблукати. Таких навігаторів поки

що не побачиш навіть у найкращих аеропортах Європи й США.

Біля аеропорту розташовані комфортабельні автобуси – аеропортні лімузини. Маршрут передбачає зупинки біля всіх найбільших готелів Сеула. Якщо ж забажаєте взяти таксі, то не чекайте, що сеульські водії хапатимуть вас за одяг, щоб ви їхали тільки з ними. Є централізований офіс, у якому можна придбати квиток на автобус-лімузин або ж замовити автівку. Також поблизу аеропорту є станція метрополітену.

Сеульське метро має аж дев'ять ліній і є розгалуженішим за лондонське чи лос-анджелеське, які також славляться густою мережею транспортних підземних комунікацій. Тут воно чисте й оснарене кондиціонерами.

Для проїзду в сеульському метро треба купити картку. На виході з метрополітену стоять інші машини, в які опускають використаний квиток-картку. У такому разі ви отримаєте фінансовий бонус – 500 вон за те, що не викинули картку будь-де, а в спеціально відведеному місці. Корея – це взагалі країна всіляких бонусів для пересічної людини.

Але й густа сітка ліній метрополітену не рятує Сеул від закоркованих годин пік: вони починаються близько 16.00, й тоді проїхати центральними вулицями міста стає справді важко. Це при тому, що автошляхи в південнокорейській столиці

КРАЇНА
РАНКОВОЇ
СВІЖОСТІ.
Стародавні
ворота
Тондемун не
контрастують
з сучасністю, а
доповнюють її

розліновані часом і на шість, і на вісім смуг, що сприяє розвантаженню автомагістралей.

До речі, до середини 1970-х у діловому центрі Сеула ходив і трамвай, проте його колії займали надто багато місця на вузьких вуличках. Тож після введення в експлуатацію метрополітену було прийнято рішення ліквідувати цей архаїчний вид транспорту.

У Сеулі складається враження, що всі машини на дорогах щойно отримані від виробника з конвеєра. Старих автівок у цих краях не побачити, як не

ФОТО: HEX FEATURES/ГОТОВАК

вгледити і машин некорейського виробництва. Більшість корейців досить ревно ставляться до всього свого: мови, культури, виробництва, здоров'я.

Адміністрація міста цілеспрямовано протидіє забрудненню повітря. Корейці плекають і розширюють паркові зони. Лише в самому Сеулі й районах, які до нього прилягають, розкинулися шість великих парків, з-поміж них і Сеульський ліс. Зона навколо столиці засаджена лісоосуною для захисту від забруднення підприємствами, що розташовані в сусідній провін-

ції Кенгідо. Крім того, у сеульському передмісті Йоньін є три великі парки розваг. Найвідвідуваніший із них – Lotte World. Серед інших центрів активного відпочинку згадаємо передусім Олімпійський стадіон і стадіон, де 2002 року відбувся чемпіонат світу з футболу.

СТАРОДАВНІ ВОРОТА

Південна Корея – країна, в якій шапують не лише новітні високі технології, а й давню історію. Зрештою, Сеул – старовинне місто, яке було столицею династії Пекче (18 рік до н. е. – 660 рік н. е.) і ди-

Біля корейських берегів приблизно

3000

островів, переважно безлюдних

настії Чосон (1392–1910). Столицею Кореї він став у 1934 році.

Ще з часів, коли існувало королівство Пекче, збереглися руїни міських стін. Від свого заснування місто було повністю оточене муром заввишки сім метрів

ЯК ДІСТАТИСЯ

З Києва до Сеула (й назад) голландськими авіалініями KLM це коштуватиме майже \$2 тис., турецькими – \$1,5 тис. Найдешевше летіти з російським «Аерофлотом». Тоді авіамандрівка обійдеться приблизно в 10 тис. грн. Проте є й недоліки в подорожі російськими авіалініями. Так, у Москві я був свідком конфузу, коли одразу двом пасажиром було продано квиток на те саме місце. Отже, рейс було затримано майже на дві години, доки керівництво «Аерофлоту» з'ясувало проблему.

для захисту населення від диких тварин, розбійників і армій ворогів. Потім воно розрослося за межі муру і, хоча останнього нині вже немає (окрім невеликої ділянки на півночі від центру міста), стародавні захисні ворота існують дотепер. Найвідоміші з них – Намдемун і Тондемун.

За часів династії Чосон ворота відчинялися й зачинялися щодня під звуки великих дзвонів. Але два роки тому ворота Намдемун, побудовані в 1398-му, були майже цілком знищені

ВСЕ І НЕГАЙНО. Lotte World – найбільший у Кореї критий комплекс розваг, де поєднані атракціони, етнографічний музей, спортивний центр і багато іншого

вогнем – підпал влаштував літній мешканець Кореї, звернення про розгляд житлової проблеми якого міська влада систематично ігнорувала.

СПІЛЬНА ІСТОРІЯ – РІЗНЕ СЬОГОДЕННЯ

У Сеулі донині збереглися два імператорські палади часів корейської могутності, єдності й процвітання – чудово відреставровані, з комп'ютеризованими мапами всередині та навігаторами-вказівниками. На території палацу Кьонбоккун розміщені найвизначніші музеї Кореї – фольклору й народного мистецтва та історії. Усі експозиції, крім матеріальних артефактів, містять і оцифровані версії – на комп'ютерних екранах можна простежити всю історію становлення Південної Кореї.

Як відомо, Південна Корея та північна КНДР у минулому були однією державою. Мешканці Сеула досить болісно реагують на питання про розділення своєї історичної батьківщини на два геополітичних утворення. У серпні вкотре найулюбленіші медіа країни передали новину про те, що незабаром таки можливе воз'єднання двох Кореї. Немає сумнівів у тому, що корейці зможуть чудово порозумітися між собою. Чого не скажеш про стосунки з японцями, до яких і досі корейці ставляться упереджено, адже

жителі країни Вранішнього сонця їх не раз окупували.

ТРЕНАЖЕРИ ДЛЯ ВСІХ

Сеул розташований на річці Ханган на північному заході країни, приблизно за 50 км від державного кордону з Північною Кореєю. Це місто, по суті, майже не відрізняється від величезних мегаполісів Сполучених Штатів чи Європи. Хіба що кліматом. Улітку температура на сонці тут сягає 56 градусів за Цельсієм. Вологість досить висока, тому дихати спочатку важкувато (як у сауні). З часом організм адаптується. Більшість корейців виходять на вулицю зі світлими парасольками, щоб сховатися від спеки, та з в'ялами. А взагалі-то корейці в Сеулі вдягаються у звичний для європейця одяг, хіба що в національних музеях гіді-дівчата мають бути вбрані в національні шати.

Південна Корея – країна, в якій не зустріти людей із зайвою вагою. Майже всі парки й сквери в Сеулі оснащені безкоштовними тренажерними майданчиками, які не порівняти з українськими вуличними спортмістечками. По-перше, це не просто турніки і шведські стінки, а справді високоякісні й недорогі тренажери, обладнані електронікою, – бігові, для м'язів спини тощо. По-друге, при кожному

ВАРТО ПОБАЧИТИ

Кьонбоккун – імператорський палац часів корейської могутності, єдності й процвітання – чудово відреставрований, із комп'ютеризованими мапами і навігаторами-вказівниками.

Сеульський ліс – один із зелених парків на околицях столиці.

Тондемун – стародавні ворота Сеула. Збудував їх король Тхечжо 1396 року. Цікава особливість: ворота мають типово східний онсон, тобто прибудовану зовнішню стіну у формі півмісяця.

Lotte World – найбільший у Кореї критий комплекс розваг. Складається з атракціонів, торговельного і спортивного центрів, етнографічного музею, кінотеатрів, ковзанки.

ФОТО: AP
ФОТО: ЕРА

тренажері є інструкція корейською та англійською мовами, як правильно займатися спортом саме на цьому обладнанні, щоб не зашкодити здоров'ю. Потретьє, поблизу або на альтанках, або на деревах розміщені великі годинники, щоб кожен знав, скільки часу він проводить у цьому «тренажерному залі» просто неба на свіжому повітрі.

Коли все це спостерігаєш українськими очима, то мимоволі виникає запитання: скільки часу в українській столиці повисіли б ці годинники й простояли тренажери, поки їх не винесли б разом із металевими опорами деякі наші співгромадяни?

ТАНОК ВОІНА. Актор у костюмі часів середньовіччя виступає на День збройних сил

СХІДНИЙ ЕКСПРЕС. У вагоні сеульського метро

ОРІЄНТИР – ЛЮДИНА

Навіть у столиці не кожен знає англійську мову. В ресторанчику може статися так, що офіціанти просто не розумітимуть вас. І тоді потрібно покладатися на жестикуляцію, шосте чуття або фортуна. З чого випливає, що потенціальному туристові варто було б заздалегідь вивчити хоча б найважливіші фрази корейською. Хоча всі написи в сеульському метро дубльовані мовою міжнародного спілкування.

Влітку в Кореї неабияка спека. Тому кожен офіс, кожне приміщення тут обов'язково обладнані кондиціонерами. Це стосується й університетських аудиторій. У се-

ульських академічних закладах викладачі читають лекції не з таких дерев'яних кафедр, до яких ми звикли в Україні. Кафедра в сеульському виші (навіть не найбільшому) – це величезний комп'ютер на товстій ніжці з проєктуванням зображення на великому екрані. Усі лекції в корейських навчальних закладах неодмінно мають візуальний супровід.

Попри свою не повсюдну англійськість і геополітичні травми, Південна Корея дуже гостинна, відкрита до будь-чого іншого, модернізована країна. У ній відчувається надзвичайно сильна історична й культурна тяглість. ■

МАНДРІВНИКОВІ НА ЗАМІТКУ

Зменшити витрати на дзвінки в роумінгу можна, скориставшись послугою TravelSIM. Вона працює в 183 країнах світу та в 71 з них передбачає безкоштовні вхідні дзвінки. У 118 країнах світу вихідні дзвінки в межах \$0,29–1,00. Вартість вихідних дзвінків з Південної Кореї – \$0,45/хв, вхідні дзвінки безкоштовні. Обрати стартовий пакет можна відповідно до ваших потреб. Мінімальний стартовий пакет «Проба» з \$5 на рахунок коштує \$14.

Поповнювати рахунок ТревелСімки можна на будь-яку суму від 10 грн де завгодно – в офісах туристичних компаній України, за допомогою платіжних терміналів, у платіжних системах «Портмоне» та «Приват24», і навіть за допомогою віртуальних грошових одиниць WebMoney. Абонентам роумінгу TravelSIM доступні безліч зручних додаткових послуг (на кшталт «Локатор», «Переказ коштів», «Передзвоніть мені» тощо). Деталі на сайті w.TravelSIM.ua або за тел. (044)223-8008.

Життя одне. Живи!

Феєрія
мандрів

«Перлина Кореї». Сеул + острів Чеджу
Заїзди: щоденно, 10 днів/9ночей
Вартість 1059\$ + від 710\$ міжнародний авіа переліт
+ від 165\$ внутрішній переліт

м. Київ, вул. Гайцана, 8/9, © Арсенальна
Тел.: (044) 501 01 82/83, 583 05 20
www.feerie.com.ua

МЕРЕЖА ТУРИСТИЧНИХ АГЕНЦІЙ
Феєрія
мандрів

АВІА ДТАУ АВ № 020121 від 14.02.2009

НАПРУГА СИЛ І ЖИТТЯ

Можу поділитися проміжним результатом пошуку змісту життя. Він не мій – я скористалася надбанням Екзюпері, який у свої геніальній «Цитаделі» писав, що людина шукає не щастя, а напруги сил і життя. Наразі це мені все пояснює: і дивний людський вибір друзів та способу життя, і «психіатричні» шлюби, в яких люди десятиліттями знущуються одне над одним, і звичку з усього робити проблему, яку потрібно негайно вирішити, і політичну ситуацію, і навіть оцю любов наших батьків до копання бурячків та картоплі. Не можу визначитися лише з одним моментом: усі ці стражденні й заклопотані люди навколо справді щасливі чи все ж таки ні? ■

Вікторія Герасимчук

ПСИХОТРОПНА ЗБРОЯ

Насправді вона існує. Наприклад, на Заході успішно випробовують акустичну гармату для розгону натовпу. Вона генерує звук певної частоти, що викликає в людини нестерпний біль або ж відчуття паніки і страху. Днями переглянув новини на українському ТБ і опинився в іншій реальності: зростає престиж України у світі, наш авіапром досяг небачених висот, і скоро кожна сім'я житиме в окремій просторій квартирі. А в інтернеті кричать про репресії, «руку Москви» і колапс економіки. Когнітивного дисонансу досягнуто – мозок відчайдушно шукає золоту середину. ■

Андрій Лаврик

ДЕМОКРАТІЯ ТА ДИКТАТУРА

Зала відльотів брюссельського аеропорту заповнена розгубленими пасажирами – на величезному табло навпроти назв міст, до яких вони мали би відлітати, суворе слово «касовано». Місцеві авіадиспетчери несподівано оголосили страйк. Тисячі людей пропускають важливі зустрічі, втрачають час і гроші, а відповідальність за це на себе не беруть ані авіакомпанії, ані аеропорт... Єгипетський колега робить парадоксальне зауваження: «Це те, в чому диктаторський режим кращий за демократію. У моїй країні така ситуація просто неможлива: страйкарі були б уже в тюрмі, а на їхньому місці привезли б фахівців, які працювали». ■

Дмитро Губенко

Анатолій Дністровий

Роман Кабачій

Жанна Безп'ятчук

УРОК АНГЛІЙСЬКОЇ

Я дуже довго шукав собі лектора англійської, який «пояснювальною» мовою використовував би українську, а не російську. Не секрет, що левова частка курсів іноземних мов у Києві (включно з такими поважними фундаціями, як Британська рада) послуговується лекторами, які практично не володіють українською мовою, а коментують предмет викладу місцевим діалектом російської. Це означає, що фактично порушуються елементарні права українців, котрі прагнуть вчити іноземні мови, пояснювальний супровід яких здійснювався б рідною, а не іншою іноземною мовою. Так ось, моя вчителька англійської, на вигляд тюркського походження, чудово знає українську. Я пишаюся нею, чого не можу сказати про багатьох «тубільних» неосовків. ■

ГВИНТИКИ ЕПОХИ

Літня жінка з поліською вимовою розповідає сусідці: одна дочка в Москві, інша в Кірові (нині В'ятка). Як приїжджає, я ж їй і меду, і горіхів, і сала... А вона: «Мамо, до мене міліція у Москві чіпляється, що я там везу в торбах». Очі світяться теплом, рукою шляхетно поправляє сільську хустку й підсовує ближче нехитре добро, яке везе до Києва продавати. Я ж пригадую свою знайому, яка народилася 1918 року в наддніпрянському селі Качкарівка. Савелівна, а саме так її звали, переконувала мене, що дочку «послали у Ташкент, бо тут місця їй не було, а звідти вже до Уренгоя перебралася». Скільки таких дочок та синів України перемолото бажанням Кремля створити «советский народ»? Нині вони – «соотечественнікі і часть Русского міра». ■

ЗЛЕТ

«Будуємо нову країну!» – прочитаєш таке на трасі, й раптом вона перетворюється на злітну смугу в світле майбутнє. Поки вдасться взяти розгін, вас встигнуть різко зупинити оборонці безпеки руху. І якщо це не до снаги першому патрулю на в'їзді до населеного пункту, бо знак обмеження швидкості буде помічено вчасно, то патруль номер два, що сором'язливо ховається за куциками на в'їзді, найімовірніше, це вже зробить. Якщо й він не зупинить, то за кілька кілометрів за непомітним поворотом у поле на тих, хто ось-ось уже майже відриватиметься від землі, чатуватиме ще одна сторожа. Такої концентрації ДАІ не було ще в історії людства. Ось вони – будівничі «нової країни». Політ не вдався. Та й дорога під колесами не для зльотів, якщо чесно. ■

TAS | Group

GOETHE-INSTITUT
UKRAINE
НІМЕЦЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ ЦЕНТР

www.tas.ua

НОВЕ ХVІ ФЕСТИВАЛЬ НІМЕЦЬКЕ КІНО

Тиждень
український
www.ut.net.ua

з 7 жовтня
кінотеатр "КИЇВ"

TAS
СТРАХОВА ГРУПА TAS

аптека

TAS

Bank
Business Standard

АероСвіт
UKRAINE AIRLINES

5

Телефонний Інформаційний

ПРОСТО
РАДИО

ТОП 10
представляє

Корреспондент.net

kino-teatr.ua

АРТХАУС
ГРІФІК

www.arthouse.ua

*TAS Group **Goethe-Institut Україна ***Bank Business Standard ****Просто Радіо

Ave* CRUZE!

Від **9,9%** річних.**

ПЕРШИЙ ВПЕСОК
ВІД
20%

КРЕДИТ
ДО **7** РОКІВ**

Автомобілі 2011
МОДЕЛЬНОГО РОКУ

ВІД **148 000** грн.***

ДВТ ТАК
1388 грн. на місяць

www.chevrolet.kiev.ua
0 800 500 233 ****

ГАРАНТІЯ
5 РОКІВ або
100 тис.км
ПРОБІГУ

УкрАвтоЗАЗ-Сервіс

*Ave (лат.) - радій. Використовувалося як привітання Цезаря в Давньому Римі.
** Кредитусь ПАТ «Гіпос Банк» (лицензія НБУ №56 від 19.01.2010 р.). Детальні умови кредитування в відділеннях банку або в автосалонах дилерської мережі ТОВ «УкрАвтоЗАЗ-Сервіс».
*** Ціни на базову комплектацію станом на 30.09.2010. Детальні умови гарантії та обмеження зазначені у сервісній документації.
**** Дзвінки на гарячу лінію зі стаціонарних телефонів в межах України безкоштовні.